

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Postępowanie nieprocesowe
Postępowanie w razie zaginięcia
lub zniszczenia akt
Postępowanie zabezpieczające

Komentarz

redakcja naukowa Olga M. Piaskowska

Małgorzata Anaszkiewicz, Magdalena Kuchnio
Joanna Parafianowicz, Aleksandra Partyk, Tomasz Partyk
Olga M. Piaskowska, Katarzyna Sacharuk, Arkadiusz Turczyn

KOMENTARZE

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

Postępowanie nieprocesowe
Postępowanie w razie zaginięcia
lub zniszczenia akt
Postępowanie zabezpieczające

Komentarz

redakcja naukowa Olga M. Piaskowska

Małgorzata Anaszkiewicz, Magdalena Kuchnio
Joanna Parafianowicz, Aleksandra Partyk, Tomasz Partyk
Olga M. Piaskowska, Katarzyna Sacharuk, Arkadiusz Turczyn

KOMENTARZE

Stan prawny na 20 września 2021 r.

Recenzent

Dr hab. Michał Krakowiak, prof. UŁ

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Komentarze do poszczególnych artykułów ustawy napisali:

Małgorzata Anaszkiewicz – art. 626¹–626¹³

Magdalena Kuchnio – art. 561–567⁵, 579–589, 609, 610, 626, 627–639, 646–691

Joanna Parafianowicz – art. 560²–560¹², 610¹–625, 691¹–691¹¹

Aleksandra Partyk – art. 568–578², 590–605, 716–729

Tomasz Partyk – art. 526–543, 606–608, 730–757

Aleksandra Partyk, Tomasz Partyk – art. 544–560¹

Olga M. Piaskowska – art. 692–693²²

Katarzyna Sacharuk – art. 694¹–694⁸

Arkadiusz Turczyn – art. 506–525, 640–643

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2022

ISBN 978-83-8246-457-3

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	21
Przedmowa	25
Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.) (wyciąg)	27
CZĘŚĆ PIERWSZA. POSTĘPOWANIE ROZPOZNAWCZE	29
Księga druga. Postępowanie nieprocesowe	29
Tytuł I. Przepisy ogólne	29
Art. 506. [Wszczęcie postępowania nieprocesowego]	29
Art. 507. [Właściwość rzeczowa]	32
Art. 508. [Właściwość miejscowa]	33
Art. 509. [Skład sądu]	35
Art. 509 ¹ . [Czynności referendarza]	35
Art. 510. [Uczestnik; zainteresowany]	38
Art. 511. [Treść wniosku]	45
Art. 511 ¹ . [Zwrot wniosku nieopłaconego]	48
Art. 511 ² . [Obowiązek wniesienia odpowiedzi na wniosek o wszczęcie postępowania; posiedzenie przygotowawcze w postępowaniu cywilnym]	48
Art. 512. [Cofnięcie wniosku]	49
Art. 513. [Niestawiennictwo uczestników]	51
Art. 514. [Rozprawa]	52
Art. 515. [Postępowanie dowodowe]	55
Art. 516. [Orzeczenia]	56
Art. 517. (uchylony)	56
Art. 518. [Apelacja, zażalenie]	56
Art. 518 ¹ . [Zaskarżanie wpisów]	62
Art. 518 ² . [Sąd drugiej instancji w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką]	65
Art. 519. (uchylony)	66

Art. 519 ¹ .	[Skarga kasacyjna w postępowaniu nieprocesowym]	67
Art. 519 ² .	[Żądanie stwierdzenia niezgodności]	76
Art. 520.	[Koszty postępowania cywilnego]	79
Art. 521.	[Skuteczność orzeczenia; wstrzymanie wykonania orzeczenia sądu cywilnego]	83
Art. 522.	[Wykonanie postanowień z urzędu]	85
Art. 523.	[Zmiana prawomocnego postanowienia]	87
Art. 524.	[Wznowienie postępowania]	90
Art. 525.	[Udostępnianie akt sprawy]	97
Tytuł II. Przepisy dla poszczególnych rodzajów spraw		102
Dział I. Sprawy z zakresu prawa osobowego		102
Rozdział 1. Uznanie za zmarłego i stwierdzenie zgonu		102
Oddział 1. Postępowanie o uznanie za zmarłego		102
Art. 526.	[Właściwość sądu]	102
Art. 527.	[Uprawniony]	105
Art. 528.	[Termin do zgłoszenia wniosku]	107
Art. 529.	[Treść wniosku]	108
Art. 530.	[Ogłoszenie o wszczęciu postępowania]	111
Art. 531.	[Publikacja ogłoszeń]	112
Art. 532.	[Upływ terminów]	114
Art. 533.	[Wysłuchanie bliskich]	115
Art. 534.	[Postępowanie z urzędu]	116
Oddział 2. Postępowanie o stwierdzenie zgonu		117
Art. 535.	[Zasady postępowania]	117
Art. 536.	[Zgłoszenie wniosku]	119
Art. 537.	[Ogłoszenie o wszczęciu postępowania]	119
Art. 538.	[Oznaczenie chwili śmierci]	121
Oddział 3. Uchylenie postanowień orzekających uznanie za zmarłego lub stwierdzenie zgonu		122
Art. 539.	[Tryb uchylania postanowień]	122
Art. 540.	[Właściwość sądu]	123
Art. 541.	[Wniosek; uchylenie z urzędu]	124
Art. 542.	[Uchylenie postanowienia]	125
Art. 543.	[Osobiste stawiennictwo osoby uznanej za zmarłą]	127
Rozdział 2. Ubezwłasnowolnienie		129
Oddział 1. Przepisy ogólne		129
Art. 544.	[Właściwość sądu]	129
Art. 545.	[Wniosek]	131
Art. 546.	[Uczestnicy]	133
Art. 547.	[Wysłuchanie osoby, której dotyczy wniosek o ubezwłasnowolnienie]	134
Oddział 2. Doradca tymczasowy		137
Art. 548.	[Doradca tymczasowy]	137
Art. 549.	[Skutek ustanowienia doradcy tymczasowego]	139

Art. 550.	[Utrata mocy postanowienia o ustanowieniu doradcy tymczasowego]	141
Art. 551.	[Zawiadomienie sądu opiekuńczego]	142
Oddział 3.	Postępowanie	143
Art. 552.	[Świadcstwo lekarskie; zaświadczenia]	143
Art. 553.	[Badanie przez biegłych; treść opinii biegłego]	146
Art. 554.	[Obserwacja w zakładzie leczniczym]	149
Art. 554 ¹ .	[Cel postępowania dowodowego]	151
Art. 555.	[Obowiązek przeprowadzenia rozprawy]	153
Art. 556.	[Zaniechanie doręczania pism sądowych, wezwania lub wysłuchania osoby, której dotyczy ubezwłasnowolnienie; ustanowienie kuratora]	153
Art. 557.	[Treść postanowienia o ubezwłasnowolnieniu]	156
Art. 558.	[Przesłanie odpisu postanowienia sądowi opiekuńczemu; zawiadomienie o konieczności ustanowienia kuratora]	157
Art. 559.	[Uchylenie i zmiana ubezwłasnowolnienia]	158
Art. 560.	[Zaskarżenie postanowień; środki odwoławcze]	160
Art. 560 ¹ .	[Ustanowienie z urzędu adwokata lub radcy prawnego]	161
Dział 1a.	Sprawy o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia	162
Art. 560 ² .	[Sprawy objęte przepisami działu]	162
Art. 560 ³ .	[Formularz wniosku o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazanie zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia]	166
Art. 560 ⁴ .	[Rozpoznanie wniosku na rozprawie; sporządzenie i doręczenie odpisów wniosku]	168
Art. 560 ⁵ .	[Termin rozpoznania wniosku]	168
Art. 560 ⁶ .	[Dokonywanie doręczeń przez Policję lub Żandarmerię Wojskową]	169
Art. 560 ⁷ .	[Elementy, skuteczność i wykonalność postanowienia o zobowiązaniu osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia wspólnie zajmowanego mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazaniu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia]	171
Art. 560 ⁸ .	[Rozstrzygnięcie o zabezpieczeniu]	172
Art. 560 ⁹ .	[Doręczenie odpisu postanowienia oraz zawiadomienie zespołu interdyscyplinarnego o jego wydaniu; bieg terminu do złożenia wniosku o uzasadnienie]	172

Art. 560 ¹⁰ .	[Sporządzenie i doręczenie odpisu apelacji]	173
Art. 560 ¹¹ .	[Termin do wniesienia odpowiedzi na apelację]	173
Art. 560 ¹² .	[Termin rozpatrzenia apelacji]	173
Dział II. Sprawy z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli		174
Rozdział 1. Sprawy małżeńskie		174
Art. 561.	[Zezwolenie na zawarcie małżeństwa]	174
Art. 561 ¹ .	[Wywiad środowiskowy]	176
Art. 562.	[Zwolnienie od obowiązku złożenia dokumentu]	177
Art. 563.	[Działanie przez pełnomocnika]	179
Art. 564.	[Obowiązkowa rozprawa]	180
Art. 565.	[Inne sprawy małżeńskie]	183
Art. 565 ¹ .	[Wywiad środowiskowy]	186
Art. 566.	[Właściwość sądu w sprawie o podział majątku wspólnego]	187
Art. 567.	[Postępowanie o podział majątku wspólnego]	189
Art. 567 ¹ .	[Właściwość sądu w sprawach o separację]	193
Art. 567 ² .	[Umorzenie postępowania]	194
Art. 567 ³ .	[Postanowienie o separacji]	195
Art. 567 ⁴ .	[Postanowienie o zniesieniu separacji]	196
Art. 567 ⁵ .	[Wpływ na inne postępowania]	196
Rozdział 2. Inne sprawy rodzinne oraz sprawy opiekuńcze		197
Oddział 1. Przepisy ogólne		197
Art. 568.	[Sąd opiekuńczy]	197
Art. 569.	[Właściwość sądu]	198
Art. 569 ¹ .	[Właściwość miejscowa sądu okręgowego w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką]	201
Art. 570.	[Postępowanie z urzędu]	202
Art. 570 ¹ .	[Wywiad środowiskowy]	204
Art. 570 ^{1a} .	[Zarządzenie przeprowadzenia wywiadu środowiskowego w toku postępowania o ustanowienie opieki lub kurateli]	205
Art. 570 ² .	[Skierowanie do mediacji]	206
Art. 571.	(uchylony)	208
Art. 572.	[Obowiązek zawiadomienia]	208
Art. 573.	[Udział w postępowaniu osoby pozostającej pod władzą rodzicielską, opieką lub kuratelą]	209
Art. 574.	[Nakaz osobistego stawiennictwa]	210
Art. 575.	[Osobiste stawiennictwo innych uczestników]	211
Art. 575 ¹ .	[Posiedzenie przy drzwiach zamkniętych]	211
Art. 576.	[Wysłuchanie]	212
Art. 577.	[Zmiana postanowienia przez sąd opiekuńczy]	215
Art. 578.	[Skuteczność i wykonalność postanowień]	217
Art. 578 ¹ .	[Wszczęcie postępowania wykonawczego]	218

Art. 578 ² .	[Obowiązkowe zastępstwo uczestników w postępowaniu w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką]	219
Oddział 2.	Sprawy z zakresu stosunków między rodzicami a dziećmi	220
Art. 579.	[Rodzaje spraw]	220
Art. 579 ¹ .	[Nadzór sądu opiekuńczego]	222
Art. 579 ² .	[Opinia]	226
Art. 579 ³ .	[Przeprowadzenie wywiadu środowiskowego w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką]	227
Art. 579 ⁴ .	[Postępowanie w sprawie o udzielenie zgody na umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej na podstawie orzeczenia sądu lub innego organu państwa obcego]	228
Art. 580.	(uchylony)	230
Art. 581.	[Uznanie ojcostwa]	230
Art. 582.	[Rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka]	234
Art. 582 ¹ .	[Ustalenie kontaktów z dzieckiem]	235
Art. 583.	[Czynność przekraczająca zakres zwykłego zarządu]	239
Art. 584.	[Nadanie dziecku nazwiska]	242
Oddział 3.	Sprawy o przysposobienie	243
Art. 585.	[Wniosek o przysposobienie]	243
Art. 585 ¹ .	[Wskazanie przez rodziców osoby przysposabiającego]	246
Art. 585 ² .	[Zawiadomienie prokuratora o toczącym się postępowaniu]	247
Art. 586.	[Tryb postępowania]	247
Art. 586 ¹ .	[Zażalenie]	254
Art. 587.	[Śmierć uczestnika postępowania]	254
Art. 588.	[Skuteczność postanowienia]	255
Art. 589.	[Blankietowa zgoda na przysposobienie]	256
Oddział 4.	Sprawy z zakresu opieki	258
Art. 590.	[Przyrzeczenie opiekuna]	258
Art. 591.	[Zaświadczenie]	259
Art. 592.	[Zwolnienie od obowiązku objęcia opieki]	260
Art. 593.	[Zezwolenia sądu opiekuńczego]	261
Art. 594.	[Zasady i tryb składania gotówki przez opiekunów]	262
Art. 595.	[Sprawozdanie z opieki]	263
Art. 596.	[Badanie rachunku końcowego]	265
Art. 597.	[Wynagrodzenie opiekuna]	265
Art. 598.	[Grzywna]	267

Oddział 5. Sprawy o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką	269
Art. 598 ¹ . [Tryb postępowania]	269
Art. 598 ² . [Wpływ na inne postępowania]	272
Art. 598 ³ . [Dochodzenie w celu ustalenia miejsca pobytu]	274
Art. 598 ⁴ . [Obowiązek przeprowadzenia rozprawy]	275
Art. 598 ⁵ . [Termin; nakaz zapewnienia osobie powrotu do państwa – miejsca pobytu przed naruszeniem prawa; uzasadnienie]	275
Art. 598 ⁶ . [Przymusowe odebranie przez kuratora]	277
Art. 598 ⁷ . [Właściwość kuratora]	278
Art. 598 ⁸ . [Uprawnienia kuratora]	278
Art. 598 ⁹ . [Obecność uprawnionego przy przymusowym odebraniu]	279
Art. 598 ¹⁰ . [Pomoc Policji]	280
Art. 598 ¹¹ . [Udaremnianie odebrania]	280
Art. 598 ^{11a} . [Ustalenie miejsca pobytu osoby podlegającej przymusowemu odebraniu]	281
Art. 598 ¹² . [Środki ostrożności; wstrzymanie się z wykonaniem orzeczenia]	283
Art. 598 ^{12a} . [Podjęcie postępowania]	284
Art. 598 ¹³ . [Odpowiednie stosowanie]	285
Art. 598 ¹⁴ . [Stwierdzenie wykonalności orzeczenia]	286
Oddział 6. Sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem	288
Art. 598 ¹⁵ . [Sankcja pieniężna za naruszenie obowiązków w przedmiocie kontaktów z dzieckiem]	288
Art. 598 ¹⁶ . [Postanowienie o nakazaniu zapłaty sumy pieniężnej]	292
Art. 598 ¹⁷ . [Postanowienie o zwrocie wydatków poniesionych w związku z przygotowaniem kontaktu]	295
Art. 598 ¹⁸ . [Zakaz wszczynania postępowania z urzędu]	296
Art. 598 ¹⁹ . [Wniosek o wszczęcie postępowania w sprawach dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem]	298
Art. 598 ²⁰ . [Umorzenie postępowania]	299
Art. 598 ²¹ . [Zakaz zmiany postanowienia przez sąd opiekuńczy]	299
Art. 598 ²² . [Zamieszkiwanie dziecka z każdym z rodziców w powtarzających się okresach]	300
Rozdział 3. Sprawy z zakresu kurateli	300
Art. 599. [Kurator <i>nasciturusa</i>]	300
Art. 600. [Kurator osoby niepełnosprawnej]	302
Art. 601. [Właściwość sądu do ustanowienia kuratora dla osoby nieobecnej]	304
Art. 602. [Właściwość sądu do ustanowienia kuratora dla dochodzenia ojcostwa]	305
Art. 603. [Kurator osoby prawnej]	306

Art. 603 ¹ .	[Kurator w procesie rozliczenia odwróconego kredytu hipotecznego]	307
Art. 603 ² .	[Określenie przez wnioskodawcę zakresu umocowania kuratora; zaliczka na pokrycie kosztów działania kuratora]	308
Art. 603 ³ .	[Zarządzenie wpisu kuratora do KRS]	309
Art. 603 ⁴ .	[Wynagrodzenie i zwrot wydatków przysługujące kuratorowi]	309
Art. 604.	[Zaświadczenie dla kuratora]	311
Art. 605.	[Odpowiednie stosowanie]	311
Dział III. Sprawy z zakresu prawa rzeczowego		312
Rozdział 1. Przepisy ogólne		312
Art. 606.	[Właściwość sądu]	312
Art. 607.	[Załączniki do wniosku]	315
Art. 608.	[Rozprawa]	317
Rozdział 2. Stwierdzenie zasiedzenia		320
Art. 609.	[Wniosek o stwierdzenie zasiedzenia; ogłoszenie]	320
Art. 610.	[Ogłoszenia i orzeczenia w sprawach o stwierdzenie zasiedzenia]	323
Rozdział 2a. Przepadek rzeczy		326
Oddział 1. Przepadek rzeczy na podstawie prawa celnego		326
Art. 610 ¹ .	[Zakres zastosowania; właściwość sądu]	326
Art. 610 ² .	[Wniosek o przepadek rzeczy]	327
Art. 610 ³ .	[Pełnomocnik do doręczeń]	329
Art. 610 ⁴ .	[Fakultatywność rozprawy]	330
Art. 610 ⁵ .	[Wykonanie orzeczenia]	330
Oddział 2. Przepadek pojazdów		331
Art. 610 ⁶ .	[Sprawy o przepadek pojazdu]	331
Art. 610 ⁷ .	[Postępowanie]	332
Rozdział 3. Zarząd związany ze współwłasnością i użytkowaniem		333
Art. 611.	[Ujawnienie zarządu]	333
Art. 612.	[Ograniczenia w używaniu rzeczy]	334
Art. 613.	[Nadwyżka dochodów]	336
Art. 614.	[Uchylenie zarządu]	337
Art. 615.	[Odpowiednie stosowanie]	337
Art. 616.	[Fakultatywność rozprawy]	338
Rozdział 4. Zniesienie współwłasności		338
Art. 617.	[Wniosek o zniesienie współwłasności]	338
Art. 618.	[Zakres rozstrzygnięcia; wpływ na inne postępowania]	343
Art. 619.	[Zniesienie współwłasności gospodarstwa rolnego]	345
Art. 620.	(uchylony)	346
Art. 621.	[Projekt podziału nieruchomości]	346
Art. 622.	[Zgodny podział]	347

Art. 623.	[Podział w naturze]	349
Art. 624.	[Skuteczność postanowienia znoszącego współwłasność]	351
Art. 625.	[Zniesienie współwłasności przez sprzedaż rzeczy wspólnej]	353
Rozdział 5.	Ustanowienie drogi koniecznej i służebności przesyłu	354
Art. 626.	[Wniosek; oględziny]	354
Rozdział 6.	Postępowanie wieczystoksięgowe	360
Art. 626 ¹ .	[Zasady postępowania]	360
Art. 626 ² .	[Wniosek o wpis]	364
Art. 626 ³ .	[Wyłączenie stosowania przepisów o wznowieniu postępowania]	370
Art. 626 ⁴ .	[Wniosek o wpis za pośrednictwem systemu teleinformatycznego]	371
Art. 626 ⁵ .	[Niedopuszczalność cofnięcia wniosku]	377
Art. 626 ⁶ .	[Kolejność wniosków]	377
Art. 626 ⁷ .	[Rejestracja wniosku o wpis; wzmianka o wpisie]	381
Art. 626 ⁸ .	[Wpis w księdze wieczystej]	384
Art. 626 ⁹ .	[Oddalenie wniosku]	391
Art. 626 ¹⁰ .	[Zawiadomienie o wpisie; apelacja]	394
Art. 626 ¹¹ .	[Wzmianka o apelacji, skardze kasacyjnej i skardze nadzwyczajnej]	397
Art. 626 ¹² .	[Obowiązek zawiadamiania]	397
Art. 626 ¹³ .	[Wpis ostrzeżenia; sprostowanie]	399
Dział IV.	Sprawy z zakresu prawa spadkowego	402
Przepisy wstępne		402
Art. 627.	[Kognicja sądu]	402
Art. 628.	[Właściwość sądu]	403
Art. 629.	(uchylony)	405
	(oznaczenie rozdziału 1 i tytuł oraz oznaczenie oddziału 1 i tytuł – uchylone)	405
Art. 630–632.	(uchylone)	405
Rozdział 1.	Zabezpieczenie spadku, wykaz inwentarza i spis inwentarza	405
Art. 633.	[Właściwość sądu w sprawach o zabezpieczenie spadku]	405
Art. 634.	[Przesłanki]	406
Art. 635.	[Zabezpieczenie spadku na wniosek lub z urzędu]	407
Art. 636.	[Środki zabezpieczenia]	410
Art. 636 ¹ .	[Zmiana lub uchylenie środka zabezpieczenia]	414
Art. 636 ² .	[Zabezpieczenie przedmiotu zapisu windykacyjnego]	415
Art. 636 ³ .	[Złożenie wykazu inwentarza; protokół obejmujący wykaz inwentarza]	415
Art. 637.	[Spis inwentarza]	417

Art. 637 ¹ .	[Zgłoszenie komornikowi wniosku o sporządzenie spisu inwentarza]	418
Art. 638.	(uchylony)	419
Art. 638 ¹ .	[Ogłoszenie o złożeniu wykazu inwentarza lub o wydaniu postanowienia o sporządzeniu spisu inwentarza]	419
Art. 638 ² .	[Polecenie dokonania zabezpieczenia spadku, zmiany środka zabezpieczenia lub sporządzenia spisu inwentarza]	420
Art. 638 ³ .	[Powiadomienie o zastosowanym środku zabezpieczenia; depozyt sądowy]	422
Art. 638 ⁴ .	[Spis majątku ruchomego]	423
Art. 638 ⁵ .	[Środki tymczasowe]	424
Art. 638 ⁶ .	[Pokrycie kosztów pogrzebu; koszty utrzymania członków rodziny spadkodawcy]	425
Art. 638 ⁷ .	[Zawiadomienie o terminie sporządzenia spisu inwentarza]	426
Art. 638 ⁸ .	[Treść spisu inwentarza]	426
Art. 638 ⁹ .	[Uzupełnienie spisu inwentarza przez inny sąd]	428
Art. 638 ¹⁰ .	[Posiadanie rzeczy zamieszczonych w spisie inwentarza]	428
Art. 638 ¹¹ .	[Uzupełniający spis inwentarza]	429
Art. 638 ¹² .	[Przesłanie akt sądowi spadku po sporządzeniu spisu inwentarza]	429
Art. 639.	[Tryb postępowania]	430
Rozdział 2. Przyjęcie lub odrzucenie spadku		430
Art. 640.	[Oświadczenie o przyjęciu albo odrzuceniu spadku]	430
Art. 641.	[Treść oświadczenia]	438
Art. 642.	(uchylony)	440
Art. 643.	[Zawiadomienie osób powołanych do dziedziczenia]	440
Art. 644–645. (uchylone)		441
Rozdział 3. Ogłoszenie testamentu		441
Art. 646.	[Złożenie testamentu w sądzie spadku]	441
Art. 647.	[Złożenie oświadczenia]	442
Art. 648.	[Nakazanie złożenia testamentu]	443
Art. 649.	[Otwarcie i ogłoszenie testamentu]	444
Art. 650.	[Kilka testamentów jednego spadkodawcy]	447
Art. 651.	[Protokół otwarcia i ogłoszenia testamentu]	447
Art. 652.	[Zawiadomienie zainteresowanych]	448
Art. 653.	[Przechowanie testamentu wraz z protokołem]	448
Art. 654.	[Odpowiednie stosowanie]	449
(oznaczenie rozdziału 2 i tytuł tego rozdziału – uchylone)		450
Rozdział 4. Wyjawienie przedmiotów spadkowych		450
Art. 655.	[Nakaz wyjawienia przedmiotów spadkowych]	450

Art. 656.	[Rozprawa]	451
Art. 657.	[Wniosek wzajemny]	452
Art. 658.	[Wykonanie postanowienia]	452
Art. 659.	[Spełnienie obowiązku na posiedzeniu]	454
Art. 660.	[Środki przymusu]	454
Rozdział 5.	Przesłuchanie świadków testamentu ustnego	455
Art. 661.	[Zawiadomienie sądu spadku]	455
Art. 662.	[Przesłuchanie świadków]	457
Art. 663.	(uchylony)	458
Rozdział 6.	Sprawy dotyczące wykonawcy testamentu	459
Art. 664.	[Odmowa przyjęcia obowiązku wykonawcy testamentu]	459
Art. 665.	[Zaświadczenie]	461
Rozdział 6a.	Sprawy dotyczące zarządu sukcesyjnego	462
Art. 665 ¹ .	[Właściwość sądu spadku]	462
Art. 665 ² .	[Złożenie wniosku o wydanie zezwolenia na dokonanie czynności przekraczającej zwykły zarząd]	464
Art. 665 ³ .	[Zgłoszenie wniosku o odwołanie zarządcy sukcesyjnego]	465
Art. 665 ⁴ .	[Złożenie wniosku o przedłużenie zarządu sukcesyjnego]	466
Art. 665 ⁵ .	[Ograniczenie zarządu sukcesyjnego majątkiem osoby niemającej pełnej zdolności do czynności prawnych]	467
Rozdział 7.	Zarząd spadku nieobjętego	468
Art. 666.	[Kurator spadku]	468
Art. 667.	[Obowiązki kuratora spadku]	469
Art. 668.	[Sprzedaż ruchomości]	473
Art. 668 ¹ .	[Przeniesienie na bank własności nieruchomości lub prawa stanowiących zabezpieczenie odwróconego kredytu hipotecznego i rozliczenie odwróconego kredytu hipotecznego]	473
Rozdział 8.	Stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego	475
Art. 669.	[Rozprawa]	475
Art. 669 ¹ .	[Uchylenie aktu poświadczenia dziedziczenia]	478
Art. 670.	[Badanie z urzędu]	480
Art. 671.	[Zapewnienie spadkowe]	483
Art. 672.	[Wezwanie przez ogłoszenie]	485
Art. 673.	[Treść ogłoszenia]	486
Art. 674.	[Publikacja ogłoszenia]	486
Art. 675.	[Wyznaczenie rozprawy]	487
Art. 676.	[Wydanie postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku]	488

Art. 677.	[Treść postanowienia]	489
Art. 678.	[Uchylenie postanowienia]	493
Art. 679.	[Zmiana postanowienia]	494
Art. 679 ¹ .	[Wpisanie postanowienia do Rejestru Spadków]	498
Art. 679 ² .	[Zawiadomienie Krajowej Rady Notarialnej o postanowieniu uchylającym akt poświadczenia dziedziczenia]	500
Rozdział 9. Dział spadku		500
Art. 680.	[Wniosek o dział spadku]	500
Art. 681.	[Dodatkowe postanowienie]	503
Art. 682.	[Dane współspadkobierców]	504
Art. 683.	[Przekazanie sprawy na wniosek]	504
Art. 684.	[Skład i wartość spadku]	505
Art. 685.	[Postanowienie wstępne]	507
Art. 686.	[Dodatkowe rozstrzygnięcia w postępowaniu działowym]	509
Art. 687.	[Brak zgodnego wniosku]	512
Art. 688.	[Odpowiednie stosowanie przepisów o zniesieniu współwłasności]	513
Art. 689.	[Połączenie postępowań]	515
Rozdział 10. Inne sprawy spadkowe		516
Art. 690.	[Uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia]	516
Art. 691.	[Zwolnienie wykonawcy testamentu]	519
Dział IVa. Sprawy z zakresu przepisów o przedsiębiorstwach państwowych i o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego		520
Art. 691 ¹ .	[Zakres zastosowania]	520
Art. 691 ² .	[Właściwość miejscowa sądu]	521
Art. 691 ³ .	[Zdolność sądowa]	522
Art. 691 ⁴ .	[Reprezentant rady pracowniczej]	523
Art. 691 ⁵ .	[Pełnomocnicy]	523
Art. 691 ⁶ .	[Odpowiednie stosowanie]	525
Art. 691 ⁷ .	[Obowiązek przeprowadzenia rozprawy]	526
Art. 691 ⁸ .	[Koszty postępowania]	526
Art. 691 ⁹ .	[Wyłączenie stosowania]	526
Dział IVb. Sprawy z zakresu prawa pracy		527
Art. 691 ¹⁰ .	[Postępowanie nieprocesowe w sprawach z zakresu prawa pracy]	527
Art. 691 ¹¹ .	[Żądanie sprostowania świadectwa pracy – odpowiednie stosowanie przepisów]	530
Dział V. Sprawy depozytowe		530
Rozdział 1. Złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego		530
Art. 692.	[Właściwość sądu]	530
Art. 693.	[Wniosek]	531
Art. 693 ¹ .	[Zakres badania]	535

Art. 693 ² . [Zezwolenie sądu]	536
Art. 693 ³ . [Ogłoszenie; kurator wierzyciela]	538
Art. 693 ⁴ . [Przyjęcie depozytu]	540
Art. 693 ⁵ . [Świadczenia powtarzające się]	541
Art. 693 ⁶ . [Miejsce przechowania]	543
Art. 693 ⁷ . [Dozorca]	544
Art. 693 ⁸ . [Niezmieniony stan]	544
Art. 693 ⁹ . [Sprzedaż ruchomości]	545
Art. 693 ¹⁰ . [Pokwitowanie]	547
Rozdział 2. Zwrot depozytu sądowego składającemu i wydanie depozytu sądowego uprawnionemu	547
Art. 693 ¹¹ . [Żądanie dłużnika o zwrot depozytu]	547
Art. 693 ¹² . [Zezwolenie na zwrot depozytu]	548
Art. 693 ¹³ . [Zgoda wierzyciela na zwrot depozytu]	548
Art. 693 ¹⁴ . [Żądanie wierzyciela o wydanie depozytu]	549
Art. 693 ¹⁵ . [Zabezpieczenie zobowiązania]	550
Art. 693 ¹⁶ . [Zwrot kosztów]	551
Art. 693 ¹⁷ . [Wykazanie spełnienia warunków]	551
Rozdział 3. Postępowanie w sprawach o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu	552
Art. 693 ¹⁸ . [Właściwość sądu]	552
Art. 693 ¹⁹ . [Wniosek o likwidację]	553
Art. 693 ²⁰ . [Postępowanie z urzędu]	556
Art. 693 ²¹ . [Obwieszczenie]	556
Art. 693 ²² . [Wykonanie orzeczenia]	557
Dział VI. Postępowanie rejestrowe	557
Art. 694 ¹ . [Postępowanie nieprocesowe w sprawach rejestrowych]	557
Art. 694 ² . [Właściwość sądu]	562
Art. 694 ^{2a} . [Postępowanie w systemie teleinformatycznym; eKRS] . .	564
Art. 694 ³ . [Wniosek o wpis do KRS]	565
Art. 694 ^{3a} . [Obowiązek wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego]	572
Art. 694 ^{3b} . [Załączniki do pisma w postaci elektronicznej]	574
Art. 694 ⁴ . [Dokumenty w postępowaniu rejestrowym]	575
Art. 694 ⁵ . [Podstawa wpisu do KRS; skuteczność]	577
Art. 694 ⁶ . [Uzasadnienie]	580
Art. 694 ^{6a} . [Możliwość składania pism w postaci papierowej w postępowaniu przed sądem II instancji i przed Sądem Najwyższym]	582
Art. 694 ⁷ . [Rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji]	583
Art. 694 ⁸ . [Koszty postępowania rejestrowego]	584
Księga trzecia. (uchylona)	585
Art. 695–715. (uchylone)	585

Księga czwarta. Postępowanie w razie zaginięcia lub zniszczenia akt	586
Art. 716. [Zakres zastosowania]	586
Art. 717. [Wszczęcie postępowania]	588
Art. 718. [Zgłoszenie wniosku o odtworzenie akt]	590
Art. 719. [Właściwość sądu]	591
Art. 720. [Sprawa zakończona w państwowym biurze notarialnym]	592
Art. 721. [Treść wniosku]	592
Art. 722. [Wezwanie do złożenia odpisów]	593
Art. 723. [Grzywna]	594
Art. 724. [Dołączenie do akt]	595
Art. 725. [Wezwanie do złożenia oświadczeń]	595
Art. 726. [Dochodzenie z urzędu]	596
Art. 727. [Postanowienie w przedmiocie odtworzenia akt]	597
Art. 728. [Ponowne wszczęcie sprawy]	598
Art. 729. [Bieg przedawnienia]	599
CZĘŚĆ DRUGA. POSTĘPOWANIE ZABEZPIEZAJĄCE	600
(oznaczenie oraz tytuł księgi pierwszej – uchylone)	600
Tytuł I. Przepisy ogólne	600
Art. 730. [Postępowanie zabezpieczające w sprawie cywilnej]	600
Art. 730 ¹ . [Legitymacja czynna; interes prawny]	611
Art. 731. [Zakres zabezpieczenia]	621
Art. 732. [Zabezpieczenie na wniosek i z urzędu]	625
Art. 733. [Termin wniesienia pisma inicjującego]	628
Art. 734. [Właściwość sądu]	631
Art. 735. [Tryb rozpoznania wniosku]	634
Art. 735 ¹ . [Wydawanie postanowień w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia roszczeń pieniężnych na wniosek powoda dochodzącego należności zapłaty z tytułu transakcji handlowej]	636
Art. 736. [Treść wniosku]	639
Art. 737. [Termin rozpoznania wniosku]	647
Art. 738. [Granice rozpoznania; zwrot wniosku]	649
Art. 739. [Kaucja na zabezpieczenie]	651
Art. 740. [Wykonanie i doręczenie postanowień]	655
Art. 741. [Zażalenie]	659
Art. 742. [Uchylenie lub zmiana postanowienia]	665
Art. 743. [Nadanie klauzuli wykonalności z urzędu]	672
Art. 743 ¹ . [Osoba pozostająca w związku małżeńskim]	679
Art. 744. [Upadek zabezpieczenia]	689
Art. 745. [Koszty postępowania zabezpieczającego w sprawach cywilnych]	692
Art. 746. [Roszczenie o naprawienie szkody]	699

Tytuł II. Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych	710
Art. 747. [Sposoby zabezpieczenia]	710
Art. 748. (uchylony)	724
Art. 749. [Skarb Państwa]	724
Art. 750. [Wyłączenie zabezpieczenia]	725
Art. 751. [Rzeczy ulegające szybkiemu zepsuciu]	729
Art. 752. [Postępowanie z przedmiotem zabezpieczenia]	732
Art. 752 ¹ . [Zajęcie praw z instrumentów finansowych]	735
Art. 752 ² . [Zajęcie rachunku bankowego]	739
Art. 752 ³ . [Zakaz zbywania spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu]	744
Art. 752 ^{3a} . [Nieważność czynności prawnej dokonanej wbrew zakazowi zbywania lub obciążania]	748
Art. 752 ⁴ . [Zarząd przymusowy]	750
Art. 752 ⁵ . [Nieważność czynności prawnych]	758
Art. 752 ⁶ . [Zbieg z postępowaniem egzekucyjnym]	759
Art. 753. [Zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych]	762
Art. 753 ¹ . [Odpowiednie stosowanie]	767
Art. 753 ² . [Uznanie roszczenia]	774
Art. 754. [Przyszłe roszczenia alimentacyjne]	775
Art. 754 ¹ . [Upadek zabezpieczenia]	778
Tytuł III. Inne wypadki zabezpieczenia	783
Art. 755. [Zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych w sprawie cywilnej]	783
Art. 755 ¹ . [Zabezpieczenie w sprawach dotyczących naruszenia tajemnicy przedsiębiorstwa]	794
Art. 755 ² . [Zabezpieczenie w postaci przedłużenia czasu trwania nakazu natychmiastowego opuszczenia mieszkania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia]	796
Art. 755 ³ . [Określenie czasu trwania zabezpieczenia w postaci przedłużenia czasu trwania nakazu natychmiastowego opuszczenia mieszkania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia]	801
Art. 755 ⁴ . [Wszczęcie postępowania i orzeczenie w przedmiocie zabezpieczenia po wydaniu nakazu natychmiastowego opuszczenia mieszkania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie lub zakazu zbliżania się do mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia]	802
Art. 756. [Zabezpieczenie w sprawach małżeńskich]	803
Art. 756 ¹ . [Zabezpieczenie w sprawach pieczy]	806

Art. 756 ² .	[Zapłata na wypadek naruszenia obowiązków określonych w postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia]	807
Art. 756 ³ .	[Wpis do księgi wieczystej ostrzeżenia o zakazie zbywania lub obciążania praw]	810
Art. 756 ⁴ .	[Nieważność czynności prawnej dokonanej wbrew zakazowi zbywania lub obciążania]	812
Art. 757.	[Upadek zabezpieczenia]	813
Bibliografia		817
O Autorach		827

Wykaz skrótów

Akty prawne

EKPC	– Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie 4.11.1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
konwencja haska z 1980 r.	– Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzona w Hadze 25.10.1980 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 108, poz. 528)
Konwencja o prawach dziecka	– Konwencja o prawach dziecka przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20.11.1989 r. (Dz.U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.)
k.p.	– ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1320 ze zm.)
k.p.a.	– ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 735)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1575 ze zm.)
k.p.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.)
k.r.o.	– ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2020 r. poz. 1526 ze zm.)

p.a.s.c.	– ustawa z 28.11.2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 709)
pr. cel.	– ustawa z 19.03.2004 r. – Prawo celne (Dz.U. z 2020 r. poz. 1382 ze zm.)
pr. konsul.	– ustawa z 25.06.2015 r. – Prawo konsularne (Dz.U. z 2021 r. poz. 823)
pr. not.	– ustawa z 14.02.1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2020 r. poz. 1192 ze zm.)
pr. poczt.	– ustawa z 23.11.2012 r. – Prawo pocztowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1041 ze zm.)
pr. pras.	– ustawa z 26.01.1984 r. – Prawo prasowe (Dz.U. z 2018 r. poz. 1914)
pr. spółdz.	– ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2021 r. poz. 648)
pr. stow.	– ustawa z 7.04.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2261)
pr. up.	– ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2020 r. poz. 1228 ze zm.)
p.u.s.p.	– ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.)
r.c.z.s.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 15.10.2015 r. w sprawie niektórych czynności dokonywanych w ramach zabezpieczenia spadku (Dz.U. poz. 1643)
r.u.s.p.	– rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 18.06.2019 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. poz. 1141 ze zm.)
u.g.n.	– ustawa z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2020 r. poz. 1990 ze zm.)
u.k.k.	– ustawa z 28.02.2018 r. o kosztach komorniczych (Dz.U. z 2021 r. poz. 210)
u.k.s.c.	– ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 755 ze zm.)
u.k.w.h.	– ustawa z 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. z 2019 r. poz. 2204 ze zm.)
u.l.n.d.	– ustawa z 18.10.2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów (Dz.U. Nr 208, poz. 1537 ze zm.)
u.o.i.f.	– ustawa z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2021 r. poz. 328 ze zm.)
u.o.k.h.	– ustawa z 23.10.2014 r. o odwróconym kredycie hipotecznym (Dz.U. z 2016 r. poz. 786 ze zm.)
u.o.z.p.	– ustawa z 19.08.1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2020 r. poz. 685)
u.p.e.a.	– ustawa z 17.06.1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz.U. z 2020 r. poz. 1427 ze zm.)

u.p.p.	– ustawa z 25.09.1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1317)
ustawa o KRS	– ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2021 r. poz. 112)
ustawa o SN	– ustawa z 8.12.2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2021 r. poz. 154 ze zm.)
u.w.r.	– ustawa z 9.06.2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2020 r. poz. 821 ze zm.)
u.z.s.	– ustawa z 5.07.2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw (Dz.U. z 2021 r. poz. 170)
zarz. org. sąd.	– zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z 19.06.2019 r. w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych działów administracji sądowej (Dz.Urz. MS poz. 138 ze zm.)

Czasopisma i publikatory

Biul. SN	– Biuletyn Sądu Najwyższego
GSP	– Gdańskie Studia Prawnicze
KPP	– Kwartalnik Prawa Prywatnego
M. Praw.	– Monitor Prawniczy
NPN	– Nowy Przegląd Notarialny
OSA	– Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNCK	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna i Izba Karna
OSNC-ZD	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna. Zbiór Dodatkowy
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OSP	– Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
PiP	– Państwo i Prawo
PiZS	– Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PPC	– Polski Proces Cywilny
PPH	– Przegląd Prawa Handlowego
PPP	– Przegląd Prawa Publicznego
Prok. i Pr.	– Prokuratura i Prawo
PS	– Przegląd Sądowy
RPEiS	– Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
St. Praw.	– Studia Prawnicze

Inne

ETPC	– Europejski Trybunał Praw Człowieka
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
SR	– sąd rejonowy
TS, TSUE	– Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

Przedmowa

Oddajemy w Państwa ręce pierwsze wydanie drugiego tomu komentarza do Kodeksu postępowania cywilnego – jego części poświęconej przepisom obejmującym postępowanie nieprocesowe do postępowania zabezpieczającego włącznie. Komentarz obejmuje stan prawny na dzień 20 września 2021 r.

Naszym celem, podobnie jak w przypadku tomu pierwszego, było stworzenie komentarza, który w jak najszerszym zakresie odpowiadałby potrzebom praktyków. Z tego też względu jego Autorami są – wykonujący różne zawody – praktycy (sędziowie, adwokaci, radcy prawni) mający bogate doświadczenie. Komentarz zawiera szerokie orzecznictwo sądowe i praktyczne uwagi Autorów; do poglądów doktryny i teorii odnosi się jedynie w niezbędnym zakresie.

Dziękuję Przyjaciołom, Kolegom, Autorom, którzy poświęcili swój czas nie tylko na autorską pracę nad skomentowaniem poszczególnych przepisów, lecz także uwzględnianie moich uwag i propozycji. Komentarz nie powstałby, gdyby nie chęci, zaangażowanie oraz wsparcie Was wszystkich.

Olga M. Piaskowska

USTAWA

z dnia 17 listopada 1964 r.

Kodeks postępowania cywilnego

(Dz.U. z 2020 r. poz. 1575; zm.: Dz.U. z 2020 r. poz. 1578, poz. 2320;
z 2021 r. poz. 11, poz. 1090, poz. 1655, poz. 1666, poz. 1177)

(wyciąg)

CZĘŚĆ PIERWSZA

Postępowanie rozpoznawcze

KSIĘGA DRUGA

Postępowanie nieprocesowe

TYTUŁ I

Przepisy ogólne

Art. 506. [Wszczęcie postępowania nieprocesowego]

Sąd wszczyna postępowanie nieprocesowe na wniosek; w wypadkach wskazanych w ustawie sąd może wszcząć postępowanie także z urzędu.

1. Zgodnie z ogólną regułą art. 13 § 1 k.p.c. sąd rozpoznaje sprawy w procesie, chyba że ustawa stanowi inaczej, a w wypadkach przewidzianych w ustawie sąd rozpoznaje sprawy według przepisów o postępowaniach odrębnych. Według jego § 2 przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w niniejszym kodeksie, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej. Odpowiednie stosowanie przepisów o procesie, polegające albo na ich stosowaniu wprost, albo z modyfikacjami, albo ich niestosowaniu, odnosi się również do postępowania nieprocesowego. Wymaga to niekiedy rozważenia celu postępowania nieprocesowego, które nie dotyczy tylko sporu w sferze prawnej zainteresowanego wnioskodawcy czy uczestnika, a ma w niektórych przypadkach wymiar bardziej publiczny czy wręcz „powszechny” (w szczególności księgi wieczyste, rejestry).
2. Artykuł 506 reguluje **sposoby wszczęcia postępowania nieprocesowego** – co do zasady na wniosek podmiotu posiadającego interes prawny lub z urzędu przez sąd w przypadkach określonych ustawowo.

3. Aby uchwycić postrzeganie interesu prawnego w postępowaniu nieprocesowym, należy przybliżyć stanowisko judykatury, zgodnie z którym o ile istnienie interesu prawnego we wniesieniu środka zaskarżenia (*gravamen*) wymagane jest rygorystycznie w postępowaniu procesowym, to rygoryzm ten ulega istotnemu osłabieniu w postępowaniu nieprocesowym, przynajmniej w zakresie niektórych typów postępowań toczących się w tym trybie, z racji przedmiotu danego postępowania, funkcji wydanego rozstrzygnięcia i zasięgu kognicji sądu. W postępowaniu nieprocesowym źródło interesu prawnego wynikać może z szerszego katalogu zdarzeń, a nie tylko, jak w procesie, z samego naruszenia lub zagrożenia sfery prawnej wnioskodawcy; ze zdarzeń prawnych, które wywołują konieczność uregulowania wiążących się z nimi stosunków prawnych i rodzą obiektywną potrzebę wszczęcia postępowania lub wzięcia w nim udziału. Nie zawsze decydujące znaczenie może mieć to, czy rozstrzygnięcie zapadło zgodnie z wnioskiem strony skarżącej, ale czy jest ono w rzeczywistości zgodne z prawem i rzeczywiście istniejącymi stosunkami prawnymi, obligacyjnymi i rzeczowymi. Interes wnioskodawcy może zatem polegać na tym, że zmierza on do uzyskania orzeczenia wolnego od wad; uczestnik postępowania nieprocesowego może mieć interes prawny w zaskarżeniu orzeczenia, mimo że uwzględnia ono w całości zgłoszone przez niego żądanie i dotyczy to także sytuacji, w której dany podmiot występuje jako współwnioskodawca¹. W zaprezentowanym rozwiązaniu pojmuje się więc **interes prawny szeroko**. Szerokie rozumienie interesu prawnego jako przesłanki uznania określonej osoby za zainteresowanego nie zwalnia jednak sądu od powinności dokonania oceny, na tle okoliczności każdej konkretnej sprawy, kto jest (powinien być) uczestnikiem postępowania². Istotę postępowania nieprocesowego widać również w sprawach wielopodmiotowych, w których znaczna liczba uczestników przyłącza się do wniosku, a sąd dochodzi do przekonania, że wnioskodawcy nie przysługuje prawo do udziału w nieruchomości, wówczas sąd ten nie jest uprawniony do oddalenia wniosku, gdyż brak legitymacji po stronie wnioskodawcy, w razie gdy w postępowaniu o zniesienie współwłasności udział wzięły już inne osoby, które poparły wniosek, nie powinien prowadzić do zamknięcia postępowania. Skoro istnieją wśród uczestników osoby popierające żądanie określone we wniosku, istnieje potrzeba kontynuowania postępowania i w razie potrzeby wezwania do udziału w nim innych osób, a przyłączenie się uczestnika do żądania udziału spadku i zniesienia współwłasności usuwa przeszkodę wynikającą z braku legitymacji wnioskodawcy³. Uzmysławia to **szerszą niż tylko sporna funkcję postępowania nieprocesowego**.

4. Analiza interesu prawnego zależy oczywiście od **sytuacji prawnej danego podmiotu**, co wymaga uwzględnienia **norm prawa materialnego** i wynikającego z nich **upraw-**

¹ Postanowienie SN z 15.02.2013 r., I CSK 315/12, OSNC 2013/7–8, poz. 99, z odwołaniem się do wcześniejszych orzeczeń w uzasadnieniu, jak również postanowienie SN z 21.06.2006 r., I CK 329/05, LEX nr 488999.

² Postanowienie SN z 11.12.2013 r., IV CZ 96/13, LEX nr 1413598.

³ Postanowienie SN z 14.02.2014 r., II CSK 216/13, LEX nr 1458819.

nienia do podjęcia czynności mających materialną doniosłość prawną⁴. Niemniej jednak, mając na uwadze powyższe, w razie wątpliwości interes ten powinien być interpretowany szeroko, z uwzględnieniem **konstytucyjnego prawa do sądu**.

5. Termin „wniosek” to określenie pisma procesowego będącego podstawą wszczęcia postępowania sądowego w omawianych sprawach⁵, więc mają tu zastosowanie rygory stawiane **pierwszemu w sprawie pismu procesowemu**, tym bardziej gdy weźmie się pod uwagę regulację z art. 511 § 1, wedle której wniosek o wszczęcie postępowania powinien **czynić zadość przepisom o pozwie**, z tą zmianą, że zamiast pozwanego należy wymienić zainteresowanych w sprawie (zob. art. 126 i 187)⁶.
6. Omawiana regulacja dopuszcza wszczęcie postępowania nieprocesowego z urzędu, ale musi to jednak znajdować podstawę w **normie szczególnej**⁷. Normy Kodeksu postępowania cywilnego oraz ustaw szczególnych zarówno dają (współkształtują) podstawę do przypisania legitymacji czynnej wnioskodawcy, jak i stanowią o możliwości wszczęcia postępowania przez sąd, przechodzącej często w obowiązek⁸.
7. Jak też zauważono w orzecznictwie, złożenie przez stronę wniosku w sprawie, którą sąd może wszczęć z urzędu, nie ogranicza uprawnień sądu do jej rozstrzygnięcia, natomiast ogranicza skuteczność dyspozytywnych czynności wnioskodawcy (np. w zakresie skutków cofnięcia wniosku)⁹.
8. Od złożenia wniosku należy odróżnić **sygnalizację potrzeby czy konieczności wszczęcia postępowania nieprocesowego**, np. zawiadomienie o przyjęciu do szpitala osoby chorej psychicznie¹⁰. Taka sygnalizacja wywołująca potrzebę wszczęcia postępowania nieprocesowego z urzędu, co oczywiście, nie jest tak sformalizowana jak wniosek.
9. **Stan sprawy nieprocesowej w toku** oraz jego skutki powstają generalnie z chwilą doręczenia wniosku uczestnikom. W postępowaniu nieprocesowym, z uwagi na jego specyfikę, może się jednak zdarzyć, że jedynym uczestnikiem postępowania jest wnioskodawca i wtedy doręczenie wniosku nie następuje. W takiej sytuacji za chwilę wywołującą stan sprawy w toku należy uznać chwilę podjęcia przez sąd pierwszej

⁴ Por. postanowienie SN z 27.03.2008 r., II CZ 8/08, LEX nr 794610.

⁵ Uchwała SN z 3.12.2003 r., III CZP 93/03, OSNC 2005/2, poz. 23.

⁶ Zob. też postanowienie SN z 11.03.1999 r., III CKN 201/98, LEX nr 1214424.

⁷ Postanowienie SA w Katowicach z 28.09.2012 r., I ACa 550/12, LEX nr 1223173.

⁸ W zakresie regulacji szczególnych zob. np. J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 4, *Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, red. T. Ereciński, LEX 2016, komentarz do art. 506.

⁹ Postanowienie SN z 17.09.2008 r., III CSK 56/08, LEX nr 560578.

¹⁰ Postanowienie SN z 14.11.2014 r., I CSK 653/14, OSNC 2015/12, poz. 143. Zob. też postanowienie SN z 9.01.2015 r., V CZ 89/14, LEX nr 1652708.

czynności przygotowawczej zmierzającej do rozstrzygnięcia sprawy i podobnie należałoby datować stan sprawy w toku w postępowaniu nieprocesowym wszczętym z urzędu, gdy przewiduje to ustawa¹¹.

Art. 507. [Właściwość rzeczowa]

Sprawy należące do postępowania nieprocesowego rozpoznają sądy rejonowe, z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych.

1. Komentowany przepis ustanawia **domniemanie kompetencji sądów rejonowych** we wszystkich sprawach należących do postępowania nieprocesowego, **właściwość sądu okręgowego musi więc wyraźnie wynikać z konkretnego przepisu szczególnego**¹². Wykładnia w tym przypadku powinna być ścisła, a zastrzeżenie właściwości sądów okręgowych powinno być z tej przyczyny wyraźne, aby nie zaskakiwać adresatów norm prawnych, czego wymaga zasada praworządności. Jest to regulacja ogólna właściwości rzeczowej dla postępowania nieprocesowego¹³.
2. Zgodnie z art. 18 § 1, jeżeli przy rozpoznawaniu sprawy **w sądzie rejonowym powstanie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości**, sąd ten może przekazać sprawę do rozpoznania sądowi okręgowemu; postanowienie o przekazaniu sprawy wymaga uzasadnienia. Wedle zaś § 2 tego przepisu przed pierwszym posiedzeniem wyznaczonym na rozprawę sąd okręgowy może odmówić przyjęcia sprawy do rozpoznania i zwrócić ją sądowi rejonowemu, jeżeli uzna, że poważne wątpliwości nie zachodzą; postanowienie zapada w składzie trzech sędziów i wymaga uzasadnienia; ponowne przekazanie tej samej sprawy przez sąd rejonowy nie jest dopuszczalne. Jak widać przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie wprowadzają dodatkowych przedmiotowych ograniczeń zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości, powinno ono mieć jednak wpływ na któryś z elementów współkształtujących rozstrzygnięcie; ubocznie można dostrzec, że może ono dotyczyć również samej właściwości tego sądu, stanowiąc swoistego rodzaju asekurację przed nieważnością postępowania.
3. Zgodnie z art. 379 pkt 6 **nieważność postępowania** zachodzi, jeżeli sąd rejonowy orzekł w sprawie, w której sąd okręgowy jest właściwy bez względu na wartość przedmiotu sporu.

¹¹ Postanowienie SN z 26.03.1992 r., I CRN 19/92, LEX nr 9074.

¹² Uchwała SN z 3.12.2003 r., III CZP 93/03, OSNC 2005/2, poz. 23.

¹³ Zob. np. postanowienie SN z 13.08.1976 r., IV PZ 32/76, OSNC 1977/3, poz. 57; wyrok SN z 4.12.2003 r., II CK 292/02, LEX nr 602370. Odnośnie do poszczególnych rodzajów spraw zob. np. J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 4, red. T. Ereciński, komentarz do art. 507.

Art. 508. [Właściwość miejscowa]

§ 1. Jeżeli właściwość miejscowa nie jest oznaczona w przepisie szczególnym, wyłącznie właściwy jest sąd miejsca zamieszkania wnioskodawcy, a w braku miejsca zamieszkania – sąd miejsca jego pobytu. Do postępowania z urzędu właściwy jest sąd miejsca, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie będące podstawą wszczęcia postępowania. W braku wskazanych wyżej podstaw właściwy będzie sąd dla m.st. Warszawy.

§ 2. W wypadku gdy sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności albo gdy wymagają tego względy celowości, sąd nad nim przełożony wyznaczy na posiedzeniu niejawnym inny sąd do rozpoznania sprawy w całości lub w części.

§ 3. Wyznaczenie następuje z urzędu albo na przedstawienie sądu właściwego, albo też na wniosek właściwego organu lub osoby zainteresowanej, po wysłuchaniu w razie potrzeby innych osób zainteresowanych.

§ 4. Przepisu art. 48¹ nie stosuje się w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu wieczystoksięgowym i postępowaniu rejestrowym, a także w sprawach z zakresu prawa spadkowego, z wyjątkiem spraw o stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego oraz o dział spadku.

1. Komentowana regulacja normuje w sposób ogólny zagadnienie **właściwości miejscowej sądów w postępowaniu nieprocesowym**¹⁴. Ubocznie można zauważyć, że tak określona właściwość – odrębnie ujęta w razie wniosku i w razie wszczęcia postępowania z urzędu – spójna jest z postulatami o efektywności tego postępowania. **Wyjątki** od tych zasad, ujęte w rozwiązaniach szczególnych, powinny być **interpretowane ściśle**. Niemniej jednak zgodnie z odpowiednio stosowanym art. 43 § 1, jeżeli uzasadniona jest właściwość kilku sądów albo jeżeli wniosek kieruje się przeciwko kilku osobom, dla których według przepisów o właściwości ogólnej właściwe są różne sądy, **wyбір** między tymi sądami należy do **wnioskodawcy**. Jak stanowi jego § 2, to samo dotyczy przypadku, gdy nieruchomość, której położenie jest podstawą oznaczenia właściwości sądu, jest położona w kilku okręgach sądowych. Ponadto wedle art. 45 § 1, jeżeli na podstawie przepisów kodeksu nie można w świetle okoliczności sprawy ustalić właściwości miejscowej, **Sąd Najwyższy oznaczy sąd**, przed który należy wytoczyć powództwo, a zgodnie z § 2 – o oznaczenie sądu, przed który należy wytoczyć powództwo, występuje sąd, do którego wpłynął pozew.
2. Elastyczne jest również rozwiązanie z § 2. Charakteryzując przeszkody uniemożliwiające rozpoznanie sprawy lub podjęcie czynności, należy wskazać, że ustawodawca posłużył się tu wprawdzie wyrażeniem ogólnym, ale powinno się to sprowadzać

¹⁴ Postanowienie SN z 9.12.1975 r., I CO 9/75, OSNC 1976/10, poz. 219.

do obiektywnych przyczyn niemożliwych do przewyżczenia, np. siła wyższa, wyłączenie sędziów. Złagodzeniem tego jest również powołanie się na **względy celowości**, np. ekonomikę postępowania, zamieszkanie uczestników, gromadzenie dowodów. Sąd przełożony w rozumieniu art. 508 § 2 orzeka jako sąd pierwszej instancji, w zastępstwie sądu pierwszej instancji, który z powodu określonych przeszkód nie może rozpoznać sprawy¹⁵. W orzecznictwie wyrażono również stanowisko, że sąd przełożony może na podstawie art. 508 § 2 zamiast sądu właściwego wyznaczyć do rozpoznania sprawy ze względu na celowość również inny równorzędny sąd niepodlegający mu instancyjnie¹⁶.

3. Zgodnie z art. 394 § 1 pkt 4 **zażalenie do sądu drugiej instancji** przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, a ponadto na postanowienia sądu pierwszej instancji i zarządzenia przewodniczącego, których przedmiotem jest przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu lub niższemu albo podjęcie postępowania w innym trybie, niemniej jednak judykatura opowiada się raczej za niedopuszczalnością zażalenia w przypadku zastosowania art. 508 § 2¹⁷.
4. Przepis daje trzy alternatywne **podstawy do wyznaczenia sądu do rozpoznania sprawy w całości lub w części**: 1) z urzędu; 2) na przedstawienie sądu właściwego; 3) na wniosek właściwego organu lub osoby zainteresowanej, z dodatkową możliwością, tj. po wysłuchaniu w razie potrzeby innych osób zainteresowanych. O potrzebie decyduje sąd przełożony, ale nie wyklucza to np. pisemnego przedstawienia argumentacji przez zainteresowanych.
5. Paragraf 4 został dodany ustawą z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.), która weszła w życie 7.11.2019 r. Regulacji, zgodnie z którą w przypadku wyłączenia sędziego na podstawie art. 48 § 1 pkt 1–4 k.p.c. sąd występuje do sądu nad nim przełożonego o wyznaczenie innego sądu do rozpoznania sprawy, a sąd przełożony wyznacza inny równorzędny sąd, nie stosuje się w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu wieczystoksięgowym i postępowaniu rejestrowym, a także w sprawach z zakresu prawa spadkowego, z wyjątkiem spraw o stwierdzenie nabycia spadku i przedmiotu zapisu windykacyjnego oraz o dział spadku. Rezygnacja z takiego rozwiązania, polegająca na tym, że przyczyny wyłączenia sędziego z mocy samej ustawy w tym przypadku nie dają podstawy do wystąpienia przez sąd do sądu nad nim przełożonego o wyznaczenie innego sądu do rozpoznania sprawy, podyktowana jest sprawnością postępo-

¹⁵ Postanowienie SN z 12.10.2007 r., I CNP 55/07, LEX nr 897928.

¹⁶ Postanowienie SN z 15.06.1970 r., I CZ 60/70, OSNC 1971/1, poz. 17.

¹⁷ Zob. np. postanowienie SN z 20.12.1969 r., I CZ 120/69, OSNC 1970/10, poz. 185; postanowienie SN z 29.02.1972 r., I CZ 217/71, OSNC 1972/9, poz. 165; postanowienie SN z 23.01.1978 r., IV CZ 160/77, LEX nr 8058; postanowienie SN z 25.07.1984 r., I CZ 84/84, LEX nr 8607.

wania, przy braku uwzględnienia społecznego odbioru wymiaru sprawiedliwości. Jak też stanowi art. 52 § 1, **o wyłączeniu sędziego rozstrzyga sąd, w którym sprawa się toczy, a gdyby sąd ten nie mógł wydać postanowienia z powodu braku dostatecznej liczby sędziów – sąd nad nim przełożony.**

Art. 509. [Skład sądu]

Sprawy o przysposobienie w pierwszej instancji sąd rozpoznaje w składzie jednego sędziego i dwóch ławników.

1. **Co do zasady**, zgodnie z odpowiednio stosowanym art. 47 § 1, w pierwszej instancji sąd rozpoznaje sprawy **w składzie jednego sędziego**, chyba że przepis szczególnie stanowi inaczej. To, że w postępowaniu nieprocesowym skład sądu jest co do zasady jednoosobowy, wynika też *a contrario* z art. 509¹⁸.
2. Komentowana **regulacja szczególna** w sprawach o przysposobienie w pierwszej instancji przewiduje **mieszany skład** sądu, który rozpoznaje je w składzie jednego sędziego i dwóch ławników. Co wymaga podkreślenia, dotyczy to tylko spraw rozpoznawanych **w pierwszej instancji**. O tym, w jakim składzie sąd rozpoznaje sprawę, decyduje jej przedmiot, a nie okoliczności faktyczne¹⁹.
3. Tytułem przykładu zgodnie z art. 544 § 1 sprawy o ubezwłasnowolnienie należą do właściwości sądów okręgowych, które rozpoznają je w składzie trzech sędziów²⁰.
4. Zgodnie z art. 379 pkt 4 **nieważność postępowania** zachodzi, jeżeli skład sądu orzekającego był sprzeczny z przepisami prawa albo jeżeli w rozpoznaniu sprawy brał udział sędzia wyłączony z mocy ustawy²¹.

Art. 509¹. [Czynności referendarza]

§ 1. Czynności w postępowaniu wieczystoksięgowym może wykonywać referendarz sądowy.

§ 2. Czynności w postępowaniach dotyczących rejestrów i ewidencji prowadzonych przez sądy może wykonywać referendarz sądowy, z wyjątkiem przygotowania i prowadzenia rozprawy, odmowy wpisu partii politycznej do ewidencji, wykreślenia

¹⁸ Uchwała SN z 28.11.2012 r., III CZP 74/12, OSNC 2013/5, poz. 61.

¹⁹ Uchwała SN z 23.05.2012 r., III CZP 21/12, OSNC 2012/12, poz. 140.

²⁰ Odnosnie do przykładów z ustaw szczególnych zob. J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 4, red. T. Ereciński, komentarz do art. 509.

²¹ Zob. postanowienie SN z 8.07.1969 r., II CR 363/69, LEX nr 6526; postanowienie SN z 18.02.1983 r., III CRN 10/83, LEX nr 8512; postanowienie SN z 11.09.1998 r., I CKU 75/98, LEX nr 34961.

wpisu partii politycznej z ewidencji oraz zawieszenia wydawania dziennika lub czasopisma.

§ 3. Czynności w sprawach z zakresu prawa spadkowego może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem prowadzenia rozprawy, zabezpieczenia spadku oraz przesłuchania świadków testamentu ustnego.

§ 4. Czynności w sprawach depozytowych może wykonywać referendarz sądowy, z wyłączeniem spraw o stwierdzenie likwidacji niepodjętego depozytu.

1. Omawiana regulacja, mająca **charakter szczególny**, więc o wykładni zawężającej (ściślejszej), precyzuje zakres czynności referendarza sądowego w postępowaniu wieczysto-księgowym, w postępowaniach dotyczących rejestrów i ewidencji prowadzonych przez sądy (ze wskazanymi w przepisie wyjątkami), w sprawach z zakresu prawa spadkowego (z wyjątkami) oraz w sprawach depozytowych. Na ścisły charakter tych zakresów wpływa również to, że **referendarz nie jest instytucją wymiaru sprawiedliwości, a działa w zakresie ochrony prawnej**.
2. Zasady komentowanego przepisu nawiązują do art. 47¹, stanowiącego, że referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w przypadkach wskazanych w ustawie, a w zakresie powierzonych mu czynności referendarz sądowy ma, zależnie od rodzaju podejmowanej czynności, prawa i obowiązki sądu albo przewodniczącego.
3. Rozwiązanie, o którym mowa w komentowanym przepisie, wymaga jednak uzupełnienia o **aspekty ustrojowe**. Otóż zgodnie z art. 2 § 2 ustawy z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.) zadania z zakresu ochrony prawnej, inne niż wymiar sprawiedliwości, wykonują w sądach referendarze sądowi i starsi referendarze sądowi, a ilekroć w przepisach jest mowa o referendarzach sądowych, rozumie się przez to także starszych referendarzy sądowych. Ponadto jak stanowi art. 147 § 1 p.u.s.p., „w sądach do wykonywania określonych w ustawach czynności należących do sądów w zakresie ochrony prawnej, innych niż wymiar sprawiedliwości, są zatrudniani referendarze sądowi i starsi referendarze sądowi, zwani dalej «referendarzami»”.
4. Przedstawiając **rys historyczny** tej instytucji, wyjaśniono w **judykaturze**, że ustawa z 21.08.1997 r. o zmianie ustaw – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Kodeks postępowania cywilnego, ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz ustawy o prokuraturze (Dz.U. Nr 117, poz. 752) nadała referendarzowi status urzędnika państwowego o szczególnych charakterze i randze. Referendarzowi powierzono wykonywanie określonych czynności w sprawach związanych z prowadzeniem ksiąg wieczystych i rejestrów sądowych, które wcześniej zastrzeżone były do wyłącznej właściwości sądów. Doszło do powstania sytuacji, w której te same czynności związane z prowadzeniem

ksiąg wieczystych i rejestrów sądowych wykonywały niezależne sądy oraz nieposiadający przymiotu niezawisłości referendarze sądowi, przy czym podziału czynności pomiędzy nich dokonywało kolegium sądu wojewódzkiego, a od 1998 r. okręgowego. Sąd Najwyższy zaaprobował stanowisko, zgodnie z którym czynności powierzone referendarzom są w istocie rzeczy czynnościami jurysdykcyjnymi, ale nie stanowią wymiaru sprawiedliwości *sensu stricto*, bo ten jest wyłącznym przywilejem sądów i niezależnych sędziów, lecz należy je zakwalifikować do czynności pomocniczych wymiaru sprawiedliwości. Następnie Prawo o ustroju sądów powszechnych powierzyło referendarzom sądowym zadania z zakresu sądowej ochrony prawnej. W postępowaniu nieprocesowym pozostawiono im wykonywanie czynności w sprawach związanych z prowadzeniem ksiąg wieczystych i rejestrów sądowych, a w ramach postępowania procesowego uzyskali możliwość wydawania nakazów zapłaty w postępowaniu upominawczym, a później również wszelkich zarządzeń w tym postępowaniu. Z dniem 2.03.2006 r., tj. z dniem wejścia w życie ustawy z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 755 ze zm.), referendarze sądowi zostali upoważnieni do wykonywania czynności w zakresie kosztów sądowych. Od 20.03.2007 r. na podstawie ustawy z 16.11.2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 235, poz. 1699) referendarze mogą również wzywać strony do uzupełniania braków formalnych pism procesowych lub wniesienia należytej opłaty, wyznaczać odpowiedni termin do wniesienia zaliczki, wydawać zarządzenia o zwrocie pisma, wydawać postanowienia w przedmiocie stwierdzenia prawomocności orzeczeń, a także nadawać klauzule wykonalności niektórym tytułom egzekucyjnym. Ustawą z 9.01.2009 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 26, poz. 156 ze zm.) wprowadzone zostało elektroniczne postępowanie upominawcze, w ramach którego nakaz zapłaty może wydać referendarz sądowy. Zaznaczono też, że w ustawodawstwie nie zostały sformułowane definicje pojęć sprawowania wymiaru sprawiedliwości oraz zadań z zakresu ochrony prawnej. W art. 1 p.u.s.p. obydwie te pojęcia wyczerpująco opisują zakres powierzonych sądom kompetencji, więc można przyjąć, że ochrona prawna obejmuje tę część składową działalności sądów, która nie stanowi sprawowania wymiaru sprawiedliwości, a zadaniami z zakresu ochrony prawnej są te zadania sądów, które nie polegają na rozstrzyganiu sporów i konfliktów prawnych ani na rozstrzyganiu o zasadności zarzutów karnych. Referendarz sądowy jest samodzielnym organem sądowym spełniającym funkcje o charakterze orzeczniczym, niezaliczającym się do władzy sądowniczej i niesprawującym wymiaru sprawiedliwości, orzeka w sądzie w znaczeniu ustrojowym (w wydziale sądu), sam jednak sądu nie stanowi, ma on kompetencje sądu, nie wchodzi jednak w jego skład. Czynności referendarza sądowego zastępują w rozumieniu procesowym czynności sądu w znaczeniu procesowym, a jego pozycja została zrównana z pozycją sądu rozpoznającego konkretną sprawę i w zakresie rozpoznawania sprawy referendarz sądowy ma wszelkie uprawnienia sądu. W sytuacji gdy referendarz sądowy wyda orzeczenie w przypadkach wskazanych w ustawie, w którym określi siebie jako

sąd, to należy przyjąć, że jest ono dotknięte niedokładnością w zakresie oznaczenia organu, który je wydał, a **działanie zgodnie z przyznanym referendarzowi sądowemu uprawnieniem i w jego granicach nie powoduje nieważności postępowania**²².

5. W odniesieniu do **skargi na orzeczenie referendarza sądowego** zob. art. 398²²–398²⁴ i 518¹ k.p.c.

Art. 510. [Uczestnik; zainteresowany]

§ 1. Zainteresowanym w sprawie jest każdy, **czyich praw dotyczy wynik postępowania, może on wziąć udział w każdym stanie sprawy aż do zakończenia postępowania w drugiej instancji. Jeżeli weźmie udział, staje się uczestnikiem. Na odmowę dopuszczenia do wzięcia udziału w sprawie przysługuje zażalenie.**

§ 2. Jeżeli okaże się, że zainteresowany nie jest uczestnikiem, sąd wezwie go do udziału w sprawie. Przez wezwanie do wzięcia udziału w sprawie wezwany staje się uczestnikiem. W razie potrzeby wyznaczenia kuratora do zastępowania zainteresowanego, którego miejsce pobytu jest nieznane, jego wyznaczenie następuje z urzędu.

1. **Struktura podmiotowa postępowania nieprocesowego** jest oparta na odmiennych założeniach niż struktura podmiotowa procesu, w postępowaniu tym nie stosuje się przepisów o współuczestnictwie w sporze. Jedną z cech charakterystycznych współczesnego postępowania nieprocesowego jest uczestnictwo w nim zainteresowanych, których interesy są zbieżne lub sprzeczne, a niejednokrotnie przenikają się lub krzyżują. O możliwości wzięcia udziału w postępowaniu przez inne osoby niż wnioskodawca decyduje posiadanie statusu zainteresowanego, którego wykładnikiem jest **interes prawny**²³.
2. W postępowaniu nieprocesowym trzeba odróżnić to, czy dany podmiot jest zainteresowany wynikiem sprawy i wobec tego może być uczestnikiem postępowania, od tego, czy podmiot ten, jako pokrzywdzony, może wnieść środek zaskarżenia. W sytuacji gdy zainteresowany wstępuje do sprawy i wnosi apelację od postanowienia sądu pierwszej instancji, odrębnego badania wymaga przesłanka, czy skarżący jest zainteresowanym i może być uczestnikiem, a w razie pozytywnej oceny w tym zakresie, czy orzeczenie

²² Postanowienie SN z 11.01.2019 r., V CSK 523/17, LEX nr 2605551, z powołaniem się na uchwałę SN z 19.09.2002 r., III CZP 56/02, OSNC 2003/6, poz. 80. Zob. też wyrok TK z 12.05.2011 r., P 38/08, OTK-A 2011/4, poz. 33, oraz J. Gudowski [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, t. 4, red. T. Ereciński, komentarz do art. 509¹.

²³ Postanowienie SN z 30.09.2020 r., III CSK 31/18, LEX nr 3096809, z powołaniem się na postanowienie SN z 10.01.2001 r., I CKN 327/00, LEX nr 548784; postanowienie SN z 25.02.2015 r., IV CZ 106/14, LEX nr 1663139; uchwała SN (7) z 20.04.2010 r., III CZP 112/09, OSNC 2010/7–8, poz. 98.

jest dla niego niekorzystne i czy może wnieść apelację. U podstaw przesłanki „zainteresowania” jako warunku wzięcia udziału w sprawie jak również „pokrzywdzenia” jako przesłanki zaskarżenia orzeczenia leży **idea potrzeby uzyskania ochrony prawnej, tj. interesu prawnego w jej uzyskaniu**²⁴, interes prawny uzasadniający uczestniczenie w postępowaniu nieprocesowym łączy się na ogół z **potrzebą uregulowania następstw prawnych określonego zdarzenia**²⁵. Zainteresowanie wynikiem obejmuje zarówno **bezpośredni, jak i pośredni interes** wskazujący na udział w postępowaniu (tj. wówczas, gdy prawa lub sytuacja faktyczna doniosła prawnie pozostają w związku z przedmiotem postępowania, a postępowanie to ma wpływ na te prawa lub sytuację faktyczną doniosłą prawnie)²⁶.

3. Stosowanie w postępowaniu nieprocesowym przepisów o procesie musi być odpowiednie (art. 13 § 2), co z uwagi na samodzielną regulację aspektów podmiotowych nakazuje **wyłączenie przepisów dotyczących współuczestnictwa**²⁷. W judykaturze wyrażono się nawet w ten sposób, że w postępowaniu nieprocesowym obowiązuje zasada koniecznego współuczestnictwa wszystkich osób zainteresowanych²⁸.
4. Zgłoszenie **interwencji ubocznej** w postępowaniu nieprocesowym jest też bezprzedmiotowe²⁹.
5. **Sąd z urzędu** powinien w toku całego postępowania czuwać nad tym, aby w sprawie brali udział wszyscy zainteresowani, ale też nad tym, aby uczestnikami nie były osoby niezainteresowane w rozumieniu art. 510 § 1. Sąd może odmówić dopuszczenia do udziału w sprawie, jeżeli uzna, iż osoba zgłaszająca swój udział nie jest zainteresowana w rozumieniu art. 510 § 1. Jeżeli natomiast okaże się, że osoba będąca uczestnikiem postępowania nie jest z przyczyn pierwotnych lub następnych zainteresowana jego wynikiem, sąd może odmówić jej dalszego udziału w sprawie. Odmowa dalszego udziału w sprawie osobie będącej uczestnikiem może nastąpić także po wydaniu orzeczenia przez sąd pierwszej instancji, co w konsekwencji prowadzi do odrzucenia apelacji wniesionej przez tę osobę. Ponadto sąd drugiej instancji także powinien czuwać nad należyтым kręgiem osób uczestniczących w postępowaniu nieprocesowym,

²⁴ Postanowienie SN z 15.10.2015 r., II CZ 63/15, LEX nr 1918812.

²⁵ Uchwała SN (7) z 20.04.2010 r., III CZP 112/09, OSNC 2010/7–8, poz. 98; postanowienia SN: z 8.05.2014 r., V CSK 324/13, LEX nr 1491333; z 6.03.2015 r., III CZ 8/15, LEX nr 1665736.

²⁶ Postanowienie SN z 8.08.2012 r., I CZ 79/12, LEX nr 1231463. Zob. też postanowienia SN: z 23.02.2012 r., V CZ 117/11, OSNC-ZD 2013/3, poz. 54; z 21.04.2005 r., III CK 303/04, LEX nr 1111094; z 8.09.1999 r., I CKN 120/98, LEX nr 852516; z 21.01.1986 r., IV PPZ 3/85, LEX nr 8742.

²⁷ Postanowienie SN z 25.02.2015 r., IV CZ 106/14, LEX nr 1663139, z powołaniem się w uzasadnieniu na wcześniejsze rozstrzygnięcia.

²⁸ Postanowienie SN z 28.02.1996 r., I CRN 179/96, LEX nr 1500925. Zob. też postanowienie SN z 14.02.1996 r., II CRN 5/96, LEX nr 142593.

²⁹ Postanowienie SN z 19.04.1999 r., II CZ 30/99, LEX nr 1681868.

w związku z czym może odmówić dalszego udziału w sprawie osobie, która nie powinna brać w nim udziału w charakterze uczestnika postępowania, chociażby osoba ta została dopuszczona do udziału w sprawie w postępowaniu w pierwszej instancji³⁰.

6. Każdy uczestnik postępowania nieprocesowego ma interes prawny w tym, aby wzięły w nim udział wszystkie osoby zainteresowane, a jeżeli sąd **odmówi** osobie zgłaszającej się lub uczestniczącej w dotychczasowym postępowaniu **dopuszczenia jej do udziału w sprawie**, to **zażalenie** na powyższe postanowienie może wnieść zarówno ta osoba, jak i każdy inny uczestnik postępowania nieprocesowego³¹.
7. Na etapie badania **dopuszczalności zażalenia** na postanowienie odmawiające dopuszczenia do udziału w sprawie w charakterze uczestnika nie można abstrahować od wskazanych we wniosku o dopuszczenie do udziału w sprawie w charakterze uczestnika okoliczności faktycznych, z których wywodzony jest interes prawny w rozumieniu art. 510 § 1, i dopiero oczywisty brak interesu prawnego uzasadnia odrzucenie zażalenia³².
8. Jak przyjęto w orzecnictwie, dopuszczalna jest **skarga na orzeczenie referendarza sądowego** o odmowie dopuszczenia do wzięcia udziału w sprawie (art. 510 § 1 i art. 398²² § 1)³³.
9. Treścią normy zawartej w art. 510 § 2, w części nakładającej na **sąd obowiązek działania z urzędu**, jest oznaczenie jednego z możliwych sposobów uzyskania statusu procesowego uczestnika, przy czym samo wydanie postanowienia w tym przedmiocie nie jest jednak wystarczające, gdyż konieczne jest zakomunikowanie jego treści adresatowi. Dopiero z chwilą otrzymania przez niego wezwania dokonanego przez sąd poprzez doręczenie odpisu postanowienia oraz odpisu wniosku wszczynającego postępowanie zainteresowany rzeczywiście staje się uczestnikiem³⁴.
10. Zainteresowany może przystąpić do sprawy tylko **do chwili jej prawomocnego zakończenia**, może to uczynić przez wniesienie środka odwoławczego, ale tylko dopóki nie upłynął termin dla wszystkich dotychczasowych uczestników postępowania³⁵.

³⁰ Postanowienie SN z 25.04.2017 r., V CZ 32/17, LEX nr 2347788. Zob. także postanowienia SN: z 14.12.2012 r., IV CZ 161/12, LEX nr 1288749; z 7.07.2011 r., II CSK 684/10, LEX nr 1050460; z 5.03.2008 r., V CSK 413/07, LEX nr 817554; z 25.10.2000 r., IV CKN 138/00, LEX nr 533913.

³¹ Postanowienie SN z 13.05.1969 r., II CZ 43/69, OSNC 1970/4, poz. 63.

³² Postanowienie SN z 12.12.2017 r., IV CZ 91/17, OSNC-ZD 2018/4, poz. 65.

³³ Uchwała SN z 11.12.2014 r., III CZP 85/14, OSNC 2015/11, poz. 128.

³⁴ Postanowienie SN z 15.09.2017 r., III CSK 300/16, LEX nr 2397568.

³⁵ Postanowienie SN z 5.04.2012 r., II CZ 211/11, LEX nr 1254670. Zob. też postanowienie SN z 23.09.1998 r., II CKN 434/98, LEX nr 667482.

11. Niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym **nie powoduje nieważności postępowania**³⁶.
12. W orzecznictwie wyjaśniono też, że w **sprawach o stwierdzenie nabycia własności przez zasiedzenie** krąg podmiotów zainteresowanych tworzą osoby, których praw dotyczy wynik tego postępowania. Krąg ten nie obejmuje właścicieli lub posiadaczy sąsiednich nieruchomości, jeżeli nie roszczą sobie praw do własności nieruchomości lub przygranicznych pasów ziemi, oraz tych osób, które nie mają interesu wpływającego z prawa podmiotowego³⁷. Jeśli ustalenie, kto jest właścicielem nieruchomości, nie jest możliwe, konieczne jest dokonanie stosownego ogłoszenia³⁸.
13. Przyjęto też, że **osoba zainteresowana, wskazana we wniosku wszczynającym postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku, nieuczestnicząca w nim na skutek niedoręczenia odpisu wniosku i niezawiadomienia o terminie rozprawy, nie jest uczestnikiem postępowania**. Znaczące odrębności spraw rozpoznawanych w trybie procesowym i nieprocesowym, zwłaszcza związane z zasadami kontrydiktoryjności, dyspozycyjności i inicjatywy procesowej, uniemożliwiają odpowiednie zastosowanie dla doręczenia zainteresowanemu odpisu wniosku art. 192, regulującego skutki zawiśnięcia sporu wynikające z doręczenia pozwanemu odpisu pozwu. Przeciwnie uznaniu osoby zainteresowanej za uczestnika, tylko w oparciu o fakt jej oznaczenia, przemawia także wyraźne brzmienie art. 514 § 2, który umożliwia sądowi oddalenie na posiedzeniu niejawnym wniosku, z którego treści wynika oczywisty brak uprawnienia wnioskodawcy, bez wzywania zainteresowanych do udziału w sprawie, a nie bez doręczenia uczestnikom odpisu wniosku. O tym, kto jest uczestnikiem postępowania, zawsze decydują ponadto kryteria formalne (procesowe), a nie stopień aktywności procesowej, w szczególności może on być całkowicie bezczynny. Do pojęć zainteresowanego i uczestnika postępowania odwołują się wprost zarówno art. 524, regulujący wznowienie postępowania, jak i art. 679, stanowiący podstawę uchylenia lub zmiany stwierdzenia nabycia spadku. Dyrektywa konsekwencji terminologicznej, zakazu wykładni homonimicznej, nakazuje przyjąć, że mają one takie samo znaczenie, jak w powołanych wyżej przepisach³⁹.
14. **Apelacja** wniesiona przez uczestnika postępowania, jeśli wcześniej nie podważono jego legitymacji procesowej, w sprawie nieprocesowej nie może być odrzucona, jako niedo-

³⁶ Uchwała SN (7) z 20.04.2010 r., III CZP 112/09, OSNC 2010/7–8, poz. 98; zob. też np. postanowienia SN: z 17.02.2016 r., III CSK 61/15, LEX nr 2043744; z 21.06.2012 r., II CSK 509/11, LEX nr 1229958.

³⁷ Postanowienie SN z 30.01.2018 r., III CZ 51/17, LEX nr 2449280, z odwołaniem się do wcześniejszego orzecznictwa w uzasadnieniu.

³⁸ Postanowienie SN z 10.11.2004 r., II CK 185/04, LEX nr 197639.

³⁹ Postanowienie SN z 5.12.2019 r., III CZP 39/19, OSNC 2020/10, poz. 87, a także postanowienie SN z 4.02.2000 r., II KKN 740/98, LEX nr 1425655.

puszczalna, ze wskazaniem, że wynik sprawy nie dotyczy tego uczestnika i nie jest on zainteresowanym; pochodzi ona od uprawnionego podmiotu, a to, czy kwestionowane rozstrzygnięcie oddziałuje na sytuację prawną apelującego, należy do merytorycznej oceny jej zasadności⁴⁰.

15. Artykuł 510 § 1 k.p.c. w zw. z art. 1025 § 1 ustawy z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.) wyznacza krąg osób zainteresowanych w sprawie **o stwierdzenie nabycia spadku**⁴¹. Nie można też wyłączyć **uprawnienia do wszczęcia postępowania o uchylenie lub zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku** ze strony osób, które byłyby dopiero powołane do spadku po danym spadkodawcy, gdyby kto inny nie był spadkobiercą; osoby te miałyby to uprawnienie przede wszystkim wtedy, gdyby same rościły prawa do danego spadku w charakterze spadkobierców i miałyby to uprawnienie także wtedy, gdyby nie roszcząc własnych praw do spadku, były zainteresowane, np. wobec wierzycieli spadku, w wykazaniu, że nie one, lecz kto inny jest spadkobiercą⁴². W orzecznictwie zauważono również, że osoba, która nabyła od spadkobiercy udział w jednej z kilku działek gruntu wchodzących w skład spadkowego gospodarstwa rolnego, nie jest nabywcą udziału w tym gospodarstwie i nie ma legitymacji do wystąpienia z wnioskiem o dział spadku obejmującego gospodarstwo rolne⁴³.
16. W sprawach **o zniesienie współwłasności**, a także w sprawach o dział spadku legitymowanymi do złożenia wniosku są bądź współwłaściciele, bądź spadkobiercy. Zarówno w jednym, jak i drugim przypadku nie oznacza to wyłączenia legitymacji do wszczęcia postępowania przez osoby, które wykażą, że wynik sprawy dotyka sfery ich praw⁴⁴.
17. Artykuł 626¹ § 2 k.p.c., będący przepisem szczególnym w stosunku do art. 510, wyłącza jego zastosowanie, tym samym znacząco zawężając krąg podmiotów legitymowanych do wzięcia udziału i wniesienia apelacji **w postępowaniu wiecystoksięgowym**⁴⁵.

⁴⁰ Postanowienie SN z 17.12.1998 r., II CKN 699/98, LEX nr 50712.

⁴¹ Postanowienie SN z 12.07.2002 r., V CKN 1093/00, LEX nr 1165081. Zob. też postanowienia SN: z 12.01.1993 r., I CRN 179/92, LEX nr 1294389; z 10.12.1992 r., II CRN 135/92, LEX nr 9090.

⁴² Postanowienie SN z 26.01.1999 r., III CKN 126/98, LEX nr 1214372, z odwołaniem się do postanowienia SN z 4.09.1969 r., I CR 422/69, OSNC 1970/6, poz. 113.

⁴³ Uchwała SN z 10.12.1969 r., III CZP 91/69, OSNC 1970/6, poz. 107.

⁴⁴ Postanowienie SN z 8.01.1999 r., I CKN 799/97, LEX nr 1214473.

⁴⁵ Postanowienia SN: z 24.05.2012 r., V CZ 16/12, LEX nr 1214623; z 3.04.2014 r., V CZ 18/14, LEX nr 1463430; zob. także postanowienia SN: z 14.11.2013 r., IV CZ 83/13, LEX nr 1396468; z 8.08.2012 r., III CZ 53/12, LEX nr 1231556; z 18.02.2009 r., I CZ 2/09, LEX nr 1353090; z 16.05.2008 r., III CSK 382/07, LEX nr 786455; z 19.04.2006 r., V CSK 27/06, LEX nr 198527; z 19.08.2004 r., V CK 656/03, LEX nr 590006; z 24.06.2004 r., III CZ 46/04, LEX nr 602268; z 16.06.2004 r., I CZ 48/04, OSNC 2005/6, poz. 108.

18. W sprawach o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami poza małżonkami lub byłymi małżonkami pozostałe podmioty, które zamierzają brać udział w tym postępowaniu, powinny wykazać, że przysługuje im uprawnienie, wskazujące na to, że wynik postępowania będzie dotyczył ich praw, a do udziału tych podmiotów dojść może poprzez objęcie ich wnioskiem, zgłoszenie swego udziału przez zainteresowanego lub wezwanie przez sąd, który zobowiązany jest do czuwania, żeby postępowanie było prowadzone z udziałem wszystkich zainteresowanych⁴⁶.
19. Jeżeli sąd uzna, że określony podmiot spełnił przesłanki zasiedzenia, to ma podstawy do wezwania go do udziału w sprawie i stwierdzenia na jego rzecz zasiedzenia, mimo że podmiot ten cofnął wniosek i w wyniku tego postępowanie uprzednio zostało w stosunku do niego umorzone⁴⁷. Uczestnikami postępowania w sprawie o zasiedzenie powinny być także osoby roszczące sobie pretensje do przygranicznej części nieruchomości, której dotyczy wniosek o stwierdzenie zasiedzenia⁴⁸. W sprawie o zasiedzenie nieruchomości interes prawny może mieć również jej najemca (posiadacz zależny nieruchomości)⁴⁹. Prawo obligacyjne do korzystania z nieruchomości może niekiedy uzasadniać pośredni interes prawny dający podstawę do uczestnictwa w postępowaniu o ustanowienie drogi koniecznej przez nieruchomość takim prawem obciążonej. Ocena, czy posiadacz zależny nieruchomości jest zainteresowanym w sprawie dotyczącej obciążenia tej nieruchomości ograniczonym prawem rzeczowym, zależy od rodzaju i zakresu uprawnienia posiadacza, a w szczególności czy obciążenie to ogranicza posiadacza zależnego w wykonywaniu służących mu uprawnień. Ta okoliczność powinna być wykazana przez niebędącą właścicielem nieruchomości osobę, która twierdzi, że wynik postępowania jej praw pośrednio dotyczy⁵⁰.
20. Osoba korzystająca z cudzej nieruchomości w zakresie przejazdu i przechodu nie jest zainteresowanym w sprawie o rozgraniczenie tej nieruchomości z nieruchomością sąsiednią⁵¹. Osoba korzystająca z cudzej nieruchomości w zakresie przechodu nie jest zainteresowanym w sprawie o stwierdzenie nabycia prawa własności tej nieruchomości przez posiadacza samoistnego⁵².

⁴⁶ Postanowienie SN z 5.09.2012 r., IV CZ 51/12, LEX nr 1229820. Zob. też postanowienia SN: z 23.02.2012 r., V CZ 117/11, OSNC-ZD 2013/3, poz. 54; z 26.11.2009 r., III CZP 103/09, OSNC-ZD 2010/3, poz. 82; uchwała SN z 12.04.1995 r., III CZP 34/95, OSNC 1995/7–8, poz. 109. Uprzednio zob. także uchwała SN z 19.12.1973 r., III CZP 65/73, OSNC 1974/10, poz. 164.

⁴⁷ Postanowienie SN z 21.01.2009 r., III CSK 229/08, LEX nr 503222.

⁴⁸ Postanowienie SN z 10.09.1993 r., I CRN 111/93, LEX nr 1500929, z odwołaniem się do postanowienia SN z 5.10.1971 r., III CRN 271/71, OSNC 1972/2, poz. 41.

⁴⁹ Postanowienia SN: z 28.10.2011 r., I CZ 87/11, LEX nr 1308027; z 30.01.2001 r., I CKN 1359/00, LEX nr 52434.

⁵⁰ Postanowienie SN z 11.05.2005 r., III CK 548/04, LEX nr 151666; zob. też postanowienie SN z 1.12.1997 r., III CKN 373/97, LEX nr 1633870; uchwała SN z 18.12.1974 r., III CZP 88/74, OSNC 1976/1, poz. 4.

⁵¹ Uchwała SN z 13.04.1988 r., III CZP 23/88, OSNC 1989/9, poz. 137.

⁵² Uchwała SN z 11.09.1991 r., III CZP 79/91, OSNC 1992/5, poz. 69.

21. Wspólnota mieszkaniowa może mieć legitymację **bierną w sprawie o ustanowienie służebności przejazdu na nieruchomości** objętej udziałami właścicieli wyodrębnionych lokali w użytkowaniu wieczystym ustanowionym na tej nieruchomości oraz stanowiącej nieruchomość wspólną i jest zainteresowanym, przy czym zarząd może podejmować czynności w tej sprawie wyłącznie na podstawie uchwały właścicieli⁵³.
22. Członek zarządu spółdzielni wykreślony przez sąd rejestrowy z rejestru jest zainteresowany **w sprawie o wykreślenie go z rejestru**⁵⁴, natomiast odwołany członek zarządu spółdzielni nie jest zainteresowanym w rozumieniu art. 510 § 1 **w sprawie o wpis do rejestru** spółdzielni imion i nazwisk członków nowego zarządu⁵⁵.
23. W sprawie **o ograniczenie władzy rodzicielskiej** dziecko nie jest uczestnikiem postępowania⁵⁶. Podobnie w sprawach **o pozbawienie władzy rodzicielskiej oraz w sprawach o odebranie dziecka** dziecko nie jest uczestnikiem postępowania w rozumieniu art. 510⁵⁷.
24. Oprócz osób wymienionych w art. 546 § 1, które z mocy prawa są uczestnikami postępowania **o ubezwłasnowolnienie**, uczestnikiem tego postępowania może być ponadto każdy zainteresowany w sprawie, tj. każdy, czyich praw dotyczy wynik postępowania⁵⁸.
25. Pracodawca nie może być dopuszczony w charakterze uczestnika w postępowaniu **o rejestrację zakładowej organizacji związkowej**⁵⁹. Z kolei gdy wynik postępowania sądowego, w następstwie którego dochodzi do **zmiany postanowień statutowych**, nie dotyczy indywidualnych praw członków związku zawodowego, lecz całości organizacji związkowej, to tym samym poszczególne członek związku nie może być uznany za zainteresowanego w sprawie⁶⁰.

⁵³ Postanowienie SN z 4.02.2011 r., III CSK 110/10, OSNC-ZD 2011/4, poz. 88. Zob. również postanowienie SN z 15.02.2001 r., II CKN 382/00, LEX nr 550936.

⁵⁴ Uchwała SN z 4.06.2009 r., III CZP 30/09, OSNC 2010/2, poz. 19.

⁵⁵ Uchwała SN z 19.10.2000 r., III CZP 20/00, OSNC 2001/2, poz. 26.

⁵⁶ Uchwała SN z 3.05.1979 r., III CZP 14/79, OSNC 1979/12, poz. 230.

⁵⁷ Uchwała SN z 26.01.1973 r., III CZP 101/71, OSNC 1973/7–8, poz. 118, a także postanowienie SN z 16.12.1997 r., III CZP 63/97, OSNC 1998/6, poz. 108.

⁵⁸ Postanowienie SN z 10.02.1978 r., I CZ 134/77, LEX nr 5075. Zob. też postanowienia SN: z 20.12.1974 r., II CZ 163/74, LEX nr 7633; z 4.02.1974 r., II CR 829/73, LEX nr 7396; z 20.11.1973 r., I CR 624/73, LEX nr 1633779; z 4.10.1966 r., II CR 317/66, OSNC 1967/6, poz. 104; z 7.06.1965 r., II CR 148/65, OSNC 1966/2, poz. 30; z 30.04.1965 r., II CZ 23/65, OSNC 1966/2, poz. 24.

⁵⁹ Postanowienie SN z 26.10.1999 r., II CKN 527/98, LEX nr 1216186, z odwołaniem się do postanowienia SN z 15.02.1989 r., I PRZ 15/89, LEX nr 13589.

⁶⁰ Postanowienie SN z 18.09.1986 r., I PRZ 7/86, OSNC 1987/12, poz. 207.

26. Samo **naruszenie** normy z art. 510 § 1 przez przyznanie statusu uczestnika postępowania osobie, która nie jest zainteresowana wynikiem sprawy, nie oznacza, że uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy⁶¹.

Art. 511. [Treść wniosku]

§ 1. Wniosek o wszczęcie postępowania powinien czynić zadość przepisom o pozwie, z tą zmianą, że zamiast pozwanego należy wymienić zainteresowanych w sprawie.
§ 2. Do wniosków prokuratora o wszczęcie postępowania nie stosuje się przepisów art. 55 i 56.

1. Jak stanowi **art. 187 § 1 pozw** powinien czynić zadość warunkom pisma procesowego, a ponadto zawierać: 1) dokładnie określone żądanie, a w sprawach o prawa majątkowe także oznaczenie wartości przedmiotu sporu, chyba że przedmiotem sprawy jest oznaczona kwota pieniężna; 2) oznaczenie daty wymagalności roszczenia w sprawach o zasądzenie roszczenia; 3) wskazanie faktów, na których powód opiera swoje żądanie, a w miarę potrzeby uzasadniających również właściwość sądu; 4) informację, czy strony podjęły próbę mediacji lub innego pozasądowego sposobu rozwiązania sporu, a w przypadku gdy takich prób nie podjęto, wyjaśnienie przyczyn ich niepodjęcia. Zgodnie z § 2 tego artykułu pozw może zawierać wnioski o zabezpieczenie powództwa, nadanie wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności i przeprowadzenie rozprawy w nieobecności powoda oraz wnioski służące do przygotowania rozprawy, a w szczególności wnioski o: 1) wezwanie na rozprawę wskazanych przez powoda świadków i biegłych; 2) dokonanie oględzin; 3) polecenie pozwanemu dostarczenia na rozprawę dokumentu będącego w jego posiadaniu, a potrzebnego do przeprowadzenia dowodu, lub przedmiotu oględzin; 4) zażądanie dowodów znajdujących się w sądach, urzędach lub u osób trzecich, wraz z uprawdopodobnieniem, że strona sama nie może ich uzyskać.
2. Z kolei wedle **art. 126 § 1 każde pismo procesowe** powinno zawierać: 1) oznaczenie sądu, do którego jest skierowane; 2) imiona i nazwiska lub nazwy stron – tu zainteresowanych w sprawie⁶² – ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników; 3) oznaczenie rodzaju pisma; 4) osnovę wniosku lub oświadczenia; 5) w przypadku gdy jest to konieczne do rozstrzygnięcia co do wniosku lub oświadczenia – wskazanie faktów, na których strona opiera swój wniosek lub oświadczenie, oraz wskazanie dowodu na wykazanie każdego z tych faktów; 6) podpis strony albo jej przedstawiciela ustawowego lub pełnomocnika; 7) wymienienie załączników. W § 1¹ tego artykułu ustawodawca wskazał, że do pisma procesowego dołącza się załączniki wymienione w tym

⁶¹ Postanowienie SN z 22.04.1998 r., II CKN 678/97, LEX nr 1633887.

⁶² Postanowienie SN z 5.12.2019 r., III CZP 39/19, OSNC 2020/10, poz. 87.

piśmie, a zgodnie z § 2, gdy **pismo procesowe jest pierwszym pismem w sprawie**, powinno ponadto zawierać oznaczenie przedmiotu sporu oraz: 1) oznaczenie miejsca zamieszkania lub siedziby i adresy stron – tu zainteresowanych – albo, w przypadku gdy strona jest przedsiębiorcą wpisanym do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej – adres do korespondencji wpisany do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej; 2) oznaczenie miejsca zamieszkania lub siedziby i adresy przedstawicieli ustawowych i pełnomocników stron; 3) numer Powszechnego Elektronicznego Systemu Ewidencji Ludności (PESEL) lub numer identyfikacji podatkowej (NIP) powoda będącego osobą fizyczną, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania lub posiada go, nie mając takiego obowiązku, lub 4) numer w Krajowym Rejestrze Sądowym, a w przypadku jego braku – numer w innym właściwym rejestrze, ewidencji lub NIP powoda niebędącego osobą fizyczną, który nie ma obowiązku wpisu we właściwym rejestrze lub ewidencji, jeżeli jest on obowiązany do jego posiadania. Ponadto do pisma należy dołączyć pełnomocnictwo albo uwierzytelniony odpis pełnomocnictwa, jeżeli pismo wnosi pełnomocnik, który wcześniej nie złożył pełnomocnictwa. Jeżeli pełnomocnik dokonał wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, uwierzytelniony odpis pełnomocnictwa wnosi się za pośrednictwem tego systemu (§ 3). Tej regulacji z § 3 nie stosuje się do pism wnoszonych w elektronicznym postępowaniu upominawczym (§ 3¹). Za stronę, która nie może się podpisać, podpisuje pismo osoba przez nią upoważniona, z wymienieniem przyczyny, dla której strona sama się nie podpisała (§ 4). Pismo procesowe wniesione za pośrednictwem systemu teleinformatycznego opatruje się kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym (§ 5).

3. **Sens powyższych wymagań** sprowadza się nie tylko do samego ich wypełnienia, co byłoby sztuczne, ale przede wszystkim systematyzuje postępowanie, porządkuje je, w ten sposób przyczyniając się jednocześnie do sprawności postępowania. Ponadto prawidłowe spełnienie tych wymogów poniekąd wskazuje na stopień należytej staranności zawodowego pełnomocnika, którego aktywność w wielu przypadkach – zwłaszcza w sprawach wielopodmiotowych czy w sprawach o wątpliwościach co do przedmiotu sporu, jego wartości, w konsekwencji wartości zaskarżenia – może przyczynić się do szybszego procedowania.
4. **Do wniosków składanych przez prokuratora** nie stosuje się normy, zgodnie z którą prokurator, wytaczając powództwo na rzecz oznaczonej osoby, powinien ją wskazać we wniosku (art. 55). Nie znajdują zastosowania również reguły, wedle których osobę, na rzecz której prokurator wytoczył powództwo, sąd zawiadamia o tym, doręczając jej odpis pozwu, osoba ta może wstąpić do sprawy w każdym jej stanie w charakterze powoda i w tym wypadku do udziału prokuratora w sprawie stosuje się odpowiednio przepisy o współuczestnictwie jednolitym (art. 56 § 1), a prokurator nie może samodzielnie rozporządzać przedmiotem sporu (art. 56 § 2).

5. Do **elementów obligatoryjnych** należą: dokładnie określone żądanie oraz przytoczenie okoliczności faktycznych i to te elementy odróżniają wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego od zwykłych pism procesowych. Wniosek powinien jeszcze zawierać dodatkowe elementy, jak wskazanie wartości przedmiotu postępowania w sprawach majątkowych, a w miarę potrzeby określenie właściwości sądu, przy czym może oczywiście zawierać także **elementy fakultatywne**⁶³.
6. **Dokładnie określone żądanie** to takie, które umożliwia jego identyfikację i odróżnienie od innych żądań tego samego typu⁶⁴. Jego precyzyjne określenie może w niektórych przypadkach wpłynąć na treść rozstrzygnięcia, a w następstwie „niezadowolenia” zainteresowanego z rozstrzygnięcia na dopuszczalny zakres zaskarżenia.
7. W tzw. **sprawach działowych** obowiązek podania we wniosku o wszczęcie postępowania **wartości przedmiotu sprawy**, a w apelacji wartości przedmiotu zaskarżenia, został zmodyfikowany przez art. 684, 567 § 3 i art. 619 § 1. Zgodnie z tymi przepisami ustalenie wartości dzielonego majątku należy do sądu, więc sąd *meriti* powinien zawsze tę wartość ustalić, działając z urzędu, i nigdy nie jest wiążące dla niego w tym względzie stanowisko współwłaścicieli (współuprawnionych)⁶⁵. Cenne jednak jest poczynienie rozważań w tym zakresie, zwłaszcza w środkach odwoławczych czy środkach zaskarżenia, tym bardziej gdy ich dopuszczalność może od tego zależeć.
8. W sprawach o stwierdzenie zasiedzenia zgodnie z art. 609 § 2, jeżeli wnioskodawca nie wskazuje innych zainteresowanych, orzeczenie może zapaść dopiero po wezwaniu innych zainteresowanych przez ogłoszenie, a celem wezwania zainteresowanych przez ogłoszenie jest zapewnienie im możliwości obrony swych praw. Wezwanie obligatoryjne jest brane pod uwagę wtedy, gdy wnioskodawca pomimo obowiązku przewidzianego w art. 511 § 1 nie może ustalić tożsamości osoby zainteresowanej, zwłaszcza dotychczasowego właściciela, a materiał sprawy nie daje podstaw do ustalenia takiej osoby i wezwania jej do udziału w sprawie z urzędu⁶⁶.
9. Wobec wagi **interesu prawnego** zasadne jest również poczynienie uwag w tym zakresie w pierwszym piśmie procesowym. W orzecznictwie znalazło się również rozstrzygnięcie, w którym zauważono, że wniosek o stwierdzenie nabycia spadku składany przez wierzyciela spadkobiercy lub spadku powinien zgodnie z art. 511 w zw. z art. 187 i 126 § 1 i 2 zawierać żądanie stwierdzenia nabycia spadku po określonym spadkodawcy,

⁶³ Postanowienie SN z 2.10.2003 r., V CK 239/02, LEX nr 1130187.

⁶⁴ Postanowienie SN z 8.10.2020 r., II CSK 782/18, LEX nr 3066644.

⁶⁵ Postanowienie SN z 16.11.2007 r., II CSK 423/07, LEX nr 1482357. Zob. też postanowienie SN z 30.11.2001 r., I CZ 114/01, LEX nr 1170497, z odwołaniem się do postanowienia SN z 24.05.2001 r., IV CZ 20/01, LEX nr 550948.

⁶⁶ Postanowienie SN z 29.05.1998 r., II CKU 172/97, LEX nr 35047.

wykazanie **interesu prawnego wnioskodawcy**, ewentualne wskazanie osób zainteresowanych znanych wnioskodawcy oraz **okoliczności uzasadniające właściwość miejscową sądu**⁶⁷.

Art. 511¹. [Zwrot wniosku nieopłaconego]

§ 1. W postępowaniu wieczystoksięgowym oraz w postępowaniach rejestrowych wniosek podlegający opłacie stałej, który nie został należycie opłacony, przewodniczący zwraca bez wezwania o uiszczenie tej opłaty. W zarządzeniu o zwrocie pisma należy wskazać wysokość należnej opłaty stałej.

§ 2. W terminie tygodniowym od dnia doręczenia zarządzenia o zwrocie pisma z przyczyn określonych w § 1 wnioskodawca może uiścić brakującą opłatę. Jeżeli opłata została wniesiona we właściwej wysokości, wniosek wywołuje skutek od daty pierwotnego wniesienia. Skutek taki nie następuje w razie kolejnego zwrotu wniosku z tej samej przyczyny.

1. Komentowany przepis stanowi **autonomiczną/szczególną** w postępowaniu wieczystoksięgowym oraz w postępowaniach rejestrowych **regulację sytuacji nieopłacenia wniosku**. Dotyczy zatem opłat od wniosków podlegających opłacie stałej (a nie innych pism), o których mowa w art. 42–48 i 52–64 u.k.s.c. Obejmuje ona zarówno podmioty reprezentowane, jak i niereprezentowane przez zawodowych pełnomocników.
2. Wniosek podlegający opłacie stałej, który nie został należycie opłacony, przewodniczący zwraca bez wezwania o uiszczenie tej opłaty, ale – co jest ułatwieniem – **w zarządzeniu** o zwrocie pisma należy obligatoryjnie wskazać **wysokość należnej opłaty stałej**. Brak tego elementu czyni zarządzenie wadliwym.
3. Na **uzupełnienie** tego braku przysługuje **tydzień** od doręczenia zarządzenia, a jeśli opłata została prawidłowo uiszczona, to wniosek niesie **skutki prawne od daty jego pierwotnego wniesienia**, zaś **w razie kolejnego zwrotu** z przyczyn nieopłacenia tego samego wniosku **skutek pierwotnego wniesienia nie występuje**.

Art. 511². [Obowiązek wniesienia odpowiedzi na wniosek o wszczęcie postępowania; posiedzenie przygotowawcze w postępowaniu cywilnym]

§ 1. Wniesienie odpowiedzi na wniosek o wszczęcie postępowania jest **obowiązkowe, tylko gdy przewodniczący tak zarządzi**.

§ 2. Posiedzenie przygotowawcze można wyznaczyć **niezależnie od wniesienia odpowiedzi na wniosek**.

⁶⁷ Wyrok NSA z 25.06.2019 r., II OSK 958/17, LEX nr 2722179.

1. Artykuł ten został wprowadzony do kodeksu ustawą z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.) i obowiązuje od 7.11.2019 r.
2. **Obowiązkowe** jest wniesienie odpowiedzi na wniosek o wszczęcie postępowania tylko na zarządzenie przewodniczącego, **ale** w celu zabezpieczenia własnych interesów odpowiedź taka byłaby **wskazana**. Samo zaś zarządzenie przewodniczącego o obowiązku złożenia odpowiedzi na wniosek wydaje się zasadne w postępowaniach potencjalnie „spornych”, tj. **gdy interesy uczestników są lub mogą okazać się sprzeczne**.
3. Omawiana regulacja jest szczególna wobec art. 205¹ § 1 k.p.c., zgodnie z którym przewodniczący zarządza doręczenie pozwu pozwanemu i **wzywa go do złożenia odpowiedzi na pozew** – zatem obowiązkowo – w wyznaczonym terminie nie krótszym niż 2 tygodnie, a o zarządzeniu doręczenia pozwu zawiadamia się powoda. Natomiast w postępowaniu nieprocesowym powinna znaleźć zastosowanie reguła z art. 205¹ § 2, według której **przewodniczący zarządza zwrot odpowiedzi na pozew** – wniosek – złożonej z uchybieniem terminu. Przy czym w praktyce w licznych przypadkach nie oznacza to – zwłaszcza z uwzględnieniem zasady prawa do sądu – pozbawienia możliwości obrony, gdy możliwa jest aktywność np. w dalszych pismach, dowodzenia własnego stanowiska, a sąd zobowiązany jest rozstrzygnąć sprawę sprawiedliwie i bezstronnie.
4. Jak stanowi § 2 komentowanego artykułu, **posiedzenie przygotowawcze można** – zatem fakultatywnie – **wyznaczyć** niezależnie od wniesienia odpowiedzi na wniosek (por. w tym przypadku art. 205⁴ § 1). Posiedzenie przygotowawcze może okazać się **celowe** w sprawach potencjalnie spornych, gdy interesy uczestników są lub mogą okazać się wzajemnie sprzeczne.

Art. 512. [Cofnięcie wniosku]

§ 1. Po rozpoczęciu posiedzenia albo po złożeniu przez któregokolwiek z uczestników oświadczenia na piśmie cofnięcie wniosku jest skuteczne tylko wtedy, gdy inni uczestnicy nie sprzeciwili się temu w terminie wyznaczonym.

§ 2. Cofnięcie wniosku o wszczęcie postępowania jest bezskuteczne w sprawie, której wszczęcie mogło nastąpić z urzędu.

1. Zgodnie z art. 512 § 1 cofnięcie wniosku jest skuteczne tylko wtedy, gdy inni **uczestnicy nie sprzeciwili się temu w terminie wyznaczonym**⁶⁸.

⁶⁸ Postanowienie SA w Gdańsku z 14.10.2009 r., I ACz 1231/09, LEX nr 563014.

2. **Aktywna rola sądu** znajdująca wyraz w szeregu przepisów kodeksu nie zezwala na przyjęcie, aby w postępowaniu nieprocesowym sąd nie mógł wyrazić sprzeciwu co do cofnięcia lub ograniczenia wniosku, a takie stanowisko nie dałoby się pogodzić z żadną racją prawną. Wśród spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym są nieraz takie sytuacje, w których cofnięcie wniosku mogłoby być niezgodne z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo rażąco naruszać usprawiedliwiony interes osób uprawnionych. Wobec tego art. 203 § 4 stosuje się na podstawie art. 13 § 2 odpowiednio w postępowaniu nieprocesowym i sąd może pozbawić skuteczności prawnej cofnięcia lub ograniczenia wniosku w tym postępowaniu, choćby czynności te nie naruszały warunków przewidzianych w art. 512⁶⁹. Zmiana wniosku co do przedmiotu postępowania dokonana za zgodą uczestnika, zawierająca w sobie cofnięcie wniosku o zniesienie współwłasności, **podlega kontroli sądu**, gdyż ten aspekt nie jest objęty regulacją przez art. 512⁷⁰.
3. Do cofnięcia wniosku w postępowaniu nieprocesowym nie ma natomiast zastosowania art. 203 § 1; przepis ten, w zakresie przedmiotu unormowania dotyczącego **wymagań cofnięcia pozwu**, jest odpowiednikiem art. 512 § 1, określającego wymagania cofnięcia wniosku wszczynającego postępowanie nieprocesowe. Z punktu widzenia wykładni językowej i systemowej regulacja zawarta w art. 512 § 1 ma charakter całościowy i wyczerpujący, co wyłącza uzupełniające stosowanie do niej art. 203 § 1; takie stanowisko znajduje też wsparcie i rozwinięcie w argumentach o charakterze materialnoprawnym⁷¹.
4. Zmiana polegająca na zgłoszeniu nowego wniosku w miejsce wniosku pierwotnie zgłoszonego mieści w sobie **dorozumiane cofnięcie wniosku pierwotnie zgłoszonego**. Skuteczność tego cofnięcia, jeżeli miało ono miejsce po rozpoczęciu posiedzenia albo po złożeniu przez któregośkolwiek z uczestników oświadczenia na piśmie, jest uzależniona od braku sprzeciwu innych uczestników w terminie wyznaczonym przez sąd, zaś **uchybiecie art. 512** może mieć znaczenie dla rozpoznania, względnie nierozpoznania wniosku pierwotnie zgłoszonego. Pozostaje ono natomiast bez wpływu na rozpoznanie **wniosku nowo zgłoszonego**, ponieważ wniosek ten, w razie skutecznego sprzeciwienia się przez innych uczestników cofnięciu wniosku pierwotnie zgłoszonego, także powinien być rozpoznany przez sąd w tej samej sprawie obok wniosku pierwotnie zgłoszonego lub jako sprawa oddzielna. Z tego względu uchybiecie sądu pierwszej instancji polegające na niewyznaczeniu innym uczestnikom postępowania terminu do wyrażenia ewentualnego ich sprzeciwu na cofnięcie przez wnioskodawcę wniosku o rozgraniczenie może nie mieć wpływu na wynik sprawy⁷².

⁶⁹ Postanowienie SN z 25.06.1981 r., I PR 94/80, OSNC 1981/12, poz. 247.

⁷⁰ Postanowienie SN z 10.07.2002 r., II CKN 155/01, LEX nr 1211328.

⁷¹ Postanowienie SN z 26.01.2012 r., III CSK 147/11, OSNC 2012/7–8, poz. 96.

⁷² Postanowienie SN z 15.04.2003 r., V CKN 104/01, LEX nr 515707. Por. też postanowienie SN z 21.02.2019 r., I CSK 105/18, OSNC-ZD 2020/2, poz. 27; wyrok SN z 4.02.2015 r., IV CSK 188/14, LEX nr 1666900.

5. Treść art. 512 § 1 uzależniająca skuteczność cofnięcia wniosku od braku sprzeciwu pozostałych uczestników postępowania **nie przesądza sama przez się konieczności umorzenia postępowania**⁷³.
6. Artykuł 193 § 1 wiąże dopuszczalność zmiany przedmiotowej powództwa jedynie z **właściwością sądu**, więc także zmiana przedmiotowa wniosku w postępowaniu nieprocesowym nie jest uzależniona od innych okoliczności⁷⁴.
7. W judykaturze zauważono też, że **postępowanie o wpis w księdze wieczystej** zmierza do zarejestrowania zaistniałego zdarzenia prawnego i nie ma potrzeby uzależnienia skuteczności cofnięcia skargi na orzeczenie referendarza od zgody pozostałych uczestników postępowania. Podobne argumenty przemawiają przeciwko uzależnieniu skuteczności cofnięcia skargi od kontroli jego dopuszczalności przez sąd na podstawie art. 203 § 4 w zw. z art. 13 § 2. Ponadto skarga na orzeczenie referendarza należy do szeroko rozumianych środków zaskarżenia i tym samym bliższa jest apelacji niż wnioskowi wszczynającemu postępowanie nieprocesowe, a zgodnie z art. 391 cofnięcie apelacji nie podlega kontroli sądu odwoławczego⁷⁵.
8. Z art. 567² wynika, że w sprawie o **separację na zgodny wniosek małżonków** w razie cofnięcia uprzednio zgłoszonego żądania albo wyrażenia w inny sposób braku zgody na orzeczenie separacji przez któregośkolwiek z małżonków postępowanie umarza się. Nie stosuje się w tym przypadku art. 512 § 1, a cofnięcie żądania nie wymaga akceptacji ze strony drugiego małżonka⁷⁶.
9. Uzupełniająco do tego przepisu zob. też postanowienie SN z 31.08.2017 r., V CSK 218/17, LEX nr 2376907.

Art. 513. [Niestawiennictwo uczestników]

Niestawiennictwo uczestników nie tamuje rozpoznania sprawy. Przepisów o wyroku zaocznym nie stosuje się.

1. Zainteresowanie wynikiem sprawy powinno skłonić uczestnika do rzeczowego kontaktu z pełnomocnikiem niezależnie od możliwości uzyskiwania informacji od sądu. **Ocena istotności udziału w tym posiedzeniu należy do uczestnika i jego pełnomocnika**, ponieważ co do zasady obecność uczestników na rozprawie ma charakter

⁷³ Postanowienie SN z 21.09.1976 r., II CZ 72/76, LEX nr 7847.

⁷⁴ Postanowienie SN z 23.01.2013 r., I CSK 298/12, LEX nr 1293938, z odwołaniem się do wcześniejszego orzecznictwa w uzasadnieniu.

⁷⁵ Postanowienie SN z 18.02.2011 r., I CZ 10/11, OSNC-ZD 2012/1, poz. 9.

⁷⁶ Postanowienie SA w Katowicach z 6.12.2000 r., I ACa 842/00, OSA 2001/12, poz. 61.

fakultatywny. Zarządzenie przez sąd osobistego stawienia się przez stronę na rozprawie związane jest z koniecznością dokładniejszego wyjaśnienia stanu sprawy w drodze przeprowadzenia jej przesłuchania informacyjnego i rozważenie istnienia takiej potrzeby pozostawione zostało uznaniu sądu. Jeśli uczestnik był już wysłuchany, to odwołanie się do szczególnego charakteru sprawy nie stanowi usprawiedliwienia do podejmowania przez sąd czynności nieprzewidzianych przepisami regulującymi postępowanie cywilne. Z uwagi na charakter czynności, które mogą być podejmowane podczas wyznaczonej rozprawy, w razie braku konieczności uzupełnienia lub wyjaśnienia stanowisk stron **nie dochodzi** do naruszenia art. 149 § 2 i art. 133 § 3, a tym samym **do pozbawienia uczestnika możliwości obrony swych praw**, o jakiej stanowi art. 379 pkt 5. Prawo uczestnika do obrony nie zostaje naruszone, gdy nie było podstaw do wyłączenia stosowania art. 133⁷⁷.

2. Skoro przepisów o wyroku zaocznym nie stosuje w postępowaniu nieprocesowym, to w postępowaniu tym **nie ma zastosowania art. 339 § 2**, pozwalający na przyjęcie za prawdziwe twierdzeń powoda o faktach zawartych w pozwie lub pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed posiedzeniem, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa⁷⁸.
3. Wszczęcie sprawy w trybie procesowym nie pozbawia sądu możliwości rozpoznania jej w trybie dla niej właściwym, tj. nieprocesowym, a zastosowanie trybu właściwego wyłącza dopuszczalność rozstrzygnięcia sprawy na podstawie przepisów o wyroku zaocznym, zaś **uchybiecie to może mieć wpływ na wynik sprawy**⁷⁹.

Art. 514. [Rozprawa]

§ 1. Rozprawa odbywa się w wypadkach wskazanych w ustawie. W innych wypadkach wyznaczenie rozprawy zależy od uznania sądu. Mimo niewyznaczenia rozprawy sąd przed rozstrzygnięciem sprawy może wysłuchać uczestników na posiedzeniu sądowym lub zażądać od nich oświadczeń na piśmie.

§ 2. Jednakże nawet w wypadkach, gdy ustawa wymaga przeprowadzenia rozprawy, sąd może, bez wzywania zainteresowanych do udziału w sprawie, oddalić wnioszek na posiedzeniu niejawnym, jeżeli z treści wniosku wynika oczywisty brak uprawnienia wnioskodawcy.

1. Odpowiednikiem art. 514 jest w postępowaniu procesowym art. 148, który dotyczy postępowania przed pierwszą instancją⁸⁰. Zgodnie z tym przepisem jeżeli przepis

⁷⁷ Postanowienie SN z 31.01.2017 r., I CSK 144/16, LEX nr 2273870.

⁷⁸ Postanowienie SN z 18.12.2003 r., I CK 442/02, LEX nr 599513.

⁷⁹ Wyrok SN z 21.11.1997 r., I CKU 155/97, LEX nr 32426.

⁸⁰ Uchwała SN z 21.06.1966 r., III CZP 47/66, OSNC 1967/1, poz. 7.

szczególny nie stanowi inaczej, posiedzenia sądowe są jawne, a sąd orzekający rozpoznaje sprawy na rozprawie (§ 1), sąd może skierować sprawę na posiedzenie jawne i wyznaczyć rozprawę także wówczas, gdy sprawa podlega rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym (§ 2), ponadto sąd może wydać postanowienie na posiedzeniu niejawnym (§ 3). **Tymczasem z brzmienia art. 514 § 1 nie wynika, aby był on ograniczony jedynie do postępowania przed sądem pierwszej instancji.** Jeżeli istnieją argumenty skłaniające ustawodawcę do rezygnacji z obowiązkowej rozprawy przed sądem pierwszej instancji, to nie tracą one aktualności ani znaczenia w postępowaniu odwoławczym⁸¹.

2. Artykuł 514 określa **rodzaje posiedzeń w postępowaniu nieprocesowym**, wynika z niego, że w postępowaniu nieprocesowym posiedzenia sądowe mogą być jawne i niejawne, z tym zastrzeżeniem, iż wyznaczenie rozprawy konieczne jest tylko w przypadkach wskazanych w ustawie, a w innych sprawach wyznaczenie rozprawy zależy od uznania sądu. W art. 514 § 1 użyto określenia „posiedzenie sądowe”, a nie „posiedzenie niejawne”, jakie jest wymagane dla rozpoznania sprawy, w której nie wyznacza się rozprawy, i jednocześnie w § 2 tego przepisu dopuszcza się merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy w postępowaniu nieprocesowym na posiedzeniu niejawnym. Zawarte w tym przepisie wyrażenie „posiedzenie sądowe” nie jest jednoznaczne z posiedzeniem niejawnym i może ono być również posiedzeniem jawnym, chociaż nie będzie rozprawą; takie rozróżnienie posiedzeń sądowych uzasadnia też treść art. 148 § 2. Rozpoznanie sprawy na posiedzeniu jawnym, choćby niemającym charakteru rozprawy, zobowiązuje sąd w szczególności do zawiadomienia o terminie posiedzenia osób zainteresowanych, uczestników sprawy rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym, umożliwienia wstępu na salę sądową zarówno uczestnikom postępowania, jak i innym osobom pełnoletnim, sporządzenia protokołu z przebiegu posiedzenia. Posiedzenie niejawne odbywa się bez udziału stron (uczestników postępowania), chociaż ich wysłuchanie przed rozstrzygnięciem sprawy na takim posiedzeniu jest dopuszczalne przy nieobecności innych osób i bez obowiązku sporządzania protokołu z przebiegu posiedzenia. Z uwagi na treść art. 514 § 1 i różnice między posiedzeniem jawnym a posiedzeniem niejawnym, a także uwzględniając charakter i społeczne znaczenie spraw, niektóre z nich powinny być rozpoznawane na posiedzeniach jawnych, niekoniecznie mających charakter rozprawy. Umożliwi to udział w posiedzeniach sądowych wnioskodawcom, innym osobom czy sporządzenie pełniejszej dokumentacji z przebiegu posiedzenia. Ustawowe pozostawienie sądowi swobody co do określenia rodzaju posiedzenia w postępowaniu nieprocesowym umożliwia w konkretnej sprawie, według uznania sądu, wyznaczenie także rozprawy i rozpoznanie jej na posiedzeniu niejawnym, jeżeli wyznaczenie posiedzenia jawnego byłoby niecelowe ze względu na okoliczności sprawy⁸².

⁸¹ Postanowienie SN z 18.04.2013 r., III CZP 10/13, OSNC-ZD 2014/2, poz. 23.

⁸² Uchwała SN (7) z 9.12.1982 r., III PZP 5/82, OSNC 1983/5–6, poz. 62.

3. **Celem** oświadczenia z art. 210 § 2, a **wysłuchania** wedle art. 514 § 1 zdanie drugie, a także przesłuchania informacyjnego strony lub jej pełnomocnika **nie jest uzyskanie dowodu**, ale otrzymanie wyjaśnień lub oświadczeń, więc należy te instytucje odróżnić od przesłuchania uczestników postępowania w ramach postępowania dowodowego (art. 299 w zw. z art. 13 § 2)⁸³.
4. W razie stwierdzenia przesłanki **oczywistego braku uprawnienia wnioskodawcy** w postępowaniu nieprocesowym sądowi przyznano kompetencję do skierowania sprawy na posiedzenie niejawne, pozostawiając to wyłącznie uznaniu sądu⁸⁴. **W postępowaniu nieprocesowym zasady jawności i kontradyktoryjności nie mają charakteru bezwzględnego**, jednak ich znaczenie wzrasta w sprawach, w których występuje spór, zaleca się więc **korzystanie z tej możliwości w wąskim zakresie**. Oddalenie wniosku na posiedzeniu niejawnym ze względu na brak uprawnienia wnioskodawcy może nastąpić tylko wtedy, gdy jest on w świetle jego treści lub złożonych dokumentów oczywisty. Jeżeli budzi to wątpliwość, sąd powinien wyznaczyć rozprawę, zwłaszcza wtedy, gdy występuje **sprzeczność interesów uczestników**. Pomimo zgłoszenia wniosku przez osobę nieuprawnioną sąd nie powinien oddalać wniosku na podstawie art. 514 § 2, jeżeli przed wydaniem postanowienia osoba uprawniona podtrzymuje wniosek i żąda wszczęcia postępowania. **Uprawnienie wnioskodawcy**, o którym mowa w art. 514 § 2, należy łączyć z pojęciem legitymacji procesowej. W trybie nieprocesowym legitymację do zgłoszenia wniosku sąd bierze pod uwagę z urzędu w każdym stanie sprawy, więc również przed rozprawą, jednak tylko wniosek pochodzący od osoby nieuprawnionej do jego zgłoszenia może zostać oddalony *a limine*⁸⁵. Artykuł 514 § 2 umożliwia szybkie zakończenie postępowania nieprocesowego, którego bezcelowość ze względu na oczywisty brak uprawnienia wnioskodawcy wynika z treści samego wniosku⁸⁶. Przeciwno uznaniu osoby zainteresowanej za uczestnika, tylko w oparciu o fakt jej oznaczenia, przemawia wyraźne brzmienie art. 514 § 2 – bez wzywania zainteresowanych do udziału w sprawie, ale nie bez doręczenia uczestnikom odpisu wniosku. O tym, kto jest uczestnikiem postępowania, zawsze decydują ponadto kryteria formalne (procesowe), a nie stopień aktywności procesowej, w szczególności może on być całkowicie bezczynny⁸⁷.
5. W sprawach **o ograniczenie władzy rodzicielskiej**, zgodnie z art. 579, postanowienie może być wydane tylko po przeprowadzeniu rozprawy, a regulacja ta ma również zastosowanie w postępowaniu apelacyjnym w tych sprawach⁸⁸.

⁸³ Postanowienie SN z 29.06.1999 r., I CO 39/99, LEX nr 523623.

⁸⁴ Wyrok SA w Białymstoku z 24.05.2019 r., I ACa 102/19, LEX nr 3030041.

⁸⁵ Postanowienie SN z 30.01.2015 r., III CSK 140/14, OSNC 2016/2, poz. 21, z powołaniem się na wcześniejsze orzecznictwo w uzasadnieniu.

⁸⁶ Uchwała SN z 7.06.1967 r., III CZP 41/67, OSNC 1967/11, poz. 200.

⁸⁷ Postanowienie SN z 5.12.2019 r., III CZP 39/19, OSNC 2020/10, poz. 87, z odwołaniem się do postanowienia SN z 4.02.2000 r., II CKN 740/98, LEX nr 1425655.

⁸⁸ Postanowienie SN z 13.12.2013 r., III CZP 89/13, OSNC-ZD 2015/2, poz. 21, z odwołaniem się do uchwały SN z 27.02.2002 r., III CZP 3/02, OSNC 2002/12, poz. 145.

Art. 515. [Postępowanie dowodowe]

Sąd może, stosownie do okoliczności, przesłuchać świadków i biegłych bez przyrzeczenia oraz w nieobecności uczestników, może również zażądać od osób, które nie są uczestnikami, złożenia wyjaśnień na piśmie.

1. Ustawodawca przewidział szczególne ułatwienia w art. 515⁸⁹, gdyż w postępowaniu nieprocesowym obowiązują **mniej rygorystyczne reguły postępowania dowodowego** niż w procesie, wyrażające się m.in. w możliwości zażądania przez sąd od osób, które nie są uczestnikami postępowania, złożenia wyjaśnień na piśmie⁹⁰.
2. W postępowaniu nieprocesowym mają w związku z art. 515 i 13 § 2 **odpowiednie zastosowanie przepisy o dowodach**, zawarte w art. 227–309⁹¹.
3. Oczywiście **ograniczenia w prowadzeniu postępowania dowodowego**, wynikające z prowadzenia postępowania rejestrowego z reguły na posiedzeniu niejawnym – z zastrzeżeniem możliwości wynikających z art. 514 § 1 zdanie drugie i trzecie czy z art. 515 *in fine* – **nie zwalniają sądu od dokonania precyzyjnych ustaleń faktycznych w oparciu o całość dostępnego w sprawie materiału dowodowego**⁹².
4. Katalog środków dowodowych **w postępowaniu o wpis w księdze wieczystej** jest stosowany do ograniczonej kognicji sądu wieczystoksięgowego i obejmuje dowód z dokumentów⁹³.
5. Wydanie postanowienia **w przedmiocie zmiany orzeczenia o przyjęciu osoby do domu pomocy społecznej bez jej zgody**, które zapadło na podstawie art. 39 ustawy z 19.08.1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2020 r. poz. 685), powinno poprzedzać, stosownie do okoliczności postępowania dowodowe, zmierzające do ustalenia, czy powstały przesłanki do dokonania takiej zmiany⁹⁴.
6. Uzupełniająco zob. także postanowienie SN z 1.12.2017 r., I CSK 214/17, LEX nr 2426556.

⁸⁹ Uchwała pełnego składu SN z 15.07.1974 r., Kw Pr 2/74, OSNC 1974/12, poz. 203.

⁹⁰ Postanowienie SN z 5.06.1981 r., III CRN 105/81, LEX nr 8332.

⁹¹ Postanowienie SN z 18.12.2003 r., I CK 442/02, LEX nr 599513.

⁹² Postanowienie SN z 28.03.2017 r., II CSK 488/16, LEX nr 2298292.

⁹³ Postanowienie SN z 20.02.2003 r., II CKN 1237/00, LEX nr 109418.

⁹⁴ Postanowienie SN z 9.02.2011 r., V CSK 248/10, LEX nr 785891.

Art. 516. [Orzeczenia]

Orzeczenia sądu w postępowaniu nieprocesowym zapadają w formie postanowień, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

1. Postanowieniami co do istoty sprawy w postępowaniu nieprocesowym są postanowienia **rozstrzygające aspekty merytoryczne**⁹⁵.
2. W skład katalogu postanowień sądu pierwszej instancji, od których służy zażalenie, wchodzi **postanowienie o umorzeniu postępowania** (jako postanowienie kończące postępowanie w sprawie), podlega ono temu (odrębnemu) trybowi zaskarżenia, mimo że zawarte jest w wyroku czy w postanowieniu rozstrzygającym co do istoty sprawy (art. 516 i 13 § 2 k.p.c.)⁹⁶.
3. Artykuł 327¹ § 1 (uprzednio art. 328 § 2), dotyczący **treści uzasadnienia wyroku**, ma zastosowanie także do postanowień sądu drugiej instancji wydawanych w postępowaniu nieprocesowym poprzez art. 391 § 1 oraz art. 361 w zw. z art. 13 § 2 i art. 516⁹⁷.

Art. 517. (uchylony)**Art. 518.** [Apelacja, zażalenie]

Od postanowień sądu pierwszej instancji orzekających co do istoty sprawy przysługuje apelacja. Na inne postanowienia sądu pierwszej instancji, w wypadkach wskazanych w ustawie, przysługuje zażalenie.

1. Zarówno **prawo do zaskarżenia orzeczenia**, jak i związana z nim **dwuinstancyjność** muszą się urzeczywistniać nie *in abstracto*, ale w odniesieniu do każdego, kto w danej sytuacji procesowej realizuje przysługujące mu prawo do sądu. Samo strukturalne zagwarantowanie co najmniej dwu instancji oraz ustanowienie przez prawodawcę powszechnego środka odwoławczego (zaskarżenia) nie może być z punktu widzenia regulacji Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) wystarczające, jeżeli w określonej sytuacji prawnej, wynikającej z unormowań prawa procesowego, strona nie może z nich skorzystać. **Prawo do kontroli sądowej**, a także **prawo do sądu**, ma na gruncie Konstytucji RP charakter autonomiczny. Nie odnosi się tylko do formalnego istnienia w danej sprawie co najmniej dwu instancji sądowych oraz ustanowienia powszechnie dostępnego środka odwoławczego, ale do re-

⁹⁵ Postanowienie SN z 23.05.2013 r., IV CZ 44/13, LEX nr 1353280. Zob. także postanowienia SN: z 24.02.2017 r., IV CZ 122/16, LEX nr 2278315; z 28.06.2019 r., IV CSK 231/18, LEX nr 2688427.

⁹⁶ Postanowienie SN z 15.02.2000 r., III CKN 1141/99, LEX nr 51574.

⁹⁷ Postanowienie SN z 17.12.2015 r., I CSK 1028/14, LEX nr 1963381.

alnego zagwarantowania każdemu możliwości skorzystania z tego środka, przeniesienia sprawy do wyższej instancji i przeprowadzenia merytorycznej kontroli wydanego orzeczenia⁹⁸. Przy czym prawo dostępu do sądu nie ma charakteru absolutnego i może ono być przedmiotem uzasadnionych ograniczeń⁹⁹.

2. Zaskarżenie **nieistniejącego rozstrzygnięcia** nie jest dopuszczalne¹⁰⁰. Apelacja od nieistniejącego orzeczenia podlega odrzuceniu z braku substratu zaskarżenia. W takiej sytuacji nie zachodzi pozbawienie wnioskodawcy możliwości obrony swych praw, gdyż jeśli już nie skorzystał z instytucji uzupełnienia postanowienia, to nie ma przeszkód, aby wystąpił z nowym wnioskiem¹⁰¹.
3. **Wniesienie środka odwoławczego możliwe jest tylko wtedy, gdy kodeks go dopuszcza od określonego rodzaju orzeczeń czy ich uzasadnień**¹⁰².
4. **Pokrzywdzenie** jako przesłanka dopuszczalności środka zaskarżenia ma zastosowanie w każdym postępowaniu cywilnym, w którym realizowana jest ochrona praw podmiotów prywatnych, bez względu na to, czy i w jakim zakresie w postępowaniu tym obowiązuje zasada dyspozycyjności albo zasada oficjalności, zasada kontradyktoryjności lub zasada inkwizycyjności, w granicach, w których o zaskarżaniu orzeczeń decyduje inicjatywa podmiotów prywatnych, albo podmiotów uprawnionych do działania na rzecz tych podmiotów prywatnych. Nie ma znaczenia, czy postępowanie może zostać wszczęte na żądanie zainteresowanego podmiotu, czy na jego rzecz z urzędu, ani to, czy i jakie znaczenie dla kognicji sądu orzekającego ma żądanie lub wniosek takiego podmiotu. Okoliczności te mogą mieć znaczenie dla wyboru określonego mechanizmu ustalania istnienia pokrzywdzenia, ale nie wpływają na samo jego obowiązywanie jako przesłanki zaskarżenia orzeczeń. **Gravamen** jako przesłanka środków zaskarżenia co do zasady dotyczy nie tylko procesu, ale także postępowania nieprocesowego. Przy czym w postępowaniu nieprocesowym trzeba odróżnić to, czy dany podmiot jest zainteresowany wynikiem sprawy i wobec tego może być uczestnikiem postępowania, od tego, czy podmiot ten, jako pokrzywdzony, może wnieść środek zaskarżenia. W sytuacji gdy zainteresowany wstępuje do sprawy i wnosi apelację od postanowienia sądu pierwszej instancji, odrębnego badania wymaga przesłanka, czy skarżący jest zainteresowanym i może być uczestnikiem, a w razie pozytywnej oceny w tym zakresie, czy orzeczenie jest dla niego niekorzystne i czy może wnieść apelację. Zagadnienia te nie zawsze są w judykaturze odróżniane, często przy ocenie interesu prawnego w zaskarżeniu powoływany jest nietrafnie art. 510 § 1. U podstaw

⁹⁸ Postanowienie SN z 13.01.2010 r., II CSK 365/09, LEX nr 677770.

⁹⁹ Wyrok ETPC z 24.10.2006 r., 41187/02, Szwagrun-Baurycza przeciwko Polsce, LEX nr 195878.

¹⁰⁰ Postanowienie SN z 27.06.2012 r., IV CZ 39/12, LEX nr 1232478.

¹⁰¹ Postanowienie SN z 28.05.1998 r., III CKN 409/98, LEX nr 519240.

¹⁰² Postanowienie SN z 7.11.2003 r., V CZ 106/03, LEX nr 602396.

przesłanki zainteresowania jako warunku wzięcia udziału w sprawie (art. 510 § 1), jak również pokrzywdzenia jako przesłanki zaskarżenia orzeczenia, leży idea potrzeby uzyskania ochrony prawnej (interesu prawnego w jej uzyskaniu). Zasada *gravaminis* w postępowaniu nieprocesowym doznaje pewnych ograniczeń ze względu na rządzącą tym postępowaniem zasadę oficjalności i z reguły niepodzielny charakter postanowień rozstrzygających istotę sprawy. W sprawach rozpatrywanych w trybie nieprocesowym rzadko występuje element sporności, z reguły nie ma w nich sporu o prawo. W wielu przepisach ustawodawca nałożył na sąd obowiązek działania służącego rozstrzygnięciu sprawy bez względu na aktywność uczestników postępowania, np. art. 567 § 2, art. 670 lub 684. Odwołując się do zasady kontrydiktoryjności w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym w judykaturze zauważano, że postępowanie odwoławcze wywołane zaskarżeniem orzeczeń wydanych w trybie nieprocesowym zachowuje, zważywszy na interes publiczny, swą specyfikę, przejawiającą się na przykład w konieczności uwzględnienia przepisów nakładających na sądy orzekające szczególne obowiązki działania z urzędu w postępowaniu dowodowym, a także stosowania, zgodnie z art. 13 § 2, tylko w sposób odpowiedni zasady związania granicami żądania, wynikającej z art. 321 § 1. W zależności od konkretnych okoliczności rozpoznawanej sprawy oraz treści zaskarżonego postanowienia zakres zastosowania zasady *gravaminis* może być różny. To, czy skarżący jest pokrzywdzony orzeczeniem, jest brane pod uwagę tylko wtedy, gdy weryfikacja orzeczenia uwarunkowana jest wniesieniem właściwego środka zaskarżenia od danego orzeczenia. Kategoria ta nie jest aktualna wtedy, gdy sąd uprawniony jest do zmiany albo uchylecia danego orzeczenia z urzędu. *Gravamen* nie ma zastosowania do środków zaskarżenia wnoszonych przez podmioty działające w postępowaniu w interesie publicznym, w tym przede wszystkim przez organy i podmioty publiczne – prokuratora, który wszczął postępowanie, pozywając wszystkie strony stosunku prawnego, wystąpił z wnioskiem o wszczęcie postępowania nieprocesowego, zgłosił udział w toczącym się postępowaniu, a także Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka, którzy występują ze skargą kasacyjną lub skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Przesłanka pokrzywdzenia nie odnosi się ponadto do działających w postępowaniu cywilnym w interesie publicznym podmiotów publicznych korzystających z tzw. szczególnej zdolności sądowej, a także do Prokuratora Generalnego, gdy występuje z wnioskiem o unieważnienie prawomocnego orzeczenia¹⁰³.

5. O ile istnienie **interesu prawnego we wniesieniu środka zaskarżenia** wymagane jest rygorystycznie w postępowaniu procesowym, to rygoryzm ten **ulega daleko idącemu rozluźnieniu w postępowaniu procesowym**, przynajmniej w zakresie niektórych ty-

¹⁰³ Uchwała SN (7) z 15.05.2014 r., III CZP 88/13, OSNC 2014/11, poz. 108, a także orzecznictwo powołane w jej uzasadnieniu. Zob. także postanowienia SN: z 21.03.2017 r., I CSK 649/16, LEX nr 2284197; z 15.10.2015 r., II CZ 63/15, LEX nr 1918812.

pów postępowań toczących się w tym trybie z racji przedmiotu danego postępowania, funkcji zapadłego rozstrzygnięcia i zasięgu kognicji sądu. W postępowaniu nieprocesowym źródło interesu prawnego wynikać może z szerszego katalogu zdarzeń, a nie tylko (jak w procesie) z samego naruszenia lub zagrożenia sfery prawnej wnioskodawcy. Nie zawsze decydujące znaczenie może mieć to, czy rozstrzygnięcie zapadło zgodnie z wnioskiem strony skarżącej, lecz czy jest ono w rzeczywistości zgodne z prawem i rzeczywistie istniejącymi stosunkami prawnymi, obligacyjnymi i rzeczowymi. Interes wnioskodawcy, wszczynającego postępowanie nieprocesowe, może zatem polegać na tym, że zmierza on do uzyskania orzeczenia wolnego od wad w rozstrzygnięciu odnośnie do wspomnianych stosunków, w które jest zaangażowany. Uczestnik postępowania nieprocesowego może mieć interes prawny w zaskarżeniu orzeczenia, mimo że uwzględnia ono w całości zgłoszone przez niego żądanie, co dotyczy także sytuacji, w której dany podmiot występuje jako współwnioskodawca¹⁰⁴.

6. Uczestnik postępowania **nie jest uprawniony do wniesienia środka odwoławczego wyłącznie na korzyść innego uczestnika**, a taki środek odwoławczy, jako niedopuszczalny, podlega **odrzuconiu**. Przy ocenie, czy uczestnik postępowania wnoszący apelację od orzeczenia merytorycznego ma interes w jego zaskarżeniu, nie można abstrahować od rodzaju sprawy¹⁰⁵.
7. Konsekwencją **stwierdzenia braku interesu w zaskarżaniu** orzeczenia i zgłoszeniu określonych wniosków apelacyjnych **nie jest odrzucenie apelacji**. Czym innym bowiem jest formalna możliwość zaskarżenia, czym innym należące do oceny merytorycznej zasadności wykazanie, że zmierza ono do zaspokojenia interesu skarżącej, a nie innej osoby¹⁰⁶.
8. Obowiązkiem sądu drugiej instancji jest **dokonanie w sprawie własnych ustaleń faktycznych**, co obejmuje możliwość uznania za własne ustaleń faktycznych sądu pierwszej instancji i dokonanie samodzielnej oceny prawnej dochodzonego żądania, niezależnie od tego, czy strona apelująca podniosła zarzut naruszenia prawa materialnego. Zasady te mają na podstawie art. 13 § 2 odpowiednie zastosowanie także w postępowaniu apelacyjnym w sprawie rozpoznawanej w trybie postępowania nieprocesowego¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Postanowienia SN z 15.02.2013 r.: I CSK 316/12, LEX nr 1308001; I CSK 315/12, LEX nr 1311733, a także judykatura wymieniona w ich uzasadnieniach.

¹⁰⁵ Postanowienie SN z 14.06.2013 r., V CZ 115/12, OSNC-ZD 2014/2, poz. 29, z powołaniem się na postanowienie SN z 8.04.1997 r., I CKN 57/97, OSNC 1997/11, poz. 166; uchwała SN z 25.06.2009 r., III CZP 36/09, OSNC 2010/2, poz. 24. Zob. także postanowienie SN z 13.10.2006 r., III CK 371/05, LEX nr 607264.

¹⁰⁶ Postanowienie SN z 15.04.1999 r., I CKN 1098/97, LEX nr 521820. Zob. też postanowienie SN z 17.12.1998 r., II CKN 699/98, LEX nr 50712.

¹⁰⁷ Postanowienie SN z 24.09.2008 r., II CSK 119/08, LEX nr 470011.

9. Jeśli sąd w postępowaniu nieprocesowym powinien rozstrzygnąć o **wszystkich żądaniach z urzędu**, uczestnikom postępowania przysługuje apelacja, nie zaś wniosek o uzupełnienie postanowienia¹⁰⁸.
10. **Postanowienie wstępne** przesądzające pewne zasady w prowadzonym postępowaniu nieprocesowym należy do postanowień orzekających co do istoty sprawy¹⁰⁹.
11. Artykuł 518 zdanie pierwsze traktuje o postanowieniach rozstrzygających w postępowaniu nieprocesowym aspekty materialnoprawne i tym postanowieniom nadaje przedmiot zaskarżalnych apelacji, a zaznaczenia wymaga, że **nie wszystkie** postanowienia zapadłe w postępowaniu nieprocesowym są **postanowieniami orzekającymi co do istoty sprawy**¹¹⁰.
12. Postępowanie nieprocesowe nie zawiera przepisu, który wymienia enumeratywnie wszystkie przypadki, w których **dopuszczalne jest zażalenie**, jak to ma miejsce na gruncie procesu (w księdze pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego), ale rozmięsza je w różnych częściach ustawy przy okazji regulowania odpowiedniej sytuacji procesowej (np. art. 554 § 3, art. 648, 635, 612). Realizując tę regułę, art. 518 stanowi, że zażalenie przysługuje w wypadkach wskazanych w ustawie, a przez ustawę należy rozumieć cały kodeks¹¹¹.
13. Tytułem **przykładów odnoszących się do konkretnych przedmiotów spraw** w orzecznictwie stwierdzono, że **spadkobierca** ustawowy, który nie należy do kręgu spadkobierców testamentowych i który nie kwestionuje ważności testamentu, nie ma interesu prawnego we wniesieniu apelacji na korzyść części uczestników ustalonych jako spadkobiercy testamentowi¹¹². Na postanowienie sądu o **zwolnieniu z funkcji kuratora spadku** oraz powołaniu w to miejsce innej osoby kuratorowi przysługuje apelacja¹¹³. Uczestnik postępowania może zaskarżyć apelacją postanowienie w sprawie o **podział majątku wspólnego** także wtedy, gdy sąd nie zamieści w nim wyodrębnionego redakcyjnie rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym¹¹⁴. Jeżeli sąd, wydając w postępowaniu o **podział majątku wspólnego** postanowienie wstępne przewidziane w art. 685 w zw. z art. 567 § 3, nie rozstrzygnął

¹⁰⁸ Postanowienie SN z 15.05.2014 r., II CZ 15/14, LEX nr 1476958, z odwołaniem się do uchwały SN z 21.07.1988 r., III CZP 61/88, OSNC 1989/10, poz. 160, a także postanowienia SN z 3.10.2003 r., III CKN 1529/00, LEX nr 137533.

¹⁰⁹ Postanowienie SN z 26.05.1999 r., III CZ 35/99, LEX nr 521807.

¹¹⁰ Postanowienie SN z 22.12.2000 r., II CKN 1400/00, LEX nr 51965.

¹¹¹ Postanowienie SN z 28.09.2001 r., III CA 3/01, LEX nr 51508. Zob. też postanowienie SN z 9.10.1973 r., II CZ 164/73, LEX nr 1673157.

¹¹² Postanowienie SN z 21.03.2017 r., I CSK 649/16, LEX nr 2284197.

¹¹³ Uchwała SN z 2.04.2008 r., III CZP 12/08, OSNC 2009/6, poz. 78.

¹¹⁴ Uchwała SN z 13.05.2016 r., III CZP 6/16, LEX nr 2033764.

w sentencji, czy niektóre sporne przedmioty należą do majątku wspólnego, zainteresowany uczestnik postępowania może zaskarżyć to postanowienie apelacją¹¹⁵. Nie przysługuje apelacja od wpisu w przedmiocie **wyodrębnienia lokalu do nowej księgi wieczystej** z księgi wieczystej prowadzonej dla nieruchomości, dokonanego przez sąd wieczystoksięgowy w formie adnotacji w wykonaniu postanowienia sądu odwoławczego¹¹⁶. Postanowienie w przedmiocie **oznaczenia nieruchomości w księdze wieczystej** nie jest orzeczeniem kończącym postępowanie¹¹⁷. Apelacja od orzeczenia wydanego w sprawie o **stwierdzenie zasiedzenia** nieruchomości gruntowej, zgodnie z ogólnymi zasadami, może być wniesiona jedynie od orzeczenia zawierającego substrat zaskarżenia, w tym odnoszącego się do nieuwzględnionego w części żądania. Brak tego rozstrzygnięcia uniemożliwia zaskarżenie orzeczenia apelacją w zakresie pominiętej części żądania, a w takim przypadku strona może zgłosić wniosek na podstawie art. 351 § 1 w zw. z art. 13 § 2 o uzupełnienie wydanego postanowienia i w razie zaniechania podjęcia tej czynności zainteresowany może złożyć nowy wniosek o stwierdzenie zasiedzenia tej części nieruchomości, co do której pominięto wydanie orzeczenia. Nie ma przy tym przepisu stanowiącego w postępowaniu o stwierdzenie zasiedzenia odpowiednik art. 618 § 3, będącego przeszkodą uniemożliwiającą rozpoznanie nowego wniosku¹¹⁸. **Współwłaściciel** jest uprawniony do wniesienia środka odwoławczego od orzeczenia w przedmiocie **zasiedzenia** w zakresie niezależnym od posiadanego udziału we własności rzeczy¹¹⁹. Syndyk, który złożył wniosek o **wykreślenie upadłej spółki z rejestru**, może zaskarżyć orzeczenie zgodne z jego wnioskiem¹²⁰. W razie zaskarżenia apelacją wydanego przez sąd opiekuńczy orzeczenia co do istoty sprawy w sprawie o **ograniczenie władzy rodzicielskiej** wszczętego na podstawie wniosku złożonego przez osobę nieuprawnioną sąd drugiej instancji nie może ograniczyć zakresu rozpoznania sprawy do zbadania braku legitymacji wnioskodawcy do zainicjowania tego postępowania i na tej podstawie oprzeć swojego rozstrzygnięcia. Zakres rozpoznania sprawy przez sąd drugiej instancji w postępowaniu odpowiada zakresowi kognicji sądu pierwszej instancji i obejmuje także ocenę istnienia materialnoprawnych podstaw do ingerencji sądu opiekuńczego w sposób wykonywania władzy rodzicielskiej¹²¹. **Przyznanie wynagrodzenia kuratorowi osoby prawnej** pozostawione zatem zostało ocenie sądu z uwzględnieniem możliwości płatniczych osoby, na rzecz której ustanowienie kuratora nastąpiło, i efektywności kurateli. Orzekanie w tym zakresie nie

¹¹⁵ Postanowienie SN z 21.08.2008 r., IV CZ 62/08, LEX nr 464465.

¹¹⁶ Postanowienie SN z 24.04.2013 r., IV CZ 34/13, LEX nr 1353275.

¹¹⁷ Postanowienie SN z 13.01.1998 r., II CKN 529/97, OSNC 1998/7–8, poz. 128, z powołaniem się na postanowienie SN z 14.11.1996 r., I CKN 7/96, OSNC 1997/3, poz. 31. Zob. także m.in. postanowienia SN: z 24.04.2019 r., IV CZ 9/19, LEX nr 2653411; z 21.03.2018 r., V CZ 12/18, LEX nr 2495974; z 26.03.2015 r., V CZ 4/15, LEX nr 1710407; z 26.03.2015 r., V CZ 3/15, LEX nr 1678971.

¹¹⁸ Uchwała SN z 11.12.2014 r., III CZP 94/14, OSNC 2015/11, poz. 129.

¹¹⁹ Postanowienie SN z 26.04.2013 r., II CSK 445/12, OSNC-ZD 2014/3, poz. 45.

¹²⁰ Uchwała SN z 11.09.2014 r., III CZP 56/14, OSNC 2015/6, poz. 68.

¹²¹ Postanowienie SN z 13.12.2013 r., III CZP 89/13, OSNC-ZD 2015/2, poz. 21.

należy do istoty sprawy w rozumieniu art. 518, a zapadłe postanowienie sądu pierwszo-instancyjnego nie podlega zaskarżeniu apelacją¹²². Postanowienie w przedmiocie **wynagrodzenia kuratora osoby częściowo ubezwłasnowolnionej** jest postanowieniem co do istoty sprawy, od którego przysługuje apelacja¹²³. Postanowienie sądu pierwszej instancji, **zobowiązujące zarządcę do wypłacenia określonej kwoty tytułem nadwyżki dochodów**, jest orzeczeniem co do istoty sprawy, od którego przysługuje apelacja¹²⁴. Postanowienie sądu w przedmiocie **zmiany statutu związku zawodowego** podlega zaskarżeniu¹²⁵.

Art. 518¹. [Zaskarżanie wpisów]

§ 1. (uchylony).

§ 1¹. Na orzeczenie referendarza sądowego służy skarga także w przypadkach, w których na postanowienie sądu służyłaby apelacja.

§ 2. (uchylony).

§ 3. W razie wniesienia skargi na wpis w księdze wieczystej wpis nie traci mocy. Rozpoznając sprawę, sąd zmienia zaskarżony wpis przez jego wykreślenie i dokonanie nowego wpisu lub wydaje postanowienie, którym zaskarżony wpis utrzymuje w mocy albo uchyla go w całości lub w części i w tym zakresie wnioszek oddala bądź odrzuca, względnie postępowanie umarza.

§ 3a. W postępowaniu rejestrowym o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz rejestru zastawów w razie wniesienia skargi na orzeczenie referendarza sądowego zarządzające wpis, pozostaje ono w mocy do chwili rozpatrzenia skargi przez sąd rejonowy rozpoznający sprawę jako sąd pierwszej instancji. Rozpoznając sprawę, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone orzeczenie i dokonany na jego podstawie wpis zmienia albo utrzymuje w mocy, albo uchyla w całości lub w części i w tym zakresie wnioszek oddala bądź odrzuca, względnie postępowanie umarza.

§ 4. Skargę wnosi się do sądu w terminie tygodniowym:

- 1) od dnia czynności, gdy uczestnik był przy niej obecny lub był o jej terminie zawiadomiony;
- 2) w innych wypadkach niż wymienione w pkt 1 – od dnia doręczenia zawiadomienia uczestnika o dokonaniu czynności;
- 3) w przypadku braku zawiadomienia – od dnia dowiedzenia się o dokonaniu czynności, z tym że w postępowaniu o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego dla uczestników postępowania, którym postanowienia co do istoty sprawy nie doręcza się, termin do wniesienia skargi biegnie od daty wpisu w Rejestrze.

§ 5–6. (uchylone).

¹²² Postanowienie SN z 5.10.2005 r., II CZ 84/05, LEX nr 187028.

¹²³ Uchwała SN z 28.03.2014 r., III CZP 6/14, OSNC 2015/1, poz. 5.

¹²⁴ Uchwała SN z 21.11.2006 r., III CZP 49/06, OSNC 2007/7–8, poz. 98.

¹²⁵ Uchwała SN z 16.03.1994 r., I PZP 8/94, OSNP 1994/2, poz. 33.

1. Przepis został ostatnio zmodyfikowany, poprzez dodanie § 1¹, co uczyniono ustawą z 4.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1469 ze zm.).
2. W odniesieniu do skargi na orzeczenie referendarza sądowego zob. **art. 398²²–398²⁴**.
3. Na podstawie art. 518¹ § 3 k.p.c. **wpis w księdze wieczystej dokonany przez referendarza nie traci mocy w następstwie wniesienia skargi na to orzeczenie**. Sąd pierwszej instancji po jej rozpoznaniu może go zmienić przez jego wykreślenie i dokonanie nowego wpisu lub wydać postanowienie, w którym skargę oddala, a także uchylić zaskarżony wpis w całości bądź części i wniosek oddalić lub odrzucić, względnie postępowanie umorzyć. Środek obrony zainteresowanego w postępowaniu wieczysto-księgowym ma charakter niedewolutywnego środka zaskarżenia i sąd rejonowy w postępowaniu wywołanym wniesieniem skargi na wpis do księgi wieczystej nie może tylko uchylić wpisu i przekazać sprawy do ponownego rozpoznania referendarzowi sądowemu¹²⁶.
4. **Interes prawny w złożeniu skargi** na orzeczenie referendarza istnieje, gdy zachodzi zdarzenie, które mogło uczynić wpis wadliwym z punktu widzenia rzeczywistego układu stosunków prawnorzeczowych po dokonaniu podziału nieruchomości tego wnioskodawcy. Wpis prawa własności (współwłasności) ma charakter deklaratoryjny i powinien stanowić odzwierciedlenie w księdze wieczystej prawidłowych prawnie, ważnych czynności prawnych¹²⁷.
5. **Cofnięcia skargi** na wpis referendarza sądowego w księdze wieczystej nie ograniczają ani przepisy rozdziału 6 działu III tytułu II księgi drugiej części pierwszej Kodeksu postępowania cywilnego, ani przepisy ogólne dotyczące postępowania nieprocesowego. Takiego wniosku nie można także wywieść z odpowiedniego stosowania do tej czynności przepisów o procesie. Przepisy procesowe nie przewidują kontroli sądowej nad cofnięciem środków zaskarżenia¹²⁸.
6. Z art. 518¹ § 3 nie wynika, aby sąd miał obowiązek **doręczenia odpisu skargi** na wpis w księdze wieczystej w odrębny sposób od innych pism procesowych, np. w taki, jak środków odwoławczych w postaci apelacji, zażalenia¹²⁹.

¹²⁶ Postanowienie SN z 5.12.2012 r., I CZ 172/12, LEX nr 1284705. Zob. też postanowienie SN z 22.07.2005 r., III CK 107/05, LEX nr 187046.

¹²⁷ Postanowienie SN z 15.02.2013 r., I CSK 315/12, OSNC 2013/7–8, poz. 99. Zob. też postanowienie SN z 15.02.2013 r., I CSK 316/12, LEX nr 1308001.

¹²⁸ Postanowienie SN z 5.12.2012 r., I CZ 172/12.

¹²⁹ Postanowienie SN z 12.01.2012 r., IV CSK 250/11, OSNC-ZD 2013/2, poz. 28.

7. Artykuł 316 § 1 ma w postępowaniu wieczystoksięgowym odpowiednie zastosowanie zarówno na etapie dokonywania wpisu przez referendarza sądowego, który bierze pod uwagę **stan rzeczy istniejący w tej dacie, jak i na etapie rozpoznawania skargi na orzeczenie referendarza** przez sąd rejonowy, który rozpoznaje sprawę jako sąd pierwszej instancji i bierze pod uwagę stan rzeczy istniejący w chwili wydawania przezeń postanowienia, a także na etapie rozpoznawania sprawy przez sąd apelacyjny w wyniku wniesionej apelacji, kiedy to, zgodnie z art. 381 i 382, sąd odwoławczy także rozpoznaje sprawę po raz kolejny merytorycznie i obowiązany jest uwzględnić stan rzeczy istniejący w dacie jego orzekania. Każdy z sądów obowiązany jest uwzględnić zmiany stanu faktycznego, które zaszły od chwili wydania orzeczenia, od którego odwołanie rozpoznaje, jeśli mają one wpływ na rozstrzygnięcie sprawy¹³⁰.
8. Zgodnie z art. 518¹ § 3 w zw. z art. 398²² § 2, wniesienie skargi na **postanowienie referendarza oddalające wniosek o wpis** do księgi wieczystej powoduje **utrata mocy tego postanowienia**, ponieważ przepis szczególny, jakim jest art. 518¹ § 3, dotyczy tylko sytuacji wniesienia skargi na postanowienie referendarza o dokonaniu wpisu i jedynie w takiej sytuacji wpis do księgi wieczystej dokonany przez referendarza nie traci mocy, wobec czego po wniesieniu skargi sąd wydaje postanowienie o zmianie zaskarżonego wpisu przez jego wykreślenie i dokonanie nowego wpisu lub wydaje postanowienie utrzymujące w mocy zaskarżony wpis albo uchyla wpis i oddala wniosek. Jeżeli referendarz sądowy wydał postanowienie o oddaleniu wniosku o wpis, postanowienie to po wniesieniu skargi traci moc, a sąd, rozpoznając skargę, działa od nowa i wydaje postanowienie rozpoznające merytorycznie wniosek, więc uchyla zaskarżony wpis i oddala wniosek albo dokonuje wpisu¹³¹.
9. Postanowienie **co do istoty sprawy** to takie, które rozstrzyga o istocie sprawy i dotyczy to również postanowień wydanych w toku postępowania wieczystoksięgowego, natomiast tych cech nie ma postanowienie o odrzuceniu skargi na orzeczenie referendarza sądowego, które wprawdzie kończy postępowanie, lecz nie orzeka o istocie sprawy¹³².
10. Szczególna zasada dotyczy również **postępowania rejestrowego**. W postępowaniu tym, o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz rejestru zastawów, w razie wniesienia skargi na orzeczenie referendarza sądowego zarządzające wpis, pozostaje ono w mocy do chwili rozpatrzenia skargi przez sąd rejonowy rozpoznający sprawę jako sąd pierwszej instancji. Rozpoznając sprawę, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone

¹³⁰ Postanowienia SN z 4.02.2005 r.: II CK 590/04, LEX nr 1119490; II CK 589/04, LEX nr 1119489; II CK 591/04, LEX nr 603755.

¹³¹ Postanowienie SN z 20.04.2016 r., V CZ 10/16, LEX nr 2054104. Zob. też postanowienie SN z 12.01.2012 r., IV CSK 250/11, OSNC-ZD 2013/2, poz. 28.

¹³² Postanowienie SN z 20.05.2009 r., I CZ 23/09, LEX nr 519340.

orzeczenie i dokonany na jego podstawie wpis zmienia albo utrzymuje w mocy, albo uchyla w całości lub w części i w tym zakresie wniosek oddala bądź odrzuca, względnie postępowanie umarza (§ 3a).

11. Paragraf 4 reguluje **termin** na wniesienie skargi do sądu, wynoszący tydzień, a liczony od alternatywnych zdarzeń, tj.: 1) od dnia czynności, gdy uczestnik był przy niej obecny lub był o jej terminie zawiadomiony; 2) w innych przypadkach niż wymienione w pkt 1 – od dnia doręczenia zawiadomienia uczestnika o dokonaniu czynności; 3) w przypadku braku zawiadomienia – od dnia dowiedzenia się o dokonaniu czynności, z tym że w postępowaniu o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego dla uczestników postępowania, którym postanowienia co do istoty sprawy nie doręcza się, termin do wniesienia skargi biegnie od daty wpisu w Rejestrze.

Art. 518². [Sąd drugiej instancji w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką]

§ 1. Sądem drugiej instancji w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzonej w Hadze dnia 25 października 1980 r. (Dz. U. z 1995 r. poz. 528 oraz z 1999 r. poz. 1085), zwanej dalej „konwencją haską z 1980 r.”, jest Sąd Apelacyjny w Warszawie.

§ 2. Sąd Apelacyjny w Warszawie orzeka w sprawach określonych w § 1 w terminie sześciu tygodni od dnia przedstawienia przez sąd pierwszej instancji akt sprawy wraz z apelacją.

1. Komentowany przepis, określający właściwość Sądu Apelacyjnego jako sądu drugiej instancji w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką, został dodany na mocy art. 27 pkt 1 ustawy z 26.01.2018 r. o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych (Dz.U. poz. 416).
2. Na uwagę zasługuje też art. 569¹ k.p.c., wedle którego **do właściwości sądu okręgowego** z siedzibą w miejscowości będącej siedzibą sądu apelacyjnego należą sprawy o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzone na podstawie Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzonej w Hadze 25.10.1980 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 108, poz. 528), jeżeli na tym obszarze osoba podlegająca władzy rodzicielskiej lub pozostająca pod opieką ma miejsce zamieszkania lub pobytu (§ 1); sąd okręgowy orzeka w terminie 6 tygodni od dnia wniesienia wniosku w sprawach, o których mowa w § 1 (§ 2); dla spraw, o których mowa w § 1, z obszaru właściwości Sądu Apelacyjnego w Warszawie właściwy jest

Sąd Okręgowy w Warszawie (§ 3); jeżeli wniosek w sprawach, o których mowa w § 1, wniesiony został bez pośrednictwa polskiego organu centralnego, o którym mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z 26.01.2018 r. o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych, sąd okręgowy zawiadamia niezwłocznie sąd, o którym mowa w art. 569 § 1, o wniesieniu wniosku oraz o zakończeniu postępowania w tej sprawie (§ 4).

3. Zgodnie z **art. 11 konwencji haskiej z 1980 r.** władze sądowe lub administracyjne każdego umawiającego się państwa powinny podejmować **niezwłoczne działania w celu powrotu dziecka**. Jeżeli dana władza sądowa lub administracyjna nie podejmie decyzji w ciągu **6 tygodni od daty wpłynięcia wniosku**, wnioskodawca lub organ centralny państwa wezwanego, z własnej inicjatywy lub na wniosek organu centralnego państwa wzywającego, może żądać przedstawienia powodów zwłoki. Jeżeli organ centralny państwa wezwanego otrzyma odpowiedź, organ ten przekazuje ją organowi centralnemu państwa wzywającego lub, w stosownych wypadkach, wnioskodawcy.
4. Na mocy art. 3 wyżej powołanej ustawy z 26.01.2018 r. **polskim organem centralnym** wykonującym zadania przewidziane w konwencjach lub rozporządzeniu, o których mowa w art. 1, jest **Minister Sprawiedliwości** (ust. 1), a wykonując zadania, o których mowa w ust. 1, Minister Sprawiedliwości działa **niezwłocznie** (ust. 2).
5. Co więcej, kierując się motywem 17 preambuły **rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z 27.11.2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.Urz. UE L 338, s. 1, ze zm.)**, w przypadku bezprawnego uprowadzenia lub zatrzymania dziecka powinno się niezwłocznie zarządzić jego powrót; w tym celu nadal powinna mieć zastosowanie konwencja haska z 1980 r., którą uzupełniają przepisy niniejszego rozporządzenia, w szczególności jej art. 11. Sądy państwa członkowskiego, do którego dziecko zostało bezprawnie uprowadzone lub w którym zostało bezprawnie zatrzymane, powinny mieć w szczególnych, należycie uzasadnionych przypadkach **możliwość sprzeciwienia się jego powrotowi**. Powinno być jednak możliwe zastąpienie takiego orzeczenia przez późniejsze orzeczenie sądu państwa członkowskiego, w którym dziecko miało zwykły pobyt przed bezprawnym uprowadzeniem lub zatrzymaniem. Jeżeli takie orzeczenie wymaga powrotu dziecka, powrót powinien nastąpić **bez potrzeby przeprowadzenia szczególnego postępowania w sprawie uznania i wykonania tego orzeczenia w państwie członkowskim**, do którego dziecko zostało bezprawnie uprowadzone.

Art. 519. (uchylony)

Art. 519¹. [Skarga kasacyjna w postępowaniu nieprocesowym]

§ 1. Od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia co do istoty sprawy oraz od postanowienia w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie – w sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego – przysługuje skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

§ 2. W sprawach z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli skarga kasacyjna przysługuje tylko w sprawach o przysposobienie oraz o podział majątku wspólnego po ustaniu wspólności majątkowej między małżonkami, chyba że wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych.

§ 2¹. Skarga kasacyjna przysługuje także w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r.

§ 2². Skargę kasacyjną w sprawach, o których mowa w § 2¹, mogą wnieść Prokurator Generalny, Rzecznik Praw Dziecka lub Rzecznik Praw Obywatelskich w terminie czterech miesięcy od dnia uprawomocnienia się postanowienia.

§ 3. W postępowaniu rejestrowym skarga kasacyjna przysługuje jedynie od postanowień sądu drugiej instancji w przedmiocie wpisu lub wykreślenia z rejestru podmiotu podlegającego rejestracji.

§ 4. Skarga kasacyjna nie przysługuje w sprawach dotyczących:

- 1) przypadku rzeczy;
- 2) zarządu związanego ze współwłasnością lub użytkowaniem;
- 3) zabezpieczenia spadku i spisu inwentarza, wyjawienia przedmiotów spadkowych, zarządu spadku nieobjętego oraz zwolnienia wykonawcy testamentu;
- 4) zniesienia współwłasności i działu spadku, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż sto pięćdziesiąt tysięcy złotych;
- 5) likwidacji niepodjętych depozytów.

1. Artykuł 519¹ normuje **krąg orzeczeń zaskarżalnych skargą kasacyjną**, posługując się równoległe kilkoma kryteriami, do których należy m.in. **charakter sprawy** oraz to, czy są to **orzeczenia co do istoty sprawy** bądź orzeczenia z nimi zrównane¹³³.
2. **Inne orzeczenia niż postanowienia orzekające co do istoty sprawy**, kończące postępowanie w sprawie, oraz zrównane z nimi postanowienia w przedmiocie odrzucenia wniosku albo umorzenia postępowania, kończące postępowanie w sprawie, nie podlegają zaskarżeniu skargą kasacyjną, co w pełni odpowiada **modelowi dopuszczalności skargi kasacyjnej** przyjętemu w procesie¹³⁴. Zasadniczym podziałem orzeczeń

¹³³ Postanowienie SN z 27.08.2020 r., IV CSK 569/19, LEX nr 3081298.

¹³⁴ Postanowienie SN z 13.04.2018 r., I CZ 34/18, LEX nr 2500425.

przyjętych przez ustawodawcę na potrzeby postępowania nieprocesowego jest podział na postanowienia orzekające co do istoty sprawy i inne, a postanowienia rozstrzygające co do istoty sprawy są zrównane z wydawanymi w procesie wyrokami i mają charakter merytoryczny. Orzeczenie merytoryczne jest wynikiem zastosowania do ustalonego stanu faktycznego obowiązującej normy prawnej, sąd rozstrzyga tu o roszczeniu procesowym¹³⁵. **Wyłączona jest dopuszczalność skargi kasacyjnej od innych, niż wskazane w tym przepisie, prawomocnych postanowień sądu drugiej instancji, chociażby kończyły one postępowanie w sprawie**¹³⁶. Katalog orzeczeń, od których można wnieść skargę kasacyjną, jest **wyczerpujący**¹³⁷, a regulacja zawarta w art. 519¹ ma charakter **autonomiczny**¹³⁸. Nie jest rzeczą sądów dokonywanie zmiany tego zakresu w drodze **wykładni rozszerzającej** poszczególnych przepisów, w tym opartej na uznaniu, że wymaga tego społeczne znaczenie określonego rodzaju spraw¹³⁹.

3. Przepis traktuje o możliwości **zaskarżenia orzeczeń sądów, a nie innych organów orzekających**¹⁴⁰.
4. Orzeczenia, których przedmiotem rozstrzygnięcia są zarówno roszczenia rozpoznawane w **trybie procesowym, jak i żądania należące do trybu nieprocesowego, podlegają samodzielnemu zaskarżeniu skargą kasacyjną**, jeżeli dopuszczają je przepisy regulujące właściwy dla tego przedmiotu sprawy tryb postępowania. Nie ma znaczenia to, że zaskarżone orzeczenie stanowiło element sprawy, w której w odniesieniu do rozstrzygnięcia o głównym jej przedmiocie skarga kasacyjna byłaby dopuszczalna¹⁴¹.
5. Określenie w art. 519¹ rodzaju spraw, w których przysługuje skarga kasacyjna, nawiązuje bezpośrednio do **systematyki spraw poddanych rozpoznaniu w postępowaniu nieprocesowym** w poszczególnych działach części pierwszej księgi drugiej tytułu II Kodeksu postępowania cywilnego i przez określone według rodzaju sprawy, w których przysługuje skarga kasacyjna, należy zatem rozumieć sprawy odpowiadające tej systematyce¹⁴². Komentowany przepis ustanawia ogólną zasadę określającą dopuszczalność skargi kasacyjnej w postępowaniu nieprocesowym, wyszczególniając konkretne rodzaje spraw, w których przysługuje skarga kasacyjna, a którymi są przede wszystkim sprawy z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego, a także niektóre

¹³⁵ Postanowienie SN z 14.03.2017 r., II CSK 360/16, OSNC 2017/12, poz. 138.

¹³⁶ Postanowienie SN z 17.11.2016 r., IV CZ 72/16, LEX nr 2180103.

¹³⁷ Postanowienie SN z 30.01.2013 r., II CSK 477/12, LEX nr 1293728.

¹³⁸ Postanowienie SN z 20.06.2007 r., V CZ 53/07, LEX nr 951628. Zob. też postanowienia SN: z 30.01.2007 r., IV CZ 118/06, LEX nr 609974; z 17.10.2001 r., III CZ 74/01, LEX nr 53226.

¹³⁹ Postanowienie SN z 10.04.2001 r., I CZ 27/01, LEX nr 1168035.

¹⁴⁰ Por. uchwała SN (7) z 12.07.2001 r., III CZP 22/01, OSNC 2001/11, poz. 158.

¹⁴¹ Postanowienie SN z 28.05.2014 r., I CZ 28/14, LEX nr 1521228.

¹⁴² Postanowienie SN z 5.08.2014 r., IV CSK 126/14, LEX nr 1508984.

sprawy z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli oraz niektóre sprawy rejestrowe¹⁴³.

6. W przypadku spraw rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym, uregulowanych poza kodeksem, przynależność ich do oznaczonej kategorii spraw należy ustalać, posługując się pojęciami określającymi **poszczególne działy prawa**, np. do działu prawa osobowego należy zatem prawo regulujące zagadnienia dotyczące zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych osób fizycznych i prawnych¹⁴⁴.
7. **O dopuszczalności skargi kasacyjnej na podstawie art. 519¹ § 1 nie decyduje sposób słownego określenia przez sąd swego rozstrzygnięcia, lecz przedmiot tego rozstrzygnięcia**¹⁴⁵.
8. Odnosząc się do **poszczególnych rodzajów spraw**, w orzecznictwie zauważono, że **sprawami z zakresu prawa osobowego** są te sprawy, które tak właśnie zakwalifikowano w Kodeksie postępowania cywilnego (art. 526 i n.)¹⁴⁶. Prawo osobowe obejmuje swoim zakresem problematykę osób fizycznych i osób prawnych, ich statusu, zdolności prawnej, zdolności do czynności prawnych oraz ochrony dóbr osobistych¹⁴⁷. Sprawy wyłaniające się na tle nadzoru nad działalnością fundacji wyposażonych w osobowość prawną są sprawami z zakresu prawa osobowego w rozumieniu art. 519¹ § 1¹⁴⁸.
9. W **sprawach z zakresu prawa rzeczowego** dopuszczalność skargi kasacyjnej nie została, co do zasady uzależniona od kryterium wartości przedmiotu zaskarżenia. Sprawa o **stwierdzenie zasiedzenia** znajduje się w zakresie prawa rzeczowego, więc wartość przedmiotu zaskarżenia nie ma wpływu na dopuszczalność wniesienia skargi kasacyjnej i jest podawana jedynie orientacyjnie; sprawa ta nie znajduje się w gronie wyjątków, o jakich mowa w art. 519¹ § 4¹⁴⁹. W orzecznictwie przyjmuje się niekiedy, że wprawdzie zgodnie z art. 519¹ § 1 co do zasady w **sprawie o ustanowienie służebności przesyłu**, jako sprawie z zakresu prawa rzeczowego rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym, skarga kasacyjna przysługuje niezależnie do wartości przedmiotu zaskarżenia,

¹⁴³ Postanowienie SN z 19.06.2018 r., IV CSK 53/18, OSNC 2019/6, poz. 71. Por. także postanowienie SN z 24.06.2014 r., I CSK 484/13, LEX nr 1523243.

¹⁴⁴ Postanowienie SN z 20.02.2014 r., I CZ 8/14, OSNC 2015/1, poz. 11, z powołaniem się na wcześniejsze orzecznictwo.

¹⁴⁵ Postanowienie SN z 13.09.2012 r., V CZ 36/12, LEX nr 1230168.

¹⁴⁶ Postanowienie SN z 14.03.2007 r., I CZ 3/07, LEX nr 970090. Zob. też postanowienia SN: z 7.04.2006 r., III CZ 16/06, LEX nr 1104880; z 17.11.2005 r., I CZ 127/05, LEX nr 567486; z 16.11.2004 r., III CZ 102/04, LEX nr 1108487; z 19.12.2001 r., IV CZ 207/01, LEX nr 52756; z 11.10.2001 r., II CZ 100/01, LEX nr 52474.

¹⁴⁷ Postanowienie SN z 7.06.2001 r., III CZ 40/01, LEX nr 1211926.

¹⁴⁸ Postanowienie SN z 20.04.2011 r., I CZ 21/11, OSNC-ZD 2012/2, poz. 32. Por. też postanowienie SN z 6.12.2005 r., I CZ 138/05, LEX nr 1619702.

¹⁴⁹ Postanowienie SN z 17.10.2019 r., IV CZ 66/19, LEX nr 2755846.

jednakże, uwzględniając art. 13 § 2 oraz racje leżące u podstaw art. 398² § 1, należy zgodzić się ze stanowiskiem, że określony w tym przepisie próg 50 000 zł ma zastosowanie wówczas, gdy skarżący kwestionuje jedynie rozstrzygnięcie dotyczące roszczenia majątkowego pieniężnego w postaci wynagrodzenia za ustanowienie służebności¹⁵⁰. Pogląd ten jest wątpliwy, gdyż w komentowanym przepisie mowa jest o sprawach z zakresu prawa osobowego, rzeczowego i spadkowego, przysługuje w nich skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Taką sprawą z zakresu prawa rzeczowego jest sprawa o ustanowienie służebności przesyłu, bez wyłączeń w stosunku do żądań o zapłatę, do których w tym przepisie ustawodawca nie nawiązał. To właśnie prawo rzeczowe stanowi materialną podstawę prawną do wystąpienia z roszczeniem o zapłatę wynagrodzenia za ustanowienie służebności przesyłu. Przepisem szczególnym nie jest w tym przypadku art. 398² § 1, gdyż to wręcz o dalszym systemowym zawężeniu dopuszczalności skargi kasacyjnej można mówić na tle art. 519¹ § 1, co więcej, ustawodawca wyraźnie to stwierdza w art. 13 § 2, precyzując, że przepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w niniejszym kodeksie, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej, traktując tu przepisy o procesie jako ogólne. Ustawodawca w postępowaniu nieprocesowym zawęził w dostateczny sposób przedmiotowy zakres spraw, indywidualizując m.in. sprawy z zakresu prawa rzeczowego¹⁵¹. W sprawach z zakresu prawa rzeczowego, do jakich należy ustanowienie **służebności drogi koniecznej**, dopuszczalność skargi kasacyjnej nie została uzależniona od dodatkowego kryterium wartości przedmiotu zaskarżenia¹⁵². **Rozstrzygnięcie w sprawie z zakresu prawa rzeczowego mimo wstępnego** charakteru orzeczenia może być postanowieniem co do istoty sprawy¹⁵³.

10. W sprawach **działowych**, do których należą sprawy o zniesienie współwłasności, wartością przedmiotu zaskarżenia nie jest wartość całego dzielonego majątku, ale wartość interesu majątkowego, którego dotyczy zaskarżenie. Z reguły nie może ona przekraczać wartości udziału w majątku podlegającym podziałowi uczestnika wnoszącego skargę kasacyjną nawet wtedy, gdy orzeczenie zaskarżono w całości. Wyjątek od tej zasady zachodzi, gdy skarżący podważa zasadę podziału, objęcie lub nieobjęcie orzeczeniem poszczególnych rzeczy lub praw albo rozliczenie nakładów¹⁵⁴. Pojęcie zasady podziału nie ma jednolitego charakteru, z jednej strony podważanie przez uczestnika zasady podziału może przejawiać się w kwestionowaniu samego stosunku współwłasności w odniesieniu do danego majątku, z drugiej strony może polegać np. na kwe-

¹⁵⁰ Postanowienie SN z 18.10.2019 r., IV CZ 83/19, LEX nr 2744124, z odwołaniem się do wcześniejszych judykatów w uzasadnieniu.

¹⁵¹ Zob. też postanowienie SN z 17.02.2021 r., V CNP 19/20, LEX nr 3181973.

¹⁵² Postanowienie SN z 17.07.2013 r., V CNP 74/12, LEX nr 1375490. Zob. także postanowienie SN z 18.09.2002 r., III CZ 75/02, LEX nr 577477.

¹⁵³ Postanowienie SN z 25.01.2018 r., IV CZ 105/17, OSNC-ZD 2019/1, poz. 5.

¹⁵⁴ Postanowienie SN z 15.09.2020 r., IV CZ 59/20, LEX nr 3062759, a także orzecznictwo powołane w jego uzasadnieniu.

stionowaniu uprawnienia do żądania zniesienia współwłasności ze względu na jego wyłączenie, stosownie do treści art. 210 k.c., ponadto pod pojęciem zasady podziału kryje się również sposób jego przeprowadzenia¹⁵⁵. Wskazana przez skarżącego w skardze kasacyjnej **wartość przedmiotu zaskarżenia** nie jest wiążąca dla sądu drugiej instancji ani Sądu Najwyższego i podlega weryfikacji na podstawie akt sprawy. Sprawdzenie wartości przedmiotu zaskarżenia powinno nastąpić także wtedy, gdy wskazana w skardze kasacyjnej wartość, ze względu na samą wysokość, wprawdzie uzasadnia odrzucenie skargi kasacyjnej, ale na podstawie danych z akt sprawy co do wartości majątku wspólnego w sposób oczywisty nie odzwierciedla rzeczywistej wartości przedmiotu zaskarżenia¹⁵⁶. Sąd Najwyższy nie jest związany wskazaną przez strony wartością przedmiotu zaskarżenia i może dokonać jej sprawdzenia na podstawie akt sprawy, z pominięciem zasad określonych w art. 25 i 26 k.p.c. Sprawdzenie jest niezbędne wówczas, gdy od tej wartości zależy dopuszczalność skargi kasacyjnej¹⁵⁷. **Określenie wartości przedmiotu zaskarżenia** skargą kasacyjną należy do obowiązków jej autora¹⁵⁸. Wskazane jest również omówienie tej wartości w uzasadnieniu skargi kasacyjnej. Na wartość przedmiotu zaskarżenia nie ma wpływu wzrost lub utrata wartości składników majątkowych stanowiących przedmiot sporu w postępowaniu procesowym lub przedmiot sprawy w postępowaniu nieprocesowym¹⁵⁹.

11. W **sprawie o wpis do rejestru zastawów** skarga kasacyjna jest dopuszczalna, a postanowienie w przedmiocie wpisu (wykreślenia) do rejestru zastawów jest postanowieniem co do istoty sprawy. Dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawach z zakresu prawa rzeczowego odnosi się zarówno do przepisów kodeksu, jak i regulacji pozakodeksowych, dotyczących tych kategorii spraw. Skoro zastaw rejestrowy jest szczególnym rodzajem zastawu, będącego ograniczonym prawem rzeczowym regulującym podmiotowe prawo do rzeczy, to postępowanie w sprawie o wpis do rejestru zastawów, podobnie jak o wpis do księgi wieczystej, mieści się w kategorii spraw z zakresu prawa rzeczowego¹⁶⁰.
12. Nie stanowią postanowień co do istoty sprawy orzeczenia sądu drugiej instancji wydane w przedmiocie wpisu lub wykreślenia w **księdze wieczystej** dokonywanych w związku z realizacją zabezpieczenia (w znaczeniu procesowym). W takim przypadku wpis pełni tylko funkcję zabezpieczającą; postanowienia w przedmiocie takiego wpisu nie kładą kresu czynnościom w zakresie uprawnień podmiotowych związanych

¹⁵⁵ Postanowienie SN z 23.01.2015 r., V CZ 101/14, LEX nr 1648724.

¹⁵⁶ Postanowienie SN z 10.07.2020 r., I CZ 29/20, LEX nr 3046267, z powołaniem się na wcześniejsze orzecznictwo w uzasadnieniu.

¹⁵⁷ Postanowienie SN z 18.03.2015 r., III CSK 419/14, LEX nr 1659241, z powołaniem się na wcześniejsze orzecznictwo w uzasadnieniu.

¹⁵⁸ Postanowienie SN z 15.05.2014 r., IV CZ 19/14, LEX nr 1480193.

¹⁵⁹ Postanowienie SN z 8.08.2012 r., III CZ 56/12, LEX nr 1231559.

¹⁶⁰ Uchwała SN (7) z 12.08.2015 r., III CZP 21/15, OSNC 2015/12, poz. 135.

z ustrojem ksiąg wieczystych lub nie powodują zmiany ujawnionych w księdze wieczystej praw podmiotowych. W razie gdy wpis do księgi wieczystej, w szczególności w postaci ostrzeżenia, służy wykonaniu lub dopełnieniu zabezpieczenia, postępowanie wieczystoksięgowe nie pełni funkcji samodzielnego postępowania nieprocesowego, lecz stanowi stadium wykonawcze (realizacyjne) postępowania zabezpieczającego¹⁶¹.

13. Z art. 519¹ § 2 wynika, że o tym, czy w sprawie przysługuje skarga kasacyjna, decyduje kryterium formalne w postaci zaliczenia konkretnej sprawy do **spraw z zakresu prawa rodzinnego, opiekuńczego i kurateli**. Do tej kategorii, niezależnie od treści rozstrzygnięcia, zaliczyć należy także sprawę dotyczącą zezwolenia sądu opiekuńczego na dokonanie przez rodziców czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka¹⁶². Przeciwno dopuszczalności skargi kasacyjnej od rozstrzygnięcia **o pozbawieniu władzy rodzicielskiej** przemawia to, że orzeczenie w tym przedmiocie może być zmienione przez sąd opiekuńczy na podstawie art. 577¹⁶³.
14. Ustawą z 26.01.2018 r. o wykonywaniu niektórych czynności organu centralnego w **sprawach rodzinnych z zakresu obrotu prawnego na podstawie prawa Unii Europejskiej i umów międzynarodowych** (Dz.U. poz. 416)¹⁶⁴ dodano przepisy art. 519¹ § 2¹ i 2² k.p.c. Przepis ten, podobnie jak ogólny art. 398⁵ § 2, ustanawia wydłużony termin do wniesienia skargi kasacyjnej dla organów publicznych, Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka, działających w roli rzeczników interesu publicznego. Wydłużenie terminu do wniesienia skargi przez rzeczników interesu publicznego, o których mowa w art. 398¹ § 1 i art. 398⁵ § 2, wynika przede wszystkim z tego, że organy te działają na podstawie zewnętrznego impulsu pochodzącego od strony (uczestnika) lub innych podmiotów albo uzyskują informację o potrzebie wniesienia skargi kasacyjnej w wyniku własnej działalności, co wymaga zapewnienia im odpowiedniego czasu na powzięcie stosownej informacji i analizę zasadności wniesienia skargi kasacyjnej. Motywy te są nieaktualne w przypadku, w którym Rzecznik Praw Obywatelskich lub Rzecznik Praw Dziecka działa jako strona lub uczestnik postępowania przed sądem drugiej instancji, skorzystawszy uprzednio z uprawnienia do zgłoszenia udziału w postępowaniu na prawach prokuratora. W przypadkach tych orzeczenie sądu drugiej instancji jest doręczane także uczestniczącym w sprawie organom i nie istnieją wówczas racje przemawiające za wydłużeniem terminu do wniesienia skargi kasacyjnej. W związku z tym Rzecznik Praw

¹⁶¹ Postanowienie SN z 26.11.2019 r., V CSK 169/19, LEX nr 2782624, a także orzecznictwo powołane w uzasadnieniu. Zob. też postanowienia SN: z 23.03.2018 r., II CZ 11/18, LEX nr 2487613; z 13.09.2018 r., II CZ 41/18, LEX nr 2572091.

¹⁶² Postanowienie SN z 27.05.2020 r., I CZ 9/20, LEX nr 3063049.

¹⁶³ Postanowienie SN z 28.05.2013 r., V CZ 163/12, LEX nr 1360370. Zob. także postanowienia SN: z 31.08.2017 r., V CSK 303/17, LEX nr 2382454; z 3.02.2012 r., I CZ 153/11, OSNC-ZD 2013/2, poz. 39.

¹⁶⁴ Art. 27 pkt 2.

Obywatelskich i Rzecznik Praw Dziecka, którzy uprzednio wstąpili do postępowania, obowiązani są wnieść skargę w terminie 2-miesięcznym, przewidzianym dla stron (uczestników). Rozumowanie to nie może być jednak odniesione do sytuacji unormowanej w art. 519¹ § 2¹ i 2², gdyż w sprawach toczących się na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. organy, o których mowa w tych przepisach, są wyłącznie uprawnione do wniesienia skargi kasacyjnej, więc uprawnienie takie nie przysługuje uczestnikom postępowania. Specyfika ta powoduje, iż ogólny 2-miesięczny termin do wniesienia skargi kasacyjnej, jako zastrzeżony dla stron i uczestników postępowania, nie może mieć w tym przypadku zastosowania. Rzecznik Praw Dziecka, choćby działał przed sądem drugiej instancji w roli uczestnika postępowania, któremu doręczono zaskarżone postanowienie, składając skargę kasacyjną, nie korzysta z uprawnień uczestnika, lecz działa wyłącznie na podstawie art. 519¹ § 2¹ w zw. z § 2². **Rzecznik Praw Dziecka dysponuje w tym przypadku wydłużonym terminem do wniesienia skargi kasacyjnej, wyjątkowo bez względu na to, czy uczestniczył w postępowaniu poprzedzającym wydanie prawomocnego orzeczenia.** Korzystając z tego terminu Rzecznik Praw Dziecka powinien jednak mieć na uwadze, że prawidłowa realizacja celów konwencji haskiej z 1980 r. wymaga podejmowania przez umawiające się państwa i ich organy działań w sposób niezwłoczny i przewidziany dla pilnych przypadków¹⁶⁵.

15. W **postępowaniu rejestrowym** skarga kasacyjna została ograniczona do dwóch kategorii postanowień sądu drugiej instancji, tj. do postanowienia w przedmiocie wpisu oraz postanowienia w przedmiocie wykreślenia wpisu podlegającego rejestracji. Potwierdza to przede wszystkim użycie w art. 519¹ § 3 k.p.c., w celu określenia zakresu spraw, w których skarga kasacyjna jest dopuszczalna, ścieśniającej formuły „jedynie od postanowień w przedmiocie wpisu lub wykreślenia z rejestru podmiotu podlegającego rejestracji”. Dopuszczalność skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia została ograniczona tylko do najistotniejszych orzeczeń kreujących albo niweczących byt prawny podmiotów podlegających rejestracji¹⁶⁶. Przyjmowano także, że w sprawach rejestrowych skarga kasacyjna przysługuje jedynie od wydanego przez sąd drugiej instancji postanowienia co do istoty sprawy oraz od postanowień w przedmiocie odrzucenia wniosku i umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie, wydanych w przedmiocie wpisu lub wykreślenia z rejestru¹⁶⁷. Zaznaczenia wymaga, że art. 519¹ § 3 dotyczy jedynie rejestrów podmiotowych i nie reguluje dopuszczalności skargi kasacyjnej w sprawach o wpis do rejestru przedmiotowego¹⁶⁸.

¹⁶⁵ Postanowienie SN z 17.12.2020 r., I CSK 183/20, LEX nr 3105674, z odwołaniem się do wcześniejszego orzecznictwa.

¹⁶⁶ Postanowienie SN z 29.01.2016 r., II CZ 98/15, LEX nr 1984619, z odwołaniem się do wcześniejszego orzecznictwa.

¹⁶⁷ Postanowienie SN z 6.12.2018 r., II SZ 1/18, OSNP 2019/7, poz. 94.

¹⁶⁸ Uchwała SN (7) z 12.08.2015 r., III CZP 21/15, OSNC 2015/12, poz. 135.

16. Nawiązując do **wyjątków z paragrafu czwartego**, wskazywano, że nie wszystkie sprawy zmierzające do ustalenia przez sąd sposobu korzystania z rzeczy wspólnej są zawsze sprawami dotyczącymi zarządu związanego ze współwłasnością w rozumieniu art. 519¹ § 4 pkt 2. Sprawami takimi są m.in. sprawy o podział rzeczy *quoad usum*, ale tylko wtedy, gdy podstawą rozstrzygnięcia jest art. 201 k.c., sprawy m.in. o podział rzeczy *quoad usum* zaliczają się także do spraw wymienionych w art. 519¹ § 4 pkt 2 k.p.c., o ile odnoszą się do zarządu rzeczą wspólną i są rozpoznawane według przepisów art. 611–616. Ochrona współwłaściciela przed naruszeniem uprawnień do korzystania z rzeczy wspólnej, w zależności od rodzaju naruszenia, może być realizowana poprzez roszczenie o dopuszczenie do współposiadania lub roszczenie o przywrócenie stanu zgodnego z prawem i zaniechanie naruszeń, przy czym spraw wszczętych w następstwie zgłoszenia takich roszczeń na podstawie art. 206 k.c. nie można utożsamiać ze sprawami dotyczącymi zarządu związanego ze współwłasnością¹⁶⁹. Sprawa dotycząca wpisu zmiany zarządcy w dziale trzecim księgi wieczystej jest sprawą z zakresu zarządu nieruchomością, tym samym skarga kasacyjna zgodnie z art. 519¹ § 4 nie przysługuje¹⁷⁰. Zgodnie z art. 519¹ § 4 pkt 4 skarga kasacyjna nie przysługuje w sprawach dotyczących zniesienia współwłasności i działu spadku, jeżeli wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż 150 000 zł, a uregulowanie to stanowi, iż dopuszczalność skargi kasacyjnej przewidziana została we wskazanych sprawach, a zatem niezależnie od tego, czy przedmiotem zaskarżenia jest orzeczenie o wszystkich żądaniach i roszczeniach, które były nim objęte, czy rozstrzygnięcie o jednym z tych żądań lub roszczeń. W obu sytuacjach orzeczenie jest wydawane w sprawie o zniesienie współwłasności, co oznacza, że wartość przedmiotu zaskarżenia decydująca o dopuszczalności skargi kasacyjnej musi być nie niższa od 150 000 zł w każdym przypadku. Jeśli roszczenie współwłaścicieli z tytułu posiadania rzeczy nie mogło być dochodzone odrębnie, poza sprawą o zniesienie współwłasności, to nie ma zastosowania do niego zasada ogólna przewidziana w art. 398² § 1. Nie ma znaczenia dla oceny dopuszczalności skargi uprawnomocnienie się orzeczenia o zniesieniu współwłasności nieruchomości wspólnej, jeżeli postępowanie w sprawie o zniesienie współwłasności nie zostało zakończone¹⁷¹.
17. Przepisy kodeksu nie przewidują możliwości wnoszenia **dwóch różnych środków prawnych od tego samego rozstrzygnięcia sądowego**¹⁷².

¹⁶⁹ Postanowienie SN z 22.04.2010 r., II CZ 9/10, LEX nr 598647, z odwołaniem się do wcześniejszego orzecznictwa.

¹⁷⁰ Postanowienia SN: z 7.02.2018 r., V CZ 99/17, LEX nr 2558272; z 25.01.2012 r., V CZ 97/11, LEX nr 1215464, z odwołaniem się do wcześniejszej judykatury. W sprawach dotyczących zarządu małżeńskim majątkiem wspólnym zob. postanowienie SN z 5.12.2001 r., I CKN 778/00, LEX nr 1169624.

¹⁷¹ Postanowienie SN z 28.01.2016 r., III CZ 62/15, LEX nr 1996837. Uzupełniając zob. także postanowienia SN: z 15.12.2006 r., III CZ 87/06, LEX nr 610088; z 21.06.2012 r., III CZ 28/12, LEX nr 1216869.

¹⁷² Postanowienie SN z 22.11.2013 r., II CZ 77/13, LEX nr 1418883.

18. Wniesienie przez wnioskodawcę działającego przez profesjonalnego pełnomocnika innego środka odwoławczego niż właściwy nie może być uznane za **mylne oznaczenie pisma procesowego**¹⁷³.
19. Warunkiem skutecznego wniesienia skargi kasacyjnej jest uprzednie **doręczenie stronie odpisu wyroku sądu drugiej instancji z uzasadnieniem**, po złożeniu przez stronę wniosku w tym przedmiocie w trybie art. 387 § 3. Stanowisko to należy odnieść także do postanowień zapadłych w postępowaniu nieprocesowym, o których mowa w art. 519¹ w zw. z art. 13 § 2¹⁷⁴.
20. Odnosząc się do **wniosku o rozpoznanie niezaskarżalnego orzeczenia na podstawie art. 380**, należy wskazać, że w środku zaskarżenia wnoszonym przez profesjonalnego pełnomocnika wniosek taki powinien zostać jednoznacznie sformułowany, gdyż nie ma podstaw do przypisywania pismom wnoszonym przez takich pełnomocników treści wprost w nich niewyrażonych; zgłoszenie wniosku jest warunkiem kontroli niezaskarżalnego zażalenia¹⁷⁵.
21. W postępowaniu **zażaleniowym w przedmiocie odrzucenia** przez sąd odwoławczy **skargi kasacyjnej** z powodu jej niedopuszczalności kontroli Sądu Najwyższego podlega wyłącznie argumentacja zaprezentowana przez sąd drugiej instancji, która legła u podstaw odrzucenia skargi kasacyjnej¹⁷⁶.
22. Ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji **nie jest ograniczeniem konstytucyjnego prawa do sądu**¹⁷⁷.
23. Dopuszczalne jest wniesienia skargi kasacyjnej w postępowaniu o stwierdzenie zasiedzenia także przez **uczestnika, który nie złożył apelacji**¹⁷⁸.
24. Odnośnie do **wymogów skargi kasacyjnej** zob. m.in. art. 398⁴ § 1.
25. Na uwagę zasługują również stanowiska, wedle których: w postępowaniu w sprawach orzekania zakazu prowadzenia działalności gospodarczej skarga kasacyjna przysługuje

¹⁷³ Postanowienie SN z 23.05.2018 r., I CSK 34/18, LEX nr 2508115, z odwołaniem się do wcześniejszego orzecznictwa. Zob. także postanowienie SN z 18.03.2005 r., III CZ 25/05, LEX nr 603424.

¹⁷⁴ Postanowienie SN z 9.12.2011 r., III CZ 71/11, LEX nr 1298102, z odwołaniem się do wcześniejszego orzecznictwa.

¹⁷⁵ Postanowienie SN z 21.08.2014 r., IV CZ 43/14, LEX nr 1544216, z odwołaniem się do wcześniejszych rozstrzygnięć.

¹⁷⁶ Postanowienie SN z 25.09.2014 r., II CZ 49/14, LEX nr 1544213.

¹⁷⁷ Postanowienie SN z 18.06.2004 r., II CZ 61/04, LEX nr 1125110.

¹⁷⁸ Postanowienia SN: z 8.05.2014 r., V CSK 324/13, LEX nr 1491333; z 8.03.2001 r., I CKN 1313/00, LEX nr 512065.

od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego postanowienia co do istoty sprawy lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia wniosku albo umorzenia postępowania kończących postępowanie¹⁷⁹, sprawy o zobowiązanie spółdzielni do udostępnienia dokumentów nie należą do żadnego z rodzajów spraw, w których art. 519¹ przewiduje skargę kasacyjną¹⁸⁰, postanowienie w przedmiocie odmowy dokonania czynności notarialnej nie jest objęte hipotezami przepisów regulujących dopuszczalność skargi kasacyjnej (art. 398¹ § 1 oraz art. 519¹)¹⁸¹, w art. 519¹ nie wymieniono *expressis verbis* spraw nieletnich, co prowadzi do wniosku, że obecnie skarga kasacyjna w tych sprawach jest niedopuszczalna, a wniosek ten mógłby być podważony tylko wówczas, gdyby udało się wykazać, że sprawy nieletnich mieszczą się w pojęciu spraw z zakresu prawa osobowego, co nie jest jednak możliwe¹⁸².

Art. 519². [Żądanie stwierdzenia niezgodności]

§ 1. Można żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia co do istoty sprawy sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli przez jego wydanie stronie została wyrządzona szkoda, a zmiana lub uchylenie tego postanowienia w drodze przysługujących stronie środków prawnych nie było i nie jest możliwe.

§ 2. W wyjątkowych wypadkach, gdy niezgodność z prawem wynika z naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela, można także żądać stwierdzenia niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia co do istoty sprawy sądu pierwszej lub drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, jeżeli strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych, chyba że jest możliwa zmiana lub uchylenie postanowienia w drodze innych przysługujących stronie środków prawnych.

1. Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest **szczególnym środkiem prawnym, nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia**, którego wniesienie inicjuje złożony proces dochodzenia od Skarbu Państwa naprawienia szkody wyrządzonej przez wydanie niezgodnego z prawem prawomocnego orzeczenia sądu (art. 417¹ § 2 k.c. w zw. z art. 77 ust. 1 Konstytucji RP). Dochodzenie odpowiedzialności odszkodowawczej związanej z prawomocnym orzeczeniem sądu prowadzi pośrednio do ponownej oceny stanu rzeczy osądzonego ze skutkiem *res iudicata*, w przypadku orzeczeń, których ochrona stabilności ma szczególne znaczenie dla porządku

¹⁷⁹ Postanowienie SN z 14.02.2007 r., II CZ 112/06, LEX nr 1017561.

¹⁸⁰ Postanowienie SN z 30.10.2013 r., II CZ 59/13, LEX nr 1394089.

¹⁸¹ Postanowienia SN: z 20.08.2009 r., V CSK 123/09, LEX nr 1396479; z 19.03.2008 r., V CZ 6/08, LEX nr 794620. Zob. także uchwała SN (7) z 7.12.2010 r., III CZP 86/10, OSNC 2011/5, poz. 49.

¹⁸² Postanowienia SN: z 30.05.2001 r., III KKN 155/01, OSNC 2002/2, poz. 21; z 11.08.2006 r., II CSK 187/06, LEX nr 1102280.

prawnego, prawo przewiduje w tej sytuacji konieczność uprzedniego uzyskania **prejudykatu** potwierdzającego niezgodność orzeczenia z prawem. Prejudykat ten, uzyskiwany w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, warunkuje skuteczność dochodzenia w odrębnym dwuinstancyjnym postępowaniu sądowym roszczenia odszkodowawczego od Skarbu Państwa. Do kręgu orzeczeń objętych tym wymaganiem należą w szczególności prawomocne wyroki kończące postępowanie w sprawie i odpowiadające im postanowienia co do istoty sprawy, kończące postępowanie w sprawie¹⁸³. W przypadku prawomocnych orzeczeń, od których skarga nie przysługuje, odszkodowania z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem można domagać się **bez uprzedniego stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem** w postępowaniu ze skargi, chyba że strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych. Uzyskanie prejudykatu stwierdzającego, że prawomocne orzeczenie, które wyrządziło szkodę, jest niezgodne z prawem, jest warunkiem dochodzenia odszkodowania od Skarbu Państwa tylko w przypadku tych orzeczeń sądowych, co do których można wnieść skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, tj. wyroków, postanowień w postępowaniu nieprocesowym orzekających co do istoty sprawy kończących postępowanie w sprawie oraz innych orzeczeń, w stosunku do których przepisy szczególne przewidują możliwość wniesienia takiej skargi. W przypadku pozostałych prawomocnych orzeczeń, co do których nie jest dopuszczalna skarga o stwierdzenie ich niezgodności z prawem, nie jest konieczne uzyskanie takiego prejudykatu jako warunku dochodzenia odpowiedzialności odszkodowawczej od Skarbu Państwa¹⁸⁴.

2. Postanowienia **orzekające co do istoty sprawy** oznaczają takie, które rozstrzygają w sposób stanowczy aspekty materialnoprawne, są zrównane z wyrokami wydawanymi w postępowaniu procesowym. Postanowienia **kończące postępowanie** orzekają o całym przedmiocie postępowania poddanego pod osąd. Skarga nie przysługuje od innych orzeczeń, w tym postanowień o charakterze formalnym, wypadkowych, wydawanych w postępowaniu nieprocesowym, jak również w postępowaniu egzekucyjnym czy upadłościowym¹⁸⁵.
3. **Orzeczenie niezgodne z prawem** to orzeczenie, które jest niewątpliwie sprzeczne z zasadami i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami i ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć albo zostało wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa, które jest oczywiste i nie wymaga głębszej

¹⁸³ Wyrok SN z 31.08.2018 r., I CNP 38/17, LEX nr 2539194. Zob. też np. postanowienia SN: z 8.09.2016 r., II CZ 97/16, LEX nr 2114493; z 17.09.2014 r., V CNP 6/14, LEX nr 1511149; z 14.03.2014 r., IV CNP 56/13, LEX nr 1444336; z 22.08.2013 r., IV CNP 21/13, LEX nr 1363204.

¹⁸⁴ Postanowienie SN z 10.12.2010 r., II CNP 76/10, LEX nr 707862. Zob. także postanowienia SN: z 25.01.2012 r., V CNP 42/11, LEX nr 1215459; z 8.02.2013 r., IV CNP 68/12, LEX nr 1311797.

¹⁸⁵ Postanowienie SN z 15.09.2016 r., IV CNP 11/16, LEX nr 2113374.

analizy prawniczej. Niezgoda z prawem powodująca odpowiedzialność odszkodowawczą musi więc mieć charakter kwalifikowany, elementarny, oczywisty, tylko bowiem w takim przypadku orzeczeniu sądu można przypisać cechę bezprawności¹⁸⁶.

4. Poza wykazaniem **przesłanek dopuszczalności** skargi określonych w art. 519¹ § 1 k.p.c. skarżący jest zobowiązany też do wykazania wymogów określonych w art. 424⁵ § 1 stosowanym odpowiednio poprzez art. 13 § 2. Skarga o stwierdzenie niezgodności prawomocnego orzeczenia z prawem powinna zawierać oznaczenie orzeczenia, od którego została wniesiona ze wskazaniem, w jakiej części zostało zaskarżone, przytoczenie jej podstaw i ich uzasadnienie, wskazanie przepisu prawa, z którym orzeczenie to jest niezgodne, uprawdopodobnienie wyrządzenia szkody spowodowanej przez wydanie orzeczenia, którego skarga dotyczy, wykazanie, że wzruszenie zaskarżonego orzeczenia w drodze innych środków prawnych nie było i nie jest możliwe, a także wniosek o stwierdzenie niezgodności orzeczenia z prawem. Zachowanie **wymagań konstrukcyjnych** skargi podlega badaniu przez Sąd Najwyższy przy wniesieniu skargi, uchybienie tym wymaganiom nie podlega sanowaniu, zaś brak któregośkolwiek z elementów skutkuje odrzuceniem skargi *a limine*. Wymagania te powinny być spełnione w sposób kumulatywny, a każde z nich ma charakter samoistny, powinno być zatem spełnione samodzielnie, niezależnie od innych¹⁸⁷.
5. W sytuacji gdy strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych, dopuszczalność skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia sądu pierwszej instancji uzależniona jest od istnienia **wyjątkowego wypadku** polegającego na występowaniu niezgodności z prawem o kwalifikowanym charakterze, wynikającej z naruszenia podstawowych zasad porządku prawnego lub konstytucyjnych wolności albo praw człowieka i obywatela. Za wypadek wyjątkowy można uznać przykładowo nieskorzystanie przez stronę z przysługującego jej środka zaskarżenia z powodu ciężkiej choroby, katastrofy, klęski żywiołowej lub błędnej informacji udzielonej przez pracownika sądu¹⁸⁸. Choroba pełnomocnika nie jest wypadkiem wyjątkowym¹⁸⁹, również odmowa sporządzenia i wniesienia skargi kasacyjnej (kasacji) przez

¹⁸⁶ Postanowienie SN z 28.06.2017 r., IV CNP 62/16, LEX nr 2348537, z odwołaniem się do wcześniejszego orzecznictwa. Zob. też np. postanowienie SN z 4.12.2013 r., I CNP 23/13, LEX nr 1415115.

¹⁸⁷ Postanowienie SN z 16.04.2018 r., IV CNP 46/17, LEX nr 2497598, z odwołaniem się do wcześniejszych orzeczeń. Zob. też m.in. postanowienia SN: z 11.09.2014 r., III CNP 9/14, LEX nr 1681511; z 28.03.2014 r., I CNP 33/13, LEX nr 1458708; z 20.12.2013 r., IV CNP 68/13, LEX nr 1405357; z 22.08.2013 r., IV CNP 23/13, LEX nr 1375445; z 13.02.2013 r., V CNP 40/12, LEX nr 1308168; z 6.12.2011 r., V CNP 26/11, LEX nr 1294171.

¹⁸⁸ Postanowienia SN: z 6.12.2011 r., V CNP 26/11, LEX nr 1294171; z 2.02.2006 r., I CNP 4/06, OSNC 2006/6, poz. 113, z odwołaniem się do wcześniejszych orzeczeń. Zob. też m.in. postanowienia SN: z 27.02.2014 r., V CNP 45/13, LEX nr 1436081; z 23.10.2013 r., III CNP 26/13, LEX nr 1422009.

¹⁸⁹ Postanowienie SN z 13.05.2014 r., V CNP 60/13, LEX nr 1483374.

adwokata ustanowionego z urzędu, wobec braku ku temu podstaw, nie usprawiedliwia jeszcze przyjęcia, że w sprawie wystąpił wyjątkowy wypadek¹⁹⁰.

6. Wśród **przykładów** należy wskazać na następujące. Prawomocne postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie nakazania osobie, która nadal nie wypełniła nałożonego obowiązku związanego z ustalonymi kontaktami z dzieckiem, zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej nie należy do kategorii postanowień co do istoty sprawy kończących postępowanie, o jakich mowa w art. 519² § 1¹⁹¹. Brak jest podstaw, aby zważywszy na charakter postępowania wymuszającego określonego w art. 24 ustawy z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2021 r. poz. 112), jego ścisły związek z postępowaniem egzekucyjnym i brak charakteru sprawy rejestrowej, uznać, że zarówno prawomocne postanowienie w przedmiocie złożenia sprawozdania finansowego, jak i prawomocne postanowienie o nałożeniu grzywny na członków spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jest postanowieniem kończącym postępowanie w sprawie w rozumieniu art. 519² § 1 lub 2 k.p.c.¹⁹²

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia jest niedopuszczalna w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym, natomiast orzeczenia wydawane w postępowaniu zabezpieczającym i depozytowym nie mogą być uznane za orzeczenie co do istoty sprawy w rozumieniu art. 519² § 1, ponieważ mają charakter pomocniczy i służebny. Skoro w postępowaniu upadłościowym nie funkcjonuje skarga z art. 519² § 1, to nie może też funkcjonować w postępowaniu pomocniczym¹⁹³.

7. Zob. też **przepisy regulujące wymagania skargi w procesie** – art. 424¹ i n.¹⁹⁴

Art. 520. [Koszty postępowania cywilnego]

§ 1. Każdy uczestnik ponosi koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie.

§ 2. Jeżeli jednak uczestnicy są w różnym stopniu zainteresowani w wyniku postępowania lub interesy ich są sprzeczne, sąd może stosunkowo rozdzielić obowiązek zwrotu kosztów lub włożyć go na jednego z uczestników w całości. To samo dotyczy zwrotu kosztów postępowania wyłożonych przez uczestników.

§ 3. Jeżeli interesy uczestników są sprzeczne, sąd może włożyć na uczestnika, którego wnioski zostały oddalone lub odrzucone, obowiązek zwrotu kosztów postę-

¹⁹⁰ Postanowienie SN z 27.08.2013 r., V CNP 81/12, LEX nr 1375493.

¹⁹¹ Postanowienie SN z 8.05.2015 r., II CNP 5/15, LEX nr 1683405.

¹⁹² Postanowienie SN z 17.12.2013 r., IV CNP 40/13, LEX nr 1418986.

¹⁹³ Postanowienie SN z 8.02.2012 r., V CNP 45/11, LEX nr 1215297.

¹⁹⁴ Zob. również postanowienia SN: z 12.09.2012 r., III CNP 22/12, LEX nr 1229966; z 2.08.2011 r., II BU 6/11, LEX nr 1421980.

powania poniesionych przez innego uczestnika. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio, jeżeli uczestnik postępował niesumiennie lub oczywiście niewłaściwie.

1. **Podstawową zasadę** odnoszącą się do kosztów postępowania nieprocesowego statuuje art. 520 § 1, zgodnie z którym każdy uczestnik ponosi koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie, obciążając go zatem koszty czynności podjętych przez niego lub przez sąd w jego interesie z urzędu lub na wniosek. **Wyjątki od tej zasady**, nienaruszalnej, jeżeli uczestnicy są w równym stopniu zainteresowani w rozstrzygnięciu sprawy lub ich interesy są wspólne, przewiduje art. 520 § 2 i 3. Jeżeli uczestnicy są w różnym stopniu zainteresowani w wyniku postępowania lub interesy ich są sprzeczne, sąd może stosunkowo rozdzielić obowiązek zwrotu kosztów lub włożyć go na jednego z uczestników w całości. To samo dotyczy zwrotu kosztów postępowania wyłożonych przez uczestników. Jeżeli interesy uczestników są sprzeczne, sąd może włożyć na uczestnika, którego wnioski zostały oddalone lub odrzucone, obowiązek zwrotu kosztów postępowania poniesionych przez innego uczestnika. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio, jeżeli uczestnik postępował niesumiennie lub oczywiście niewłaściwie¹⁹⁵.
2. **W judykaturze** przyjmuje się, że w tzw. **sprawach działowych** co do zasady nie zachodzi sprzeczność interesów, niezależnie od tego, jaki dana strona zgłasza wniosek co do sposobu podziału i jakie stanowisko zajmuje w sprawie. W takich postępowaniach strony są w równym stopniu zainteresowane wynikiem postępowania, a ich interesy w zasadzie są wspólne, gdyż polegają na wyjściu ze stanu wspólności. Sprzeczność interesów, o której mowa w art. 520 § 2 i 3, nie występuje nawet wówczas, gdy uczestnicy postępowania wskazują różne sposoby podziału tego majątku i zgłaszają w tym zakresie odmienne wnioski. Osoby uprawnione mogą dążyć do zniesienia wspólności w taki sposób, jaki jest ich zdaniem najkorzystniejszy, i nie ma to znaczenia dla oceny, że ich interesy są wspólne i niesprzeczne¹⁹⁶. Niezgoda uczestnika na określony sposób podziału majątku wspólnego i wniesienie przez niego apelacji nie stwarzają same przez się sprzeczności jego interesu z interesem wnioskodawcy i nie uzasadniają obciążenia go kosztami postępowania. Przy czym jeśli uczestnik domaga się oddalenia wniosku o podział, zarzucając, iż nie istnieje majątek wspólny, a w apelacji przy sprzeciwie wnioskodawcy żądał ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym, choć wcześniej takiego wniosku nie złożył, to okoliczności te przemawiają za zastosowaniem art. 520 § 3¹⁹⁷.

¹⁹⁵ Postanowienie SN z 23.10.2013 r., IV CZ 74/13, LEX nr 1388478.

¹⁹⁶ Postanowienie SN z 9.05.2013 r., II CZ 28/13, LEX nr 1353173, z judykaturą powołaną w jego uzasadnieniu. Zob. też postanowienia SN: z 16.01.2013 r., II CZ 149/12, LEX nr 1288653; z 8.08.2012 r., III CZ 50/12, LEX nr 1231553; z 15.12.2011 r., II CZ 120/11, LEX nr 1298073.

¹⁹⁷ Postanowienie SN z 19.11.2010 r., III CZ 46/10, OSNC 2011/7–8, poz. 88. Zob. także postanowienia SN: z 17.04.2013 r., V CZ 75/12, LEX nr 1341738; z 16.09.2011 r., IV CZ 40/11, LEX nr 1147785; z 29.06.2011 r., IV CZ 24/11, LEX nr 1314447; z 20.05.2011 r., III CZ 27/11, LEX nr 846595.

3. Wyszczególnienie sytuacji, w których interesy uczestników postępowania nieprocesowego są sprzeczne, tj. tych sytuacji, o których mowa w art. 520 § 2 i 3, nie jest możliwe. Żądanie przez jednego z uczestników postępowania o podział majątku wspólnego ustalenia nierównych udziałów w tym majątku uzasadnia przy sprzeciwie drugiego uczestnika przyjęcie sprzeczności interesów, o której mowa w art. 520 § 2 i 3¹⁹⁸, co jest jednak przypadkiem najczęstszym.

Reguły wykładni systemowej i logicznej pozwalają przyjąć, że sprzeczność interesów zachodzi wtedy, gdy postanowienie kończące postępowanie w sprawie może wywrzeć wpływ dla jednych zainteresowanych na zwiększenie, a dla innych na zmniejszenie sfery ich uprawnień¹⁹⁹.

4. Zastosowanie art. 520 § 2 i 3 jest **wyjątkiem od zasady i wymaga wykazania, że wystąpiły okoliczności je uzasadniające**²⁰⁰. Niemniej jednak w wielu przypadkach sam fakt zdecydowania się na drogę sądową w postępowaniu nieprocesowym zamiast skorzystania z innych polubownych rozwiązań (np. przed notariuszem) wskazuje na spór co do interesów zainteresowanych. Dla zastosowania odstępstw istotne jest stwierdzenie, czy między uczestnikami postępowania w danej sprawie zachodzi sprzeczność interesów i czy są oni w różnym stopniu zainteresowani wynikiem postępowania²⁰¹. W innym z orzeczeń zauważono, że stworzenie katalogu spraw, w których interesy uczestników są sprzeczne, nie jest możliwe, nie powinno jednak budzić sprzeciwu stwierdzenie, iż w postępowaniu nieprocesowym są rozpoznawane sprawy, w których interesy uczestników zazwyczaj są sprzeczne²⁰².
5. Wyrażonej w art. 520 § 2 reguły stosunkowego rozdzielania kosztów postępowania lub obciążenia nimi jednego uczestnika nie można wyklądać jako obowiązku sądu bezwzględnego obciążenia uczestnika tymi kosztami zawsze wtedy, gdy **stopień zainteresowania uczestników wynikiem postępowania jest różny lub występuje sprzeczność interesów**, na co wskazuje formuła przepisu „sąd może”²⁰³.
6. W razie niewątpliwej sprzeczności interesów skarżących i apelujących obciążenie apelujących kosztami postępowania odwoławczego znajduje podstawę prawną w art. 520 § 3, a wygrywającym współuczestnikom sporu, reprezentowanym przez tego samego

¹⁹⁸ Postanowienie SN z 19.11.2010 r., III CZ 47/10, LEX nr 970082.

¹⁹⁹ Postanowienie SN z 5.12.2012 r., I CZ 148/12, OSNC-ZD 2013/2, poz. 45.

²⁰⁰ Postanowienie SN z 3.02.2012 r., I CZ 133/11, LEX nr 1215253. Zob. też postanowienie SN z 28.10.2011 r., I CZ 76/11, LEX nr 1133790.

²⁰¹ Postanowienie SN z 25.08.2011 r., II CZ 55/11, LEX nr 949024.

²⁰² Postanowienie SN z 26.07.2012 r., II CZ 86/12, LEX nr 1228797.

²⁰³ Postanowienie SN z 2.02.2012 r., II CZ 150/11, LEX nr 1254658.

adwokata, sąd powinien przyznać zwrot kosztów w wysokości odpowiadającej wynagrodzeniu jednego pełnomocnika²⁰⁴.

7. **Wskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia** w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia służebności grunтовой jest obowiązkiem ustawowym, gdyż w takim postępowaniu występuje sprzeczność interesów pomiędzy zainteresowanymi i jej wskazanie jest niezbędne dla rozstrzygnięcia o zwrocie kosztów pomiędzy wnioskodawcą i uczestnikami²⁰⁵, niezależnie od istnienia takiego ogólnego wymogu.
8. W sprawie o **wpis hipoteki przymusowej** nie występuje sprzeczność interesów w rozumieniu art. 520 § 2²⁰⁶. W innym z orzeczeń zauważono, że postępowanie o dokonanie wpisu hipoteki przymusowej, opierające się na istnieniu odpowiedniego tytułu upoważniającego do dokonania tego rodzaju wpisu, ma szczególny charakter, gdyż ustanowienie hipoteki leży wyłącznie w interesie wnioskodawcy i w tego rodzaju sprawie powinna znaleźć zastosowanie zasada wyrażona w art. 520 § 1²⁰⁷.
9. W sytuacji, w której brak jest podstaw do odstąpienia od ogólnej zasady określonej w komentowanym przepisie, należy **wniosek o zasądzenie kosztów oddalić w postanowieniu kończącym postępowanie w sprawie**, nie jest natomiast uzasadnione, spotykane często w judykaturze, orzekanie o wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania lub o poniesieniu kosztów postępowania przez każdego uczestnika stosownie do jego udziału w sprawie, względnie pomijanie w ogóle orzeczenia o kosztach. Wzajemne znoszenie kosztów nie jest możliwe, gdyż unormowanie zawarte w art. 520 § 2, jako szczególne, wyklucza odpowiednie przez art. 13 § 2 stosowanie art. 100, natomiast orzekanie o ponoszeniu przez każdego uczestnika kosztów postępowania związanych z jego udziałem w sprawie byłoby tylko zbędnym powtórzeniem ogólnej zasady ustanowionej w art. 520 § 1. Pominięcie rozstrzygnięcia w przedmiocie wniosku o zasądzenie kosztów czyniłoby orzeczenie niepełnym, wymagającym uzupełnienia²⁰⁸.
10. **Kosztami postępowania** w sprawie o rozgraniczenie są także wydatki poniesione przed przekazaniem sprawy sądowi przez organ administracji państwowej²⁰⁹.

²⁰⁴ Postanowienie SN z 7.03.2013 r., II CZ 165/12, LEX nr 1314402, z odwołaniem się do wcześniejszego orzecznictwa.

²⁰⁵ Postanowienie SN z 4.11.2010 r., IV CO 50/10, LEX nr 1084730.

²⁰⁶ Postanowienie SN z 17.12.2013 r., II CSK 297/13, LEX nr 1413040. Zob. też postanowienie SN z 27.07.2010 r., II CZ 54/10, OSNC-ZD 2011/2, poz. 33.

²⁰⁷ Postanowienie SN z 27.07.2010 r., II CZ 60/10, LEX nr 1375385, z odwołaniem się do wcześniejszego orzecznictwa. Por. też postanowienie SN z 17.09.2010 r., II CZ 55/10, LEX nr 1380900.

²⁰⁸ Postanowienie SN z 9.12.1999 r., III CKN 497/98, OSNC 2000/6, poz. 116.

²⁰⁹ Uchwała SN z 8.07.1987 r., III CZP 37/87, OSNC 1988/10, poz. 138.

11. Strona, która nie zażądała w toku postępowania spadkowego zasądzenia na jej rzecz kosztów procesu, nie może po zakończeniu tego postępowania dochodzić w drodze odrębnego powództwa zasądzenia kosztów postępowania spadkowego, a poniesionych w sprawie o stwierdzenie praw do spadku²¹⁰.
12. Uregulowanie zawarte w art. 520 **nie jest wyczerpujące i nie wyklucza odwołań do przepisów art. 98 i n.**, gdyż w postępowaniu nieprocesowym mają one przez art. 13 § 2 odpowiednie zastosowanie. Przepisem takim jest w szczególności art. 102, dopuszczający rozstrzyganie o kosztach postępowania w oparciu o zasadę słuszności, gdyż przewiduje on w sytuacjach szczególnych luz decyzyjny dla organu stosującego prawo. W wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami, przy czym przepis ten nie definiuje pojęcia wypadków szczególnie uzasadnionych, pozostawiając to zadanie sądowi, zobowiązanemu jedynie do uwzględnienia całokształtu okoliczności danej sprawy. Podstawę do zastosowania wyjątku stanowią indywidualne okoliczności, świadczące o tym, że w danym przypadku obciążenie strony przegrywającej kosztami postępowania w całości lub w części byłoby niesłuszne, niesprawiedliwe; należą do nich zarówno fakty związane z samym postępowaniem, jak i leżące poza nim, a dotyczące sytuacji życiowej, stanu majątkowego stron, które powinny być oceniane przede wszystkim z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego. Artykuł 102 w zw. z art. 13 § 2 powinien być zastosowany wówczas, gdy w okolicznościach danej sprawy obciążenie strony przegrywającej kosztami procesu przeciwnika byłoby rażąco niezgodne z zasadami słuszności²¹¹. W sprawach rozpoznawanych w trybie nieprocesowym zastosowanie ma też art. 109 § 1, w myśl którego roszczenie o zwrot kosztów wygasa, jeśli strona najpóźniej przed zamknięciem rozprawy bezpośrednio poprzedzającej wydanie orzeczenia nie złoży sądowi spisu kosztów albo nie zgłosi wniosku o przyznanie kosztów według norm przepisanych, z tym że o kosztach należnych stronie działającej bez adwokata, radcy prawnego lub rzecznika patentowego sąd orzeka z urzędu²¹².

Art. 521. [Skuteczność orzeczenia; wstrzymanie wykonania orzeczenia sądu cywilnego]

§ 1. Jeżeli przepis szczególny inaczej nie stanowi, postanowienie orzekające co do istoty sprawy staje się skuteczne, a jeżeli wymaga wykonania – także wykonalne, po uprawomocnieniu się.

²¹⁰ Uchwała SN z 14.05.1965 r., III CO 73/64, OSNC 1966/7–8, poz. 108. Zob. też wyrok SN z 16.12.2014 r., III CSK 13/14, LEX nr 1628927.

²¹¹ Postanowienie SN z 22.03.2012 r., V CZ 155/11, LEX nr 1164757. Zob. też postanowienia SN: z 2.03.2012 r., II CZ 169/11, LEX nr 1250742; z 2.03.2012 r., II CZ 170/11, LEX nr 1170229; z 15.12.2010 r., II CZ 151/10, LEX nr 1391206.

²¹² Postanowienie SN z 6.02.2013 r., V CZ 39/12, LEX nr 1294191.